

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2015

Bc. Kateřina Krausová

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Vliv nerostných surovin na politiku a ekonomiku ve vybraných
státech subsaharské Afriky
(diplomová práce)

Autor: Bc. Kateřina Krausová
Vedoucí práce: PhDr. Otakar Volenec, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a samostatně a vyznačil/a všechny citace z pramenů.

V Praze dne

podpis studenta

Poděkování

Děkuji především panu PhDr. Otakaru Volencovi, CSc. za jeho cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnoval při vedení mé diplomové práce.

Obsah:

Seznam zkratk	3
Úvod.....	5
1. Základní údaje.....	9
1.1. Základní termíny	9
1.2. Nerostné suroviny v subsaharské Africe.....	9
2. Teoretická východiska	15
2.1. Prokleté bohatství „Resource curse“	15
2.2. Holandská nemoc	17
3. Základní údaje.....	19
3.1. Nigérie.....	19
3.1.1. Kulturní, historické a politické pozadí	19
3.1.2 Ekonomická charakteristika a surovinová vybavenost.....	25
3.1.3 Těžba a zpracování nerostných surovin.....	36
3.1.4 Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice v zemi.....	41
3.2. Demokratická republika Kongo	46
3.2.1. Kulturní, historické a politické pozadí	46
3.2.2. Ekonomická charakteristika a surovinová vybavenost	53
3.2.3. Těžba a zpracování surovin	56
3.2.4. Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice v zemi	58
3.3. Botswana	61
3.3.1. Kulturní, historické a politické pozadí	61
3.3.2. Ekonomická charakteristika a surovinová vybavenost	63
3.3.3. Těžba a zpracování	66
3.3.4. Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice v zemi.....	68
4. Porovnání zemí a zhodnocení	74

Závěr	81
Seznam literatury a jiné zdroje	85
Přílohy.....	90

Seznam zkratek

ACN	Action Congress of Nigeria
ACP	African, Caribbean and Pacific Group of States
AfDB	African Development Bank
ANPP	All Nigeria People's Party
APC	All Progressive Congress
APGA	All Progressive Grand Alliance
AU	Africká unie
BDP	Botswana Democratic Party
BRICS	Brazil, Russia, India, China and South Africa
COMESA	Common Market for Eastern and Southern Africa
CPC	Congress for Progressive Change
DR	Demokratická republika
DRC	Democratic Republic of Congo
EC	European Commission
ECOWAS	Economic Community Of West African States
FDLR	Democratic Forces for the Liberation of Rwanda
HDP	hrubý domácí produkt
IDA	International Development Association
IMF	International Monetary Fund
JAR	Jihoafrická republika
MLC	Conglese Liberation Movement
NNPC	Nigerian National Petroleum Corporation
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OPEC	Organisation of the Petroleum Exporting Countries
PDP	People's Democratic Party
PZI	přímé zahraniční investice
RCD	Rally for Conglese Democracy
SACU	Southern African Customs Union
SADC	Southern African Development Community
SNEL	Société National de l'Electricité
UN	United Nations

UNDP	United Nations Development Programme
USD	americký dolar
WB	World Bank
WIPO	World Intellectual Property Organization
WTO	World Trade Organisation

Úvod

V moderní době průmyslu a služeb, která hýčká dnešního člověka novějšími i staršími technologiemi jsou nerostné suroviny, ale i další přírodní bohatství velmi důležité. Přírodní zdroje jsou však stěžejní nejen pro uspokojování zvyšujících se nároků občanů a pro pokrok průmyslu a služeb, ale také jsou významnou otázkou bezpečnosti státu. Zejména oblast energetiky a energetické samostatnosti nebo alespoň nezávislosti na jiném státě je pro bezpečnost státu z pohledu mezinárodních vztahů klíčová. Existují však země, u nichž nedostatek nerostných surovin, zejména pak energetických zdrojů jako např. ropa nehrozí a které bychom tedy v otázce bezpečnosti státu v souvislosti s energetickou i jinou surovinovou samostatností měli považovat za šťastlivce. Bohužel jak ukazuje praxe, není podstatná jen skutečnost, zda stát disponuje dostatkem vlastních nerostných surovin, ale významný je i fakt, jakým způsobem stát se svými přírodními zdroji nakládá. V souvislosti s přebytkem přírodních zdrojů se objevují termíny jako holandská nemoc nebo prokletí přírodních zdrojů. Oba termíny odkazují na nebezpečí, které se pojí s nesprávným využitím nadbytku přírodních zdrojů a odkazují na situaci, kdy se tento nadbytek stane pro danou zemi spíše přítěží než bohatstvím v pravém slova smyslu. Podrobněji se jimi budu zabývat později. Téma tedy považuji za velmi aktuální a důležité nejen z pohledu bezpečnosti státu v mezinárodních vztazích, ale zároveň i pro skutečný potenciál pro rozvoj země, který často nejen zůstává nevyužitý, ale dokonce se může změnit v prokletí.

Téma jsem si vybrala, protože ho považuji nejen za důležité, ale i zajímavé. Paradox, že země bohaté na nerostné suroviny, často i významně zapojené do mezinárodního obchodu díky exportu těchto surovin zůstávají málo rozvinuté, je ekonomy často zkoumán a diskutován. Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zaměřit na subsaharskou Afriku, jako dosud nejméně rozvinutou a nejchudší část světa s velkým přírodním bohatstvím i potenciálem k ekonomickému rozvoji, jenž se však ve většině případů bohužel zatím příliš nedaří plně využít. Subsaharskou Afriku považuji za důležitý prvek současného i budoucího vývoje světové ekonomiky, neboť je nejen zásobárnou přírodních zdrojů, ale díky rostoucí populaci i rostoucímu ekonomickému rozvoji se stává i stále významnějším aktérem mezinárodních vztahů. Vybrala jsem si příklady několika států, u kterých chci prozkoumat, jaké mají přírodní zdroje a nerostné suroviny, jakým způsobem s nimi nakládají, jak úspěšný je rozvoj

jejich ekonomik, s jakými problémy se v současné době potýkají a v neposlední řadě, jak celý vývoj i dnešní situace souvisí s historickým, kulturním a politickým pozadím. Konkrétně budu studovat a porovnávat tři země a to Nigérii, Demokratickou republiku Kongo a Botswanu.

Nigérii jsem si vybrala zejména proto, že jde o nejlidnatější africký stát, jenž je navíc desátou zemí s největšími prokázanými zásobami ropy na světě a jenž disponuje i jinými nerostnými surovinami, jako např. zemním plynem nebo různými druhy minerálů. Přes velký ropný export i významné zahraniční investice však stále jde o zemi velmi málo rozvinutou a v podstatě chudou.

Demokratická republika Kongo rovněž patří mezi pět nejlidnatějších afrických zemí a také oplývá obrovským přírodním bohatstvím. V případě Konga jde o zlato, diamanty a další suroviny, ale zejména o koltan, tedy směs dvou těžkých minerálů tantalitu a kolumbitu. Více než dvě třetiny světových zásob koltanu se nachází právě v Demokratické republice Kongo. Navzdory svému rozsáhlému přírodnímu bohatství však Demokratická republika Kongo zůstává jednou z nejchudších zemí světa.

Botswanu jsem si naproti tomu vybrala jako africkou zemi, která se často udává jako správný příklad pro ostatní rozvojové africké státy pro určení směru, kterým se mají vydat. Botswana totiž po získání samostatnosti v šedesátých letech rovněž byla jednou z nejchudších zemí světa, avšak podařilo se jí nastartovat ekonomický rozvoj založený na nerostných surovinách a především vývozu diamantů, aniž by významněji utrpěla holandskou nemocí či kletbou přírodních zdrojů.

Důležitý je rovněž fakt, že za celou dobu od získání nezávislosti je Botswana na rozdíl od Nigérie a Demokratické republiky Kongo poměrně stabilní stát bez větších politických turbulencí, státních převratů, válek a jiných konfliktů.

Plně si uvědomuji, že kulturní, politické a sociální pozadí v Nigérii, Demokratické republice Kongo i Botswaně se významně liší, stejně jako jejich přírodní a geografické podmínky i surovinová vybavenost. Z tohoto důvodu není zcela možné doslova porovnávat jednotlivé země, avšak pokusím se o srovnání ekonomické úspěšnosti a využití potenciálu daného jejich nerostným bohatstvím.

Nerostné suroviny jsou ekonomy často démonizovány ve spojitosti s pomalým ekonomickým rozvojem, častými konflikty a politickou i ekonomickou nestabilitou. Hlavním cílem mé diplomové práce je zjistit, zda je vliv nadbytku nerostných surovin a přírodního bohatství na ekonomiku opravdu tak negativní. Pokusím se obecně analyzovat vliv nerostného bohatství na vývoj v zemi zejména z pohledu ekonomického a společenského rozvoje a také prozkoumat, zda skutečně platí paradox prokletí přírodních zdrojů a státy bohaté na nerostné suroviny mají tendenci rozvíjet se pomaleji. Dílčími cíli potom bude zjistit, za jakých okolností teorie prokletí přírodních zdrojů platí a jaké mohou být jiné příčiny pomalejšího ekonomického rozvoje. Své závěry vyvodím z porovnání ekonomického rozvoje v Nigérii, Demokratické republice Kongo a Botswaně.

Ve své práci budu vycházet z následujících hypotéz: Teorie prokletí přírodních zdrojů platí jen za určitých podmínek. Existují i jiné příčiny pomalejšího ekonomického rozvoje než jen nadbytek nerostných surovin. Nadbytek nerostných surovin vede k různým konfliktům. Závislost na výnosech z vývozu nerostných surovin je rozhodující pro ekonomický rozvoj.

Diplomovou práci budu vypracovávat pomocí metody rešerše zdrojů a následné kompilace získaných poznatků. Vzhledem ke skutečnosti, že na dané téma neexistuje mnoho české odborné literatury, budu využívat zejména cizojazyčných zdrojů (viz rešerše zdrojů).

Práce je rozdělena do čtyř částí, při čemž první dvě části jsou teoretické, třetí část kombinuje teoretický a praktický přístup a společně s prvními dvěma kapitolami poskytuje východiska pro poslední část, ve které zkoumám platnost těchto východisek na konkrétních ukazatelích Nigérie, Demokratické republiky Kongo a Botswany.

V první kapitole nejprve vydefinuji základní pojmy a vymezím termíny jako např. přírodní zdroje nebo nerostné suroviny. Dále se zde budu věnovat důležitosti nerostných surovin v minulosti a dnes a jejich vlivu na světovou ekonomiku. Rovněž uvedu nejdůležitější nerostné suroviny v subsaharské Africe a jejich význam z mezinárodního hlediska.

V druhé kapitole se budu zabývat teoriemi týkajícími se nadbytku přírodních surovin, problematiky prokletého bohatství a vztahu nerostných surovin a ekonomického růstu. Zejména půjde o tzv. holandskou nemoc, tedy o situaci, kdy dojde ke zhodnocení domácí měny kvůli exportům nerostných surovin, které znamená,

že domácí exportéři jiného zboží získají za své exporty „méně“ domácí měny, a musí proto své zboží zdražovat nebo přijmout nižší zisky. Další teorie, kterou budu zmiňovat, je prokletí přírodních zdrojů, v originále resource curse. Koncept prokletí přírodních zdrojů věnuje pozornost paradoxní skutečnosti, že země bohaté na přírodní zdroje jsou často podstatně méně rozvinuté a chudší než země bez významnějších zdrojů nerostných surovin.

Ve třetí části se zaměřím na jednotlivé země a stručně charakterizuji jejich kulturní, historické a politické pozadí. Dále uvedu surovinovou vybavenost států, charakteristiku jednotlivých ekonomik a především důležitost těžby a zpracování surovin a následný export. Posoudím jejich surovinovou závislost a zaměřím se i na jejich zahraniční obchod, přímé zahraniční investice v zemi a zájmy zahraničních aktérů v zemi.

V poslední kapitole zhodnotím teoretické předpoklady na základě předešlých kapitol. Budu se soustředit na efektivitu využití zisků z vývozu nerostných surovin v jednotlivých zemích, porovnám ekonomický rozvoj v zemích, jejich možný potenciál a naopak jeho bariéry a v závěrečném shrnutí se pokusím se určit, v čem tkví úspěch či neúspěch v jednotlivých vybraných státech.

1. Základní údaje

1.1. Základní termíny

Důležitým pojmem je pro účely této práce termín přírodní zdroje. Podle definice OECD si pod tímto pojmem představíme přírodní bohatství ve smyslu surovin, které se vyskytují volně v přírodě a dají se využít pro ekonomickou výrobu nebo spotřebu. Přírodní zdroje jsou podle této definice primárně určeny ke kvantitativnímu vyčerpávání za účelem dosažení užitku a můžeme je dále dělit podle různých hledisek např. na obnovitelné a neobnovitelné; na nerostné a energetické, zdroje půdy, zdroje vody a biologické zdroje. Pro účely mé práce dále rozvedu jen definici dělení přírodních zdrojů na obnovitelné a neobnovitelné.

Obnovitelné přírodní zdroje jsou definovány jako suroviny, u nichž po jejich využití dojde přirozenými procesy k opětovnému doplnění na původní množství. Přesto však může i u obnovitelných zdrojů dojít při nadměrném využití k překročení hranice obnovitelnosti, kdy už přirozenými procesy nelze dosáhnout patřičné regenerace. Příkladem mohou být případy úplného vykácení částí deštných pralesů. Neobnovitelné přírodní zdroje jsou potom suroviny, jež jsou jednoduše vyčerpatelné a po jejich využití se nadále neobnovují, např. nerostné suroviny.

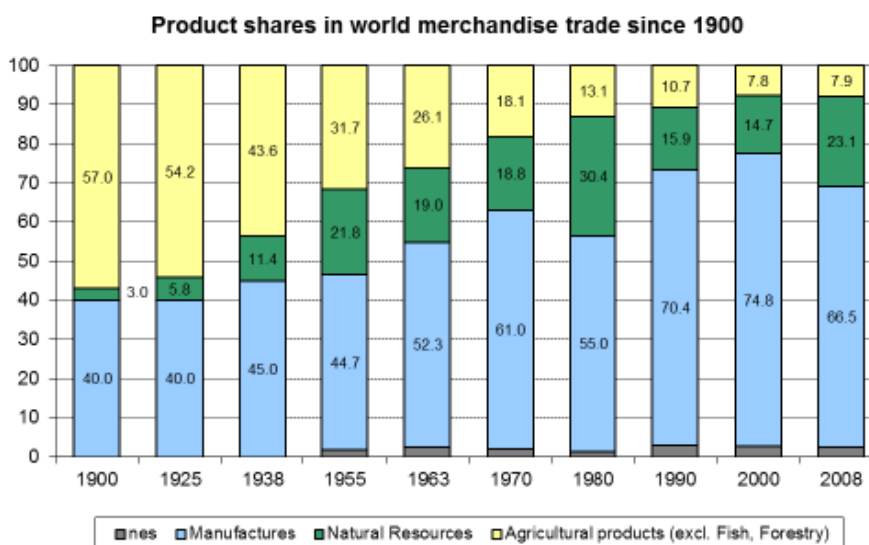
S výše uvedenou definicí přírodních zdrojů podle OECD se ztotožňují i nejvýznamnější světové organizace jako UN, EC, IMF a WB.¹

1.2. Nerostné suroviny v subsaharské Africe

Obchod se surovinami je významnou součástí světové ekonomiky. Podíl obchodu s přírodními zdroji výrazně rostl zejména v první polovině 20. stol. V následujících dekádách jeho podíl na světovém obchodu mírně kolísal, přesto však stále jde o důležitý faktor vývoje světové ekonomiky. Zejména volatilita mezinárodních cen komodit a různé šoky mohou podstatně ovlivňovat vývoj ekonomik a stát se i případným hnacím mechanismem hospodářské recese či zpomalení ekonomického růstu.

¹ Glossary of Environment Statistics, Studies in Methods, Series F, No. 67, United Nations, New York, 1997, cit 4.3.2015, OECD online : <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1740>

Obrázek. č.1: Podíl obchodu s přírodními zdroji na světovém obchodu od roku 1900

zdroj: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201207_e.pdf

Obecnou důležitost nerostných surovin a jejich vliv na světovou ekonomiku budu nyní ilustrovat na základě údajů WTO z roku 2012. Podle nich zabírá obchod s přírodními zdroji 20 % celkového světového obchodu. Největší podíl má přitom obchod s energetickými surovinami, protože dvě třetiny jejich celosvětové produkce se obchodují v mezinárodním prostředí. Obchod s přírodními zdroji dále také stále dominuje exportu mnoha zemí, celkem u 21 zemí je jejich export tvořen více než z 80 % obchodem s přírodními zdroji a z toho u 9 zemí se export surovin podílí více než 50 % na tvorbě HDP těchto zemí.

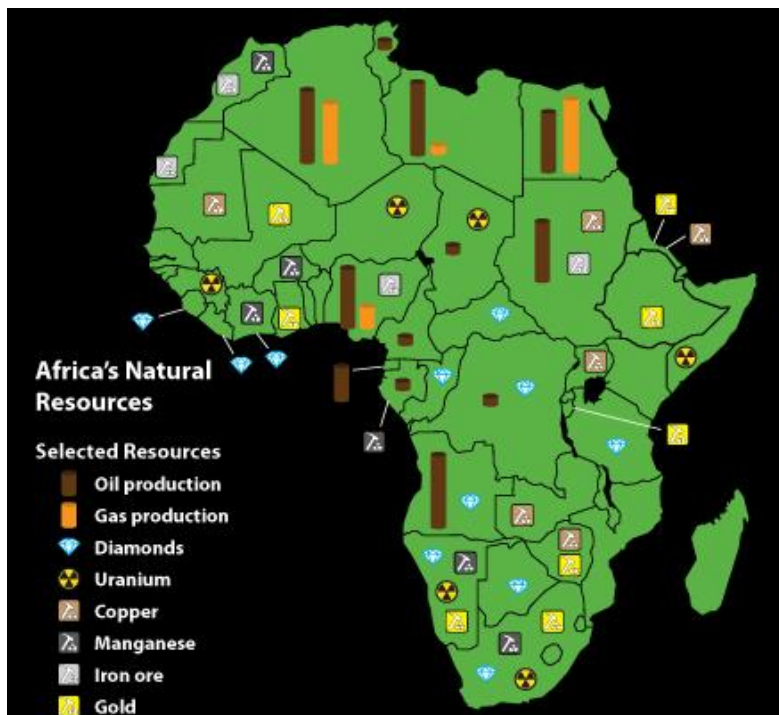
Obchod se surovinami není významným činitelem jen z pohledu exportu, ale je rovněž zásadní pro importéry, kteří nemají vlastní zdroje a pro jejichž ekonomiky jsou importované suroviny nezbytným vstupem.²

Co se týče afrického regionu, jde o kontinent, jenž je na přírodní zdroje velmi bohatý. Nemalé zásoby surovin zde představují značnou příležitost k ekonomickému a celkovému rozvoji. V roce 2012 představovaly přírodní zdroje 77 % afrických exportů a 42 % státních příjmů afrických zemí. Pokud vezmeme v úvahu nejprve obnovitelné

² Ruta Michele, Venables Anthony J., International Trade in Natural Resources: practice and policy, World Trade Organization, Economic Research and Statistics Division, 2012, cit 15.3.2015, online: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201207_e.pdf

zdroje, je potřeba zdůraznit, že celých 70 % populace v subsaharské Africe je životně závislých na příjmech z dřevařského průmyslu. V případě nerostných surovin Afrika disponuje 30 % světových známých zásob nerostů, 10 % ropných rezerv a 8 % zásob zemního plynu. Důležité je rovněž zmínit, že Afrika je hlavním světovým producentem kovů a nerostů.³

Obrázek č.2: Nerostné suroviny v Africe

zdroj: <http://www.globalresearch.ca/us-secretary-of-state-john-kerry-says-africa-has-natural-resources-therefore-the-us-is-a-natural-partner/5380395>

Nejdůležitějšími exportovanými africkými kovy jsou uran, jenž se využívá na výrobu nukleární energie; platina užívaná nejen pro potřeby šperkařského průmyslu, ale i např. v chemickém průmyslu jako katalyzátor; nikl, ze kterého se vyrábí nerezová ocel, magnety, mince a dobíjecí baterie; bauxit využívaný k produkci hliníku a kobalt používaný k barvení skla, keramiky a k výrobě zvláštních slitin.⁴ Nesmíme opomenout, že se v Africe nachází největší zásoby uranu, platiny i kobaltu na světě. Na africkém kontinentu nalezneme rovněž největší naleziště diamantů na světě. Společně se zlatem patří diamanty k nejvýnosnějším africkým surovinám.

³ Africa's Natural Resources Wealth: A Snap Shot , African Natural Resources Center (ANRC), African Development Bank Group, cit 12.3.2015, online: <http://www.afdb.org/en/topics-and-sectors/initiatives-partnerships/african-natural-resources-center-anrc/>

⁴ Africa: Resources, Environment and Economy, National Geographic, cit 17.3.2015, online: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/africa-resources/?ar_a=1

V roce 2008 se v Africe vyprodukovalo 483 tun zlata, což znamenalo celkem 22 % celkové světové produkce. Polovina objemu vytěženého afrického zlata pochází z Jižní Afriky. Dalšími hlavními africkými producenty zlata jsou Ghana, Guinea, Mali a Tanzánie.⁵ Pro Tanzánii jsou navíc příjmy z prodeje zlata extrémně důležité, protože tvoří 70 % zahraničního obchodu a 15 % tanzanského HDP.⁶ Jižní Afrika, Tanzanie a Ghana patří mezi patnáct největších vývozců zlata na světě.⁷

Afrika rovněž vévodí světovému trhu s diamanty. V roce 2008 dosáhl africký vývoz diamantů 55 % celkové světové diamantové produkce. Největšími africkými dodavateli diamantů je Botswana, Angola, Jižní Afrika, Demokratická republika Kongo a Namibie. Bohužel africké diamanty zapříčinily i mnoho ozbrojených bojů a válek, jež byly financovány výnosy z diamantového průmyslu. Často se proto také setkáváme s termínem „krvavé diamanty“, který odkazuje na krev prolitou kvůli peněžnímu bohatství plynoucímu z těžby diamantů. V roce 2002 byl proto UN spuštěn program tzv. Kimberley Process Certification Scheme, jenž má zabraňovat financování ozbrojených konfliktů pomocí zisků z těžby diamantů. Země, které nesplňují pravidla tohoto programu, nesmí obchodovat diamanty se zbytkem světa. Příkladem zemí, kterým byl v minulosti kvůli nesplnění podmínek Kimberley Process Certification Scheme znemožněn mezinárodní obchod s diamanty je Pobřeží slonoviny nebo Demokratická republika Kongo.⁸

Výše jsem uvedla, že Afrika disponuje i významnými zásobami ropy a zemního plynu. Pro účely této práce však zmíním pouze subsaharské ropné státy, tedy zejména Nigérii a Angolu. Naleziště ropy či zemního plynu jsou však postupně objevována i v jiných státech subsaharské Afriky. Podle informací agentury Ernst & Young byla významnější ložiska ropy nebo zemního plynu v subsaharské Africe objevena v Ghaně, Tanzánii, Mozambiku a Ugandě. Menší, ale potvrzené zásoby ropy či zemního plynu se nachází i v Sudánu, Čadu, Gabonu, Kongu,

⁵ Africa: Resources, Environment and Economy, National Geographic, cit 17.3.2015, online: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/africa-resources/?ar_a=1

⁶ Africa - structured debate: Natural resources are key to africa's development - africa's opportunity to regenerate its economies and upgrade its infrastructure and productive capacity is strong while metal prices are at all-time highs, The Banker, 2008, cit 4.3.2015, online: <http://search.proquest.com/docview/225658167?accountid=17203>

⁷ The world's biggest gold-mining countries, Goldfacts, cit 10.3.2015. online: http://www.goldfacts.org/en/economic_impact/countries/

⁸ Africa: Resources, Environment and Economy, National Geographic, cit 17.3.2015, online: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/africa-resources/?ar_a=1

Rovníkové Guineji, Kamerunu, Namibii, Rwandě, Pobřeží slonoviny, Mauritánii, Demokratické republice Kongo, Etiopii, Somálsku, Jižní Africe a Beninu. Pravděpodobná naleziště ropy se však nachází i v dalších státech subsaharské Afriky, a to např. v Sierra Leone, Mali nebo v Keni. Podrobnější přehled uvádím v Příloze č.1. Ne všechny státy, které disponují ropnými rezervami nebo zásobami zemního plynu, jsou zároveň i jejich producenty.⁹

Největším producentem ropy v Africe je Nigérie, která vyprodukuje 2,6 milionu barelů denně. Druhým největším ropným producentem v subsaharské Africe je Angola s 1,25 miliony barelů denně. Mezi deset největších afrických producentů ropy se řadí i Sudán, Rovníková Guinea, Čad, Kongo a Gabon, jejichž produkce dosahuje mezi cca 360 tisíci a 220 tisíci barelů denně.

Obrázek č.3: Největší producenti ropy v Africe

COUNTRY	BARRELS PER DAY
Nigeria	2,600,000
Algeria	2,080,000
Libya	1,600,000
Angola	1,250,000
Egypt	579,000
Sudan	363,000
Equatorial Guinea	356,000
Chad	249,000
Congo	227,000
Gabon	226,000

zdroj: <http://theafricaneconomist.com/africas-top-ten-oil-producers/#.VYlwntL9mmw>

Důležité je zdůraznit, že státy uvedené na obrázku výše jsou největší afričtí producenti ropy, ale nemusí vždy zároveň disponovat i největšími zásobami ropy. Uvedené informace o počtu vyprodukovaných barelů denně tak pouze odráží rozhodnutí jednotlivých států, jak intenzivně své větší či menší ropné rezervy využijí.¹⁰

I ropa se může stejně jako diamanty stát významným faktorem ovlivňujícím politickou i sociální nestabilitu země. Tento osud se týká zejména Nigérie, kde již

⁹ The African oil and gas landscape, Ernst&Young, cit 25.3.2015, online: <http://www.ey.com/GL/en/Industries/Oil---Gas/Africa-oil-and-gas--a-continent-on-the-move---The-African-oil-and-gas-landscape>

¹⁰ Africa's top ten oil producers, The African Economist, 14.7.2013, cit 20.3.2015, online: <http://theafricaneconomist.com/africas-top-ten-oil-producers/#.VYlwntL9mmw>

od 90. let minulého století probíhají v menším či větším měřítku různé nepokoje. Povstalecké skupiny často ničí ropnou infrastrukturu, odcizují ropu z ropovodů a obviňují zahraniční ropné společnosti ze zneužívání nigerijské pracovní síly i nigerijského přírodního bohatství ve vlastní prospěch. Zároveň upozorňují na výrazné znečištění související s ropným průmyslem, které se týká půdy, vody i vzduchu a znemožňuje obyčejným Nigerijcům zdárně obdělávat půdu nebo úspěšně lovit ryby. Na druhou stranu právě poškozování ropovodů zmíněnými povstaleckými skupinami podstatně zhoršuje znečištění životního prostředí a zároveň znamená sníženou produkci ropy a tedy vlastně i omezené příjmy místních obyvatel.¹¹

Případu Nigérie se budu podrobněji věnovat ve třetí kapitole, a proto nyní uvedu poslední příklady zemí subsaharské Afriky, jejichž surovinová vybavenost je výrazná i v celosvětovém měřítku. Nejdůležitější zemí v tomto směru je Jižní Afrika, která je z pohledu celosvětových zásob obdařena hned několika surovinami ve významném množství. Jižní Afrika je světovým největším producentem zlata, ale patří i mezi nejvýznamnější producenty platiny a diamantů. Velmi výrazná je ve světovém měřítku i produkce uhlí, manganu a chromu. Odhaduje se, že se v Jižní Africe nachází 80 % známých světových zásob manganu a 72 % dosud objevených světových zásob chromu.¹²

Posledním příkladem země subsaharské Afriky se světově významnými zásobami surovin, který uvedu, je Zambie. Zambie patří mezi nejdůležitější světové vývozce dvou surovin. S podílem 19,7 % na světovém vývozu kobaltu získala po Demokratické republice Kongo místo druhého nejvýznamnějšího světového producenta kobaltu. Na celosvětově sedmé místo mezi mezinárodními vývozci se pak Zambie řadí díky svému vývozu mědi.¹³

¹¹ Africa: Resources, Environment and Economy, National Geographic, cit 17.3.2015, online: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/africa-resources/?ar_a=1

¹² Mining in South Africa - Overview, MBendi, cit 4.4.2015, online: <http://www.mbendi.com/indy/ming/af/sa/p0005.htm>

¹³ Mining in Zambia - Overview, MBendi, cit 4.4.2015, online: <http://www.mbendi.com/indy/ming/af/za/p0005.htm>

2. Teoretická východiska

V této kapitole se budu podrobněji zabývat teoriemi a odbornými východisky týkajícími se nadbytku přírodních surovin, který může pro danou ekonomiku v některých případech znamenat spíše prokletí. Obecně se zaměřím na vztah nerostných surovin a ekonomického růstu a faktory, které tento poměr určují.

2.1. Prokleté bohatství „Resource curse“

Jednou z nejdůležitějších teorií pro účely této práce je teorie prokletí přírodních zdrojů, tedy v originálním anglickém znění „resource curse.“ Jde o ekonomický koncept, který tvrdí, že hojnost přírodních zdrojů vede ke zvýšenému nebezpečí korupce, do určité míry maří institucionální rozvoj, vytváří tlak na zhodnocení místní měny, která přestává být konkurenceschopnou a kvůli budoucí vyčerpatelnosti surovinové základny nemůže trvale podporovat dlouhodobý růst. Vystává tak paradox, že země bohaté na přírodní zdroje jsou často podstatně méně rozvinuté a chudší než země bez významnějších zdrojů nerostných surovin. Někteří odborníci sice souhlasí s názorem, že přírodní zdroje hrají významnou roli pro ekonomický růst a že přehnaná závislost ekonomiky na pouze jednom zdroji může vést ke špatným vládním politikám, ale zároveň zdůrazňují, že tato situace není nevyhnutelná. Naopak vyzdvihují, že mnoho nyní již rozvinutých ekonomik využilo svou surovinovou základnu jako odrazový můstek k bohatšímu rozvoji hospodářství jako např. Spojené státy americké.¹⁴

Na základě studie Jeffreyho D. Sachse a Andrewa M. Warnera z roku 1995 však existuje silná statistická závislost mezi přebytkem přírodních zdrojů a pomalým ekonomickým růstem. Mnoho dalších studií prováděných různými odborníky a ekonomy později rovněž potvrdilo závěry zmíněné teorie, že nadbytek přírodních zdrojů neodvratitelně vede k ekonomickým i jiným problémům, zejména u států bohatých na ropu a jiné nerostné suroviny. Samotní Sachs a Warner se později ke své studii znovu vyjádřili ve smyslu, že prokletí nerostných surovin se dá obecně považovat za důvěryhodný, dokázaný a pevný fakt.

Přesto ale existují i světově uznávaní odborníci, kteří závěry teorie prokletí nerostného bohatství sice nevyvracejí, ale zároveň se s nimi ani přímo neztotožňují. Do této skupiny ekonomů se řadí např. i Joseph E. Stiglitz, nositel Nobelovy ceny za ekonomii, podle kterého sice skutečně existuje paradox, že mnohé země s velkým

¹⁴ Madrick, J., Far from a 'curse,' natural resources can form the basis for economic growth. New York Times, 19.2.2004, cit 15.4.2015, online z: <http://search.proquest.com/docview/432683766?accountid=17203>

nerostným bohatstvím dosahují horších hospodářských výsledků, než země s podstatně menší surovinovou vybaveností. Přesto ale nelze předpokládat, že horší ekonomické výsledky se týkají všech zemí bohatých na přírodní zdroje, protože beze sporu existují i surovinově bohaté státy, kterým se vede dobře. Stiglitz uvádí několik příkladů zemí, jež mají podobnou surovinovou základnu, ale odlišný vývoj.

„Před třiceti lety měly Indonésie a Nigérie - obě závislé na ropě - srovnatelné příjmy na hlavu. Dnes je indonéský příjem na jednoho obyvatele čtyřikrát vyšší než nigerijský. Ba nigerijský příjem na hlavu (měřeno v konstantních dolarech kolem roku 1995) se snížil. Obdobný vzorec platí v Sieře Leone a v Botswaně. Obě jsou bohaté na diamanty. Přesto průměrný hospodářský růst v Botswaně za posledních třicet let činil 8,7%, zatímco Sierra Leone se pohroužila do občanských střetů. Na ropou oplývající Středním východě je rozvojových neúspěchů požehnaně.“¹⁵

Obecně vzato existují podle renomovaných ekonomů tři základní příčiny, proč mnohé státy disponující obrovským nerostným bohatstvím nejsou schopny plně využít jeho potenciál k celkovému rozvoji své ekonomiky. Prvním důvodem je podle nich tendence místních elit vytěžit ze zisků z nerostného bohatství co nejvíce pro sebe. V takovém případě dojde k upozadění státních zájmů a z čiré touhy po sebeobohacení může propuknout otevřená válka o nerostné zdroje mezi soupeřícími společenskými špičkami dané země. V některých případech nemusí nutně vzplanout otevřený ozbrojený konflikt, ale řízení po zbohatnutí povede k všeobecnému rozšíření korupce od nejvyšší politické úrovně po nejnižší státní úředníky. Je potřeba zdůraznit, že náchylnost k úplatkářství je v daném okamžiku často podporována i zahraničními firmami usilujícími o co největší ekonomický zisk, které díky podplacení místní administrativy kalkulují s nižšími celkovými náklady na nákup přírodních zdrojů pod tržní cenou.

Další příčinou platnosti kletby přírodních zdrojů u mnoha zemí je skutečnost, že mezinárodní ceny surovin značně kolísají v čase a země exportující své přírodní bohatství jsou tak výrazně náchylné k ekonomickým šokům. V situaci vážného poklesu cen vývozní komodity dojde k podstatnému snížení vládních zisků a zároveň odklonu věřitelů, kteří nejsou ochotni poskytnout další potřebné půjčky na rozvoj infrastruktury apod.

Posledním důvodem pro možné horší hospodářské výsledky zemí s dobrou surovinovou základnou je fakt, že suroviny samy o sobě nevytváří pracovní příležitosti

¹⁵ Stiglitz, J. E., The Resource Curse Revisited, Project Syndicate, 6.8.2004, cit 12.6.2015, online: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-resource-curse-revisited>

a mohou se do určité míry stát příčinou zvýšení nezaměstnanosti. Přírodní zdroje totiž sice mohou být zdrojem bohatství, ale rozšíření těžebního průmyslu vede k vytlačení jiných hospodářských odvětví, jež vytvářejí širší zaměstnanost.¹⁶

Obecně se ztotožňují s tvrzením Josepha E. Stiglitze, že nadměrná vybavenost přírodním bohatstvím může být přínosem a darem, nikoliv prokletím. Příčiny eventuálního promrhání velkého ekonomického potenciálu jsou všeobecně známy, bohužel v mnoha zemích stále chybí politická vůle se předem vyvarovat možných nástrah.

2.2. Holandská nemoc

Holandská nemoc je ekonomický termín, jenž vystihuje hospodářské nesnáze výrazně zapříčiněné těžbou nerostných surovin konkrétně ilustrované na příkladu Nizozemska 70. letech minulého století. Termín byl poprvé použit v roce 1977 a popisoval tehdejší situaci v Nizozemsku, poté co jím byly v roce 1959 v Severním moři objeveny významnější zásoby plynu a ropy. Nizozemský vývoz prudce stoupl a holandská ekonomika díky tomu navenek vykazovala velmi kladné hodnoty makroekonomických ukazatelů. Z pohledu vývoje uvnitř ekonomiky však bylo možné indikovat určité hospodářské neduhy. Hlavním problémem byla stoupající nezaměstnanost, která se oproti 1,1 % v roce 1970 více než zečtyřnásobila na 5,1 % v roce 1977, a zároveň prudce klesající korporátní investice.¹⁷ Tento nesoulad byl vysvětlen silným zhodnocením nizozemského guldenu. Vývozy ropy vedly k velkému přílivu zahraničních měn a zvýšení poptávky po lokální měně. V důsledku toho domácí měna zhodnotila a způsobila tak nižší konkurenceschopnost nizozemských produktů z ostatních hospodářských sektorů v zahraničí, neboť se tyto výrobky staly kvůli silnější měně relativně dražšími pro zahraniční dovozce. Země tak kvůli rozmachu plynocímu z přírodních zdrojů nebyla schopna vyvážet průmyslovou ani zemědělskou výrobu a domácí producenti byli pod tlakem dovozů, s nimiž momentálně nemohli soutěžit. Těžba ropy a plynu je navíc velmi investičně náročné hospodářské odvětví, které nevytváří dostatek pracovních míst. Holandsko se snažilo zabránit dalšímu příliš rychlému zhodnocování domácí měny stanovením nízkých

¹⁶ Stiglitz, J. E., The Resource Curse Revisited, Project Syndicate, 6.8.2004, cit 12.6.2015, online: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-resource-curse-revisited>

¹⁷ What Dutch disease is, and why it's bad, The Economist, 5.11.2014, cit 5.6.2015, online: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/11/economist-explains-2>

úrokových sazeb. Tento tah ale odradil zahraniční investory, což zbrzdilo další ekonomický růst.

Později byly publikovány i jiné články na téma holandské nemoci, které se zabývaly situací výrazného ekonomického růstu na základě vývozu přírodních zdrojů, ale u ekonomik s pevným měnovým kurzem. S vývozem nerostných surovin dojde u těchto zemí k přílivu zahraničních měn do domácí ekonomiky. Cizí devizy jsou potom směněny do místní měny a utraceny za zboží nebo služby, jež nemohou být obchodovány přes hranice. Příkladem takového zboží či služeb může být např. výstavba budov a silnic, městská hromadná doprava nebo pohostinství a hotelnictví. Kvůli přílivu zahraničních investorů a směně cizích deviz na lokální měnu roste nabídka peněz v domácí měně. Nadměrný růst peněžní zásoby zvyšuje domácí poptávku a cenovou hladinu v zemi. Přestože nominální měnový kurz tedy zůstává fixní, mění se kvůli domácí vyšší cenové hladině reálný měnový kurz, který je definován jako podíl zahraniční cenové hladiny a domácí cenové hladiny, přičemž zahraniční cenová hladina je převedena přes současný nominální měnový kurz na hodnotu v domácí měně. Při reálném zhodnocení domácí měny tedy dojde k tomu, že za jednu jednotku cizí měny si nyní lze koupit v domácí ekonomice méně zboží a služeb než dříve a země ztrácí mezinárodní konkurenceschopnost.¹⁸

Obecně proto můžeme souhlasit s tvrzením, termín holandská nemoc popisuje moment, kdy nerostné bohatství dopomůže ke stvoření navenek bohaté země plné chudých a často nezaměstnaných lidí. Přesto někteří ekonomové tvrdí, že projevy holandské nemoci nejsou nutně negativním stavem. Podle teorie komparativních výhod by se státy přece měly zaměřovat na hospodářská odvětví, ve kterých jsou nejefektivnější a v nichž jsou schopny dosáhnout komparativní výhody. V případě zaměření ekonomiky na těžbu a vývoz nerostných surovin je však potřeba zdůraznit, že mezinárodní ceny surovin zaznamenávají časté výkyvy, a tyto země proto potřebují další podpůrná hospodářská odvětví zajišťující ekonomický růst. Zároveň musí tyto státy brát v potaz budoucí vývoj po vyčerpání své surovinové základny a nerostného bohatství. V tomto okamžiku bude totiž nemožné udržet trvalý ekonomický růst a rozvoj bez rozvinutých dalších odvětví. Pokud tedy surovinově obdařené země

¹⁸ What Dutch disease is, and why it's bad, The Economist, 5.11.2014, cit 5.6.2015, online: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/11/economist-explains-2>

nevyužijí své bohatství k diverzifikaci ekonomiky nebo nedosáhnou oslabení reálného měnového kurzu, může se jim stát holandská nemoc osudnou.¹⁹

3. Základní údaje

3.1. Nigérie

3.1.1. Kulturní, historické a politické pozadí

Nigerijská federativní republika získala nezávislost na Velké Británii 1. října 1960 a stala se nejlidnatějším nezávislým státem Afriky a největší zemí západní Afriky. Jde o přímořský stát, který sousedí se čtyřmi zeměmi: Beninem, Kamerunem, Čadem a Nigerem. Nigérie je politicky uspořádána jako federativní prezidentská republika, jež je tvořena 36 státy a územím hlavního města Abuja. Každý z členských států federace má svou vlastní vládu, jejímž představitelem jsou guvernér a státní zastupitelské orgány.²⁰

Již krátce po získání nezávislosti se Nigérie začala potýkat se separatistickými tendencemi některých částí země, obecnou politickou nestabilitou a častými puči. Velký podíl na častém propukávání nepokojů má problematičtější složení nigerijské populace z pohledu náboženství i etnik. V Nigérii žije v současné době 177 milionů lidí a jde tak o osmou nejlidnatější zemi na světě.²¹

Co se týče národnostního složení, jsou nejdůležitějšími etnickými skupinami Hausové a Fulani žijící zejména na severu země a dosahující téměř třetinového podílu na nigerijské populaci. Druhou nejpočetnější národnostní skupinou jsou Yorubové obývající převážně jihozápad federace, kteří tvoří přibližně pětinu nigerijského obyvatelstva. Třetím největším etnikem jsou Igbové z jihovýchodu Nigérie, jejichž počet dosahuje rovněž téměř pětiny Nigerijců. Tyto tři největší národnostní skupiny dohromady tvoří 68 % nigerijského obyvatelstva a zbývajících 32 % populace je tvořeno více než 250 etniky. Je proto potřeba zdůraznit, že obyvatelstvo Nigérie je

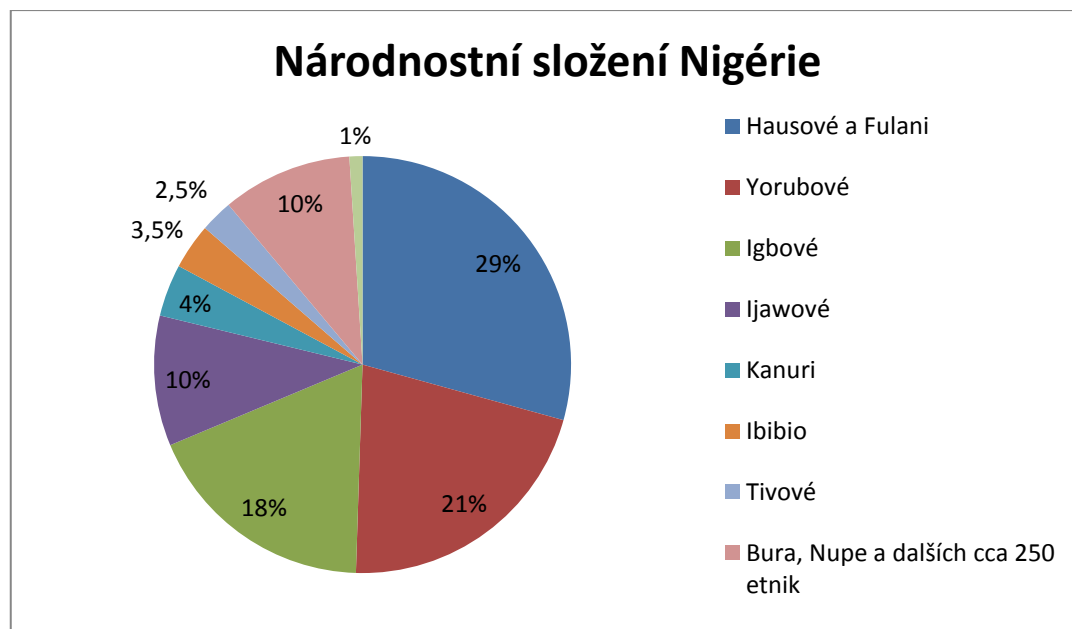
¹⁹ What Dutch disease is, and why it's bad, The Economist, 5.11.2014, cit 5.6.2015, online: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/11/economist-explains-2>

²⁰ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

²¹ Nigeria, The CIA World Factbook, cit 14.5.2015, online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>

z pohledu národnostního složení a etnicity velmi roztržité. Politická sféra je navíc často velmi ovlivněna etnickými či náboženskými faktory a mnoho politických stran získává své voliče právě na základě příslušnosti k určité národnostní či náboženské skupině.²²

Obrázek č. 4: Národnostní složení nigerijské populace

Vlastní zpracování, zdroj: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/nigerie/index.html

V souvislosti s náboženským uspořádáním nigerijské společnosti bohužel rovněž nelze hovořit o bezproblémové skladbě. Polovina Nigerijců se hlásí k islámskému vyznání, 40 % obyvatel vyznává křesťanství a zvyšujících 10 % populace praktikuje tradiční náboženství.

Pokud se nyní vrátím ke zmíněným pučům, za nejdůležitější příklad etnicky motivovaného převratu považuji vyhlášení republiky Biafry v letech 1967 až 1970. V polovině 60. let se po atentátu na premiéra Balewu dostala k moci armáda, která výrazně zhoršila ekonomické i etnické napětí v zemi. Na severu země propukly boje mezi etnikem Hausa a Igbo, v nichž zahynulo asi 30 000 Igbů a v jejichž důsledku uprchl přibližně milion Igbů na jihovýchod země. V květnu 1967 tak tři státy na jihovýchodu země vyhlásili nezávislou republiku Biafra. Následovala krvavá občanská válka, ve které zahynul asi milion civilistů. Velkou motivací

²² Nigérie – Základní informace o teritoriu, MZV, cit 3.6.2015, online: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/nigerie/index.html

pro znovupřipojení Biafry do federace byla pro Nigérii skutečnost, že se na jihovýchodě země v deltě Nigeru nachází významná naleziště ropy, a proto samostatnost Biafry nepřípadala ze strategických důvodů v úvahu. V roce 1970 byla republika Biafra nakonec poražena a znovu se stala součástí Nigerijské federativní republiky.²³

V 70. a 80. letech 20. stol. proběhlo několik dalších převratů, často podporovaných armádou, ale mnohdy bez krveprolití. Armáda obecně hraje v nigerijské historii výraznou roli a dodnes je jedním z nejvýraznějších faktorů nigerijské společnosti a politiky. V roce 1993 se k moci dostal generál Sani Abacha, který během své pětileté vlády neblaze proslul jako tvrdý diktátor a kleptokrat. Jeho represivní režim byl pro Nigérii újmou, nejen pokud jde o dodržování lidských práv, ale navíc se odhaduje, že Abacha stihl zpronevěřit přibližně 3 miliardy amerických dolarů. Během Abachovy vlády byly na Nigérii uvaleny sankce Evropskou Unií a Commonwealth pozastavil členství Nigérie ve společenství. V roce 1998 Sani Abacha umírá a o rok později se na základě výsledku parlamentních a prezidentských voleb stává prezidentem bývalý člen vojenské elity Olusegun Obasanjo. Během jeho prvního funkčního období dochází k nepokojům na severu země mezi muslimskou a křesťanskou komunitou kvůli rozšíření islámského práva šaría. Dále dochází k násilným konfliktům ve středovýchodní části Nigérie ve státě Benue v důsledku sporů o půdu i kvůli odvěké rivalitě mezi etnikem Tivu a Jukun a rovněž propukávají střety mezi Hausy a Yoruby v bývalém hlavním městě Lagosu. Zároveň však došlo i k několika pozitivním událostem, jako např. k podepsání Nového partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD), jehož cílem je podpora rozvoje a tržního hospodářství, ukončení nepokojů a nastolení stability, podpora zahraničních investic a odstranění překážek africkému exportu.²⁴

V roce 2003 Olusegun Obasanjo se ziskem více než 60 % hlasů obhájil prezidentské křeslo. Opozice výsledky voleb odmítla, mezinárodní pozorovatelé konstatovali nedostatky během průběhu voleb, nicméně Obasanjo stejně nastoupil do druhého funkčního období. Během tohoto funkčního období opět dochází k etnickým nepokojům v deltě Nigeru a útoku rebelských skupin na ropovody, dochází

²³ Biafra: Thirty years on, BBC, 13.1.2000, cit 14.5.2015, online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/596712.stm>

²⁴ Nigeria profile - Timeline, BBC, 12.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13951696>

k náboženským nepokojům na severu země, ve státě Plateau a ve městě Onitsha na jihu země a k ozbrojeným srážkám mezi gangy v ropném městě Port Harcourt, které si vyžádaly zásah armádních jednotek. Co se týče kladných událostí během daného časového intervalu, Nigérie se stala prvním africkým státem, který byl schopen splatit svůj dluh Pařížskému klubu. Stalo se tak především díky vysokým mezinárodním cenám ropy. Senát v roce 2006 odmítl změnit Ústavu a umožnit tak Obasanjovi třetí funkční období, prezidentem se proto v roce 2007 stává Umaru Yar'Adua, představitel vládnoucí strany PDP (People's Democratic Party). Cena ropy nadále prudce stoupala i během roku 2008, ale nigerijská produkce byla omezena na polovinu v důsledku stávek a útoků na ropovody militantními aktivisty. Nigerijské vnitřní problémy tak držely mezinárodní cenu ropy rekordně vysoko. Koncem roku ale cena ropy začíná klesat, což Nigerii způsobuje ekonomické problémy. Zároveň dochází k dalším konfliktům v deltě Nigeru, kde se zintenzivňují útoky militantů, a k násilným potyčkám mezi křesťany a muslimy ve městě Jos ve střední Nigérii. V červenci 2009 dochází k hlubokým problémům na severu země, kde islamistické hnutí Boko Haram spustilo násilnou kampaň za prosazení práva Šaria v celé zemi. Díky zásahu bezpečnostních složek dochází k dočasnému nastolení pořádku. Náboženské nepokoje ve městě Jos však pokračují až do roku 2010 a vyžádají si více než 250 životů. Po smrti prezidenta Umara Yar'Adua na jeho místo nastoupí dosavadní vice-prezident Goodluck Jonathan, jenž o rok později vyhrává i prezidentské volby.²⁵

Největším problémem současné Nigérie jsou neustávající útoky islamistického hnutí Boko Haram, které vyvolávají odvetné akce ze strany křesťanů a vynucují si ztrátu mnoha životů. Mezi příklady teroristických akcí Boko Haram patří bombové útoky na ústředí UN v Abuje a další v Damaturu na severovýchodě země v roce 2011, které znamenaly smrt více než 80 lidí, dále útoky v severovýchodních státech Yobe a Borno v prosinci 2011, jež si vyžádaly 110 obětí. Další koordinované útoky v Kano stály život více než 100 lidí. Prezident Jonathan vyhlásil v roce 2011 stav ohrožení a v roce 2012 začala jednání se sousedním Čadem o společném postupu proti islamistickému hnutí, které destabilizuje celou pohraniční oblast na severovýchodě země. Přestože se střetávají s aktivním odporem bezpečnostních složek, útoky Boko Haram během let 2012 a 2013 neustávají a znamenají smrt dalších nejméně 200 lidí.

²⁵ Nigeria profile - Timeline, BBC, 12.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13951696>

V dubnu 2014 Boko Haram uneslo 200 dívek z internátní školy, což vyvolalo znepokojenou reakci mezinárodního společenství a důraznější snahu o vytvoření společných armádních sil západoafrických zemí k boji proti rostoucí regionální hrozbě představované Boko Haram. V srpnu 2014 vyhlásilo hnutí Boko Haram na území, které má pod svou kontrolou na severovýchodě země, samostatný islámský stát chalífát. Od listopadu minulého roku Boko Haram dobývá další města na severovýchodě Nigérie při hranicích s Čadem a podniká i časté nájezdy do sousedního Čadu a Kamerunu. Na přelomu února a března 2015 vytvořily Nigérie, Čad, Kamerun a Niger konečně vojenskou koalici a podle vlastního tvrzení dosahují úspěšného vytlačování Boko Haram.²⁶

Problém severu Nigérie je však daleko komplikovanější, než aby se zdálo, že bude vyřešen poražením islamistického hnutí Boko Haram. Opakující se nepokoje zde probíhají od 80. let 20. stol. a jsou opětovně vyvolávány hned několika faktory. Politická manipulace s náboženstvím či etnicitou a spory mezi původními obyvateli a „novousedlíky“ o rozdělování veřejných zdrojů jsou hlavními motory neustávajících svárů. Selhání státu při zajištění veřejného pořádku přispívá k neschopnosti dosáhnout smíru a důležitými okolnostmi jsou i ekonomický úpadek a vysoká nezaměstnanost. Stejně jako ostatní části Nigérie trpí i sever hospodářskými neduhy a kontroverzním způsobem přerozdělování veřejných zdrojů na komunitní úrovni. Zde v severní Nigérii se k této kombinaci přidává ještě další činitel, a to historicky daná tendence k odmítavému postoji vůči sekulárním státním autoritám, jež pramení z Islámu. Narůstající touha severu Nigérie po prosazování Islámu souvisí ve skutečnosti spíše s vyjádřením nespokojenosti s politickým i společenským děním. S nadějí na vyřešení svých mnohonásobných problémů tady proto mnozí Nigerejci přilínají k Islámu i jeho radikálnější odnožím. Na druhou stranu se v minulosti prokázal i potenciál regionu ke koexistenci různých národnostních i náboženských skupin. Navzdory neupadajícím potyčkám a opakujícím se svárům je pozoruhodné, že se tak velká oblast potýkající se dlouhodobě se sociálními a ekonomickými problémy zatím vyhnula všeobecně rozsáhlému konfliktu.²⁷

²⁶ Nigeria profile - Timeline, BBC, 12.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13951696>

²⁷ Northern Nigeria: Background to conflict, African Press Organisation.Database of Press Releases Related to Africa, 21.12.2010, cit 6.6.2015, online: <http://search.proquest.com/docview/818749612?accountid=17203>

Opět z celostátního pohledu, kvůli problémům způsobeným aktivitou Boko Haram byly přeloženy prezidentské volby z února na březen 2015. Goodluck Jonathan neobhájil post prezidenta a vítězem se poprvé v historii stal představitel opoziční strany APC (All Progressives Congress) Muhammadu Buhari. Reprezentantem zákonodárné moci je dvoukomorové Federální Národní shromáždění, které se skládá ze Senátu a Poslanecké sněmovny. V posledních volbách dosáhla překvapivého vítězství strana APC, jež získala 225 z celkových 360 křesel v Poslanecké sněmovně a 60 z celkových 109 křesel v Senátu. Jde přitom o poměrně novou stranu, která vznikla v roce 2013 spojením čtyř menších regionálních subjektů - Action Congress of Nigeria (ACN), Congress for Progressive Change (CPC), All Nigeria People's Party (ANPP) a All Progressives Grand Alliance (APGA). Tyto volby byly mezinárodními pozorovateli prohlášeny za svobodné, spravedlivé a nejdůvěryhodnější od roku 1999. Dosavadní prezident Goodluck Jonathan přijal porážku bez vyvolávání protestů či veřejných nepokojů a posunul tak Nigérii na její cestě k demokratizaci zase o kousek dál. Výkonnou moc drží ve svých rukách vláda v čele s prezidentem a soudní moc je vykonávána místními soudy, popř. v severních státech soudy šaría, dále pak státními soudy, federálním soudem, Nejvyšším soudem a Odvolacím soudem.²⁸

Důležitým hráčem ovlivňujícím nigerijskou politiku jsou i socio-kulturní svazy jednotlivých etnických skupin v Nigerii, které nemají vlastní politické ambice, ale ovlivňují nigerijskou společnost. Vznik těchto sdružení byl umožněn až po roce 1999 s nastupující demokratizací a jejich nejvýznamnějšími zástupci jsou pan-yorubský socio-kulturní svaz Afenifere; pan-igborská kulturní asociace Odenigbo; konzultační forum Arewa, severská socio-politická a kulturní platforma, sjednocující nigerijský Sever ayorubská rada starších (YCE). Vliv na společenské dění v lokálním měřítku mají i tradiční vůdcové kmenů a různí nejvyšší představitelé místních komunit.²⁹

²⁸ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

²⁹ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

3.1.2 Ekonomická charakteristika a surovinová vybavenost

Nigérie patří navenek k nejbohatším zemím Afriky, je africkým největším producentem ropy, přesto polovina Nigerijců žije v chudobě. V 70. letech minulého století zažila Nigérie díky ropným exportům při vysokých mezinárodních cenách ropy ekonomický boom. I v nedávné době opět těžila z vyšší ceny ropy na mezinárodních trzích. Bohužel však není schopna plně využít potenciál, který je podryván rozsáhlou korupcí a špatným hospodařením, k rozvoji. Navzdory skutečnosti, že i v celosvětovém měřítku patří Nigérie mezi největší producenty ropy, vytvořil místní ropný průmysl tolik negativních vedlejších efektů, že Nigérie může sloužit jako příklad potvrzení teorie prokletí přírodních zdrojů.³⁰

V celosvětovém porovnání rozvoje zemí dle UNDP obsazuje Nigérie až 152. místo ze 187 zemí. Silné sklony vlády orientovat se především na ropný průmysl zapříčinila v minulosti zhroucení tradičních odvětví a agrikultury, jež nezvládla pokrýt domácí poptávku neustále rostoucí se zvyšujícím se počtem obyvatel. Absolutní závislost na ropném sektoru se nezdála být momentálním problémem v období 70. let, kdy kvůli strukturálním krizím a hospodářským šokům ropa dosahovala nebývale vysoké ceny na mezinárodních trzích. V 80. letech však přišel s poklesem ceny ropy zlom a Nigérie se musela během krátkého časového intervalu výrazně zadlužit. Do roku 2005 vystoupal zahraniční dluh Nigérie na 35 miliard amerických dolarů. Díky tehdejším vysokým cenám ropy se Nigérii podařilo roku 2006 splatit 12,4 miliard amerických dolarů, načež věřitelské země Pařížského klubu schválily odpuštění dalších 18,6 miliard amerických dolarů. Od té doby se však zahraniční dluh Nigérie opět zdvojnásobil a na konci roku 2014 dosahoval 10 miliard amerických dolarů.³¹

Dlouhodobým cílem Nigérie je stát se do roku 2020 jednou z dvaceti největších ekonomik světa a do roku 2050 být mezi deseti světově největšími ekonomikami. Tento cíl se nezdá být zcela nereálný, protože již nyní je Nigérie na žebříčku největších ekonomik světa podle HDP dle parity kupní síly zařazena na 21. místě.³²

³⁰ Nigeria profile – Overview, BBC, 12.6.2015, cit 18.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13949550>

³¹ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

³² Nigeria, The CIA World Factbook, cit 14.5.2015, online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>

Nigerijská vláda se proto snaží o restrukturalizaci ekonomiky pomocí různých reforem, které mají rozvíjet nová výrobní odvětví, vytvářet liberální podmínky na trhu, lákat zahraniční investory a vytvářet s nimi strategická partnerství. Nigerijský trh může být pro zahraničního investora velmi atraktivní. Jedná se totiž o velký, dosud nenasyčený trh, který bude nadále růst a který obsahuje mnoho dosud nerozvinutých odvětví, skýtajících obrovské množství možností. O relativní atraktivitě trhu svědčí i hodnocení mezinárodních ratingových agentur. Bohužel však v březnu 2015 agentura Standard & Poor's kvůli klesajícím mezinárodním cenám ropy a zvyšujícímu se politickému riziku snížila rating Nigerie na B+ s pozitivním výhledem, tedy čtyři úrovně pod investičním stupněm (tabulka ratingových hodnot jednotlivých agentur viz Příloha č. 2). Společnost Standard & Poor's zhoršení ratingu odůvodnila zvýšenou vnější zranitelností nigerijské ekonomiky kvůli padající ceně ropy, neboť 90 % příjmů z exportu a 70 % vládních příjmů je závislých na ropě. Další nejvýznamnější mezinárodní ratingové agentury zůstávají u původního hodnocení tři úrovně pod investičním stupněm, podle agentury Fitch tedy BB- se stabilním výhledem a podle agentury Moody's Ba3 se stabilním výhledem.³³

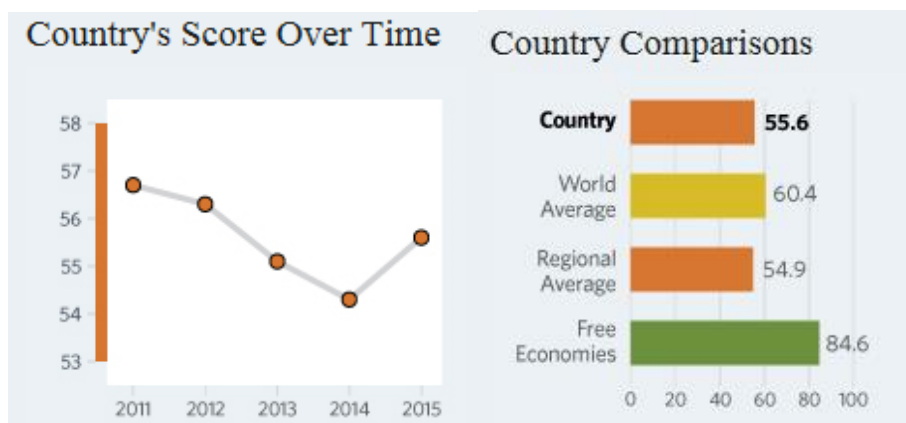
Snahy o reformy podporující rozvoj průmyslu i zemědělství započaly již s nástupem prezidenta Obasanja na konci 90. let minulého století. Nutnost implementace příslušných reforem se však netýká pouze podpory průmyslových či zemědělských odvětví, ale i způsobu přerozdělování veřejných zdrojů s cílem snížit chudobu a dalších sociálních otázek jako např. vzdělávání, zdravotnictví, zvýšení zaměstnanosti a potlačení korupce. Bohužel v Nigérii stále žije 45 % obyvatel pod hranicí chudoby a 35 % práceschopné populace zůstává bez pravidelného nebo vůbec nějakého zaměstnání.³⁴ I v otázce liberalizace trhu nedošlo dosud k výraznému plánovanému uvolnění. Podle hodnocení vzdělávacího a výzkumného institutu The Heritage Foundation dosáhla Nigerie v Indexu ekonomické svobody za rok 2015 skóre 55,6 a stala se tak 120. nejsvobodnější zemí ze 178 hodnocených.³⁵

³³ Nigeria's rating lowered by S&P as Oil, Politics Hit Economy, Bloomberg, 3.3.2015, cit 5.6.2015, online: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-03-20/nigeria-s-rating-lowered-by-s-p-as-oil-politics-hammer-economy>

³⁴ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

³⁵ Nigeria, Index of Economic Freedom 2015, The Heritage foundation, cit 16.6.2015, online: <http://www.heritage.org/index/country/nigeria?ac=1>

Obrázek č. 5: Vývoj indexu ekonomické svobody za posledních 5 let a porovnání s dalšími zeměmi

zdroj: <http://www.heritage.org/index/country/nigeria?ac=1>

Také snadnost podnikání se nejeví velmi pozitivně. Na žebříčku zemí s nejpřátelštějšími podmínkami pro podnikatele si sice Nigérie letos oproti roku 2014 polepšila o 5 příček, nicméně stále zůstává na 170. pozici z celkového počtu 189 zemí.³⁶

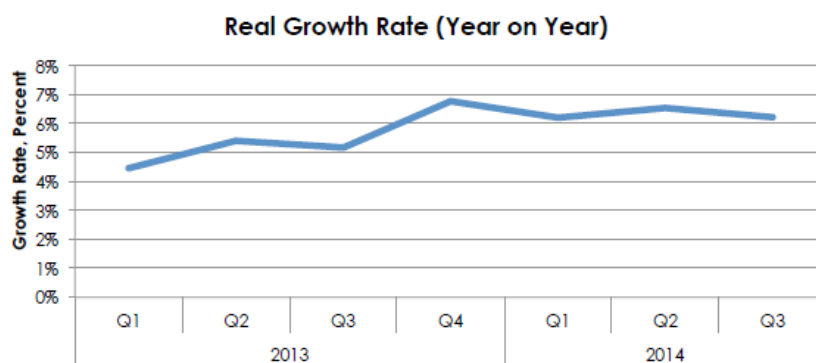
I přes dosavadní nedostatečnost přijatých reforem má Nigérie velký potenciál pramenící z bohaté surovinové základny, atraktivní velikosti trhu, příznivé geografické polohy a dostatku pracovní síly. Potenciál ekonomického růstu a všeobecného rozvoje ale podryvá naprostý nedostatek elektrické energie, slabá infrastruktura, vysoká míra všudypřítomné korupce, nedostatek vzdělané pracovní síly, byrokracie omezující obchod a zaostalost technologií. Mezi hlavní příčiny dlouhodobé neschopnosti Nigérie plně využít svůj potenciál patří krádeže ropy a časté politické a společenské turbulence na severu země i na jihu v oblasti Delty Nigeru, odkud opět zaznívají secesionistické snahy o navázání na myšlenku vyhlášení republiky Biafra. S těžbou ropy se pojí i problém její distribuce, protože dosavadní infrastruktura se jeví jako nedostatečná. Nepostačující je i výroba elektrické energie a její následný rozvod, který se rovněž potýká se zaostalou infrastrukturou. Nevyvinutá dopravní síť patří mezi další nepříjemný prvky nigerijské ekonomiky. Nelibým rysem Nigérie je i všeobecně zakořeněná korupce a značný vliv místních ale také zahraničních lobbistů prosazujících vlastní zájmy a celkově pomalé přijímání a implementace vládních reforem či jejich vágní prosazování v praxi. Často se stává, že ekonomicky i rozvojově

³⁶ Ease of doing business in Nigeria, World Bank Doing business measuring business regulations, cit 12.6.2015, online: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/nigeria>

prospěšné záměry vlády narazí v praxi na nesoulad mezi legislativou a exekutivou nebo jiné komplikace a nemohou být pak v reálné situaci prosazeny.³⁷ Z pohledu korupce obsadila podle hodnocení mezinárodní organizace Transparency International v roce 2014 Nigérie 136. místo z celkem 175 hodnocených zemí a zařadila se tak mezi čtvrtinu nejzkorumpovanějších zemí na světě. Hodnocení zkorumpovanosti se nejví o moc lepší ani v porovnání se zeměmi v rámci regionu. V rámci subsaharské Afriky dosáhlo lepšího hodnocení 31 zemí a naopak jako více zkorumpované bylo hodnoceno jen 15 zemí.³⁸ (Hodnocení všech zemí viz příloha č. 3). Navzdory všem zmíněným překážkám patří nigerijský trh mezi nejatraktivnější trhy subsaharské Afriky s velkou pravděpodobností budoucího hospodářského růstu a rozvoje.

V roce 2014 dosáhl HDP Nigérie v paritě kupní síly 479,3 miliard amerických dolarů a zaznamenal růst o 6,3 %. Nigérie tak v poměru HDP na obyvatele dosáhla úrovně 2 831 USD.³⁹

Obrázek č. 6: Vývoj růstu HDP Nigérie během posledních dvou let

zdroj: <http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>

Růst HPD byl způsoben více faktory. Ropný sektor zaznamenal smíšené efekty. Během prvního čtvrtletí 2014 zaznamenal oproti stejnému období předchozího roku pokles o - 6,6 %, nicméně to znamenalo zlepšení o 2,76 % v porovnání s koncem roku 2013. V druhém čtvrtletí 2014 už ropný sektor zaregistroval růst o 5,14 %, tedy oproti prvnímu čtvrtletí 2014 zlepšení o 11,75 %. Ve třetím čtvrtletí 2014 nicméně opět došlo k poklesu o - 3,6 %, tedy zhoršení o 8,74 % oproti druhému čtvrtletí. Co se týká

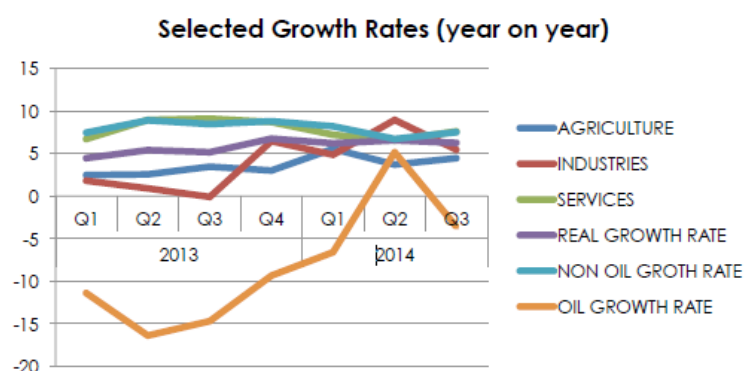
³⁷ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

³⁸ Nigeria Facts and Figures, Transparency International, cit 15.5.2015, online: <https://www.transparency.org/country/#NGA>

³⁹ Nigeria, Index of Economic Freedom 2015, The Heritage foundation, cit 16.6.2015, online: <http://www.heritage.org/index/country/nigeria?ac=1>

neropných sektorů, ty významně přispěly k celkovému ekonomickému růstu Nigérie v roce 2014. V prvním kvartálu 2014 rostla neropná odvětví průměrně o 8,21 %, v druhém čtvrtletí rostla slaběji, ale stále průměrně o 6,71 % a ve třetím čtvrtletí zaznamenala růst o 7,51 %. Hlavním hnacím mechanismem růstu neropného sektoru jsou dlouhodobě služby, které se permanentně podílí na růstu neropného odvětví průměrně 55 %. Druhý největší podíl na růstu mají průmyslová odvětví, jež celkovému růstu přispívají přibližně 30 %. Posledním přispěvatelem k růstu je zemědělství, které však na celkovém růstu neropných odvětví dosahuje průměrně jen 15% podílu.⁴⁰

Obrázek č. 7: Růst jednotlivých nigerijských odvětví během let 2013 a 2014

zdroj: <http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>

V roce 2015 se očekává další růst HDP Nigérie, a to podle odhadů o 5,54 %. Brzdou růstu se jeví být vysoká nezaměstnanost a očekávaná narůstající inflace, která již nyní dosahuje 8,5 %. Tlak na zvýšení cenové hladiny bude zapříčiněn zejména devalvaci nigerijské měny naira. V druhé polovině roku 2015 se očekává stabilizace cen jako důsledek opatření přijatých Centrální bankou Nigérie. Průměrně se tedy očekává během roku 2015 inflace 8,78 % a v horizontu dalších dvou let 8,13 %.⁴¹

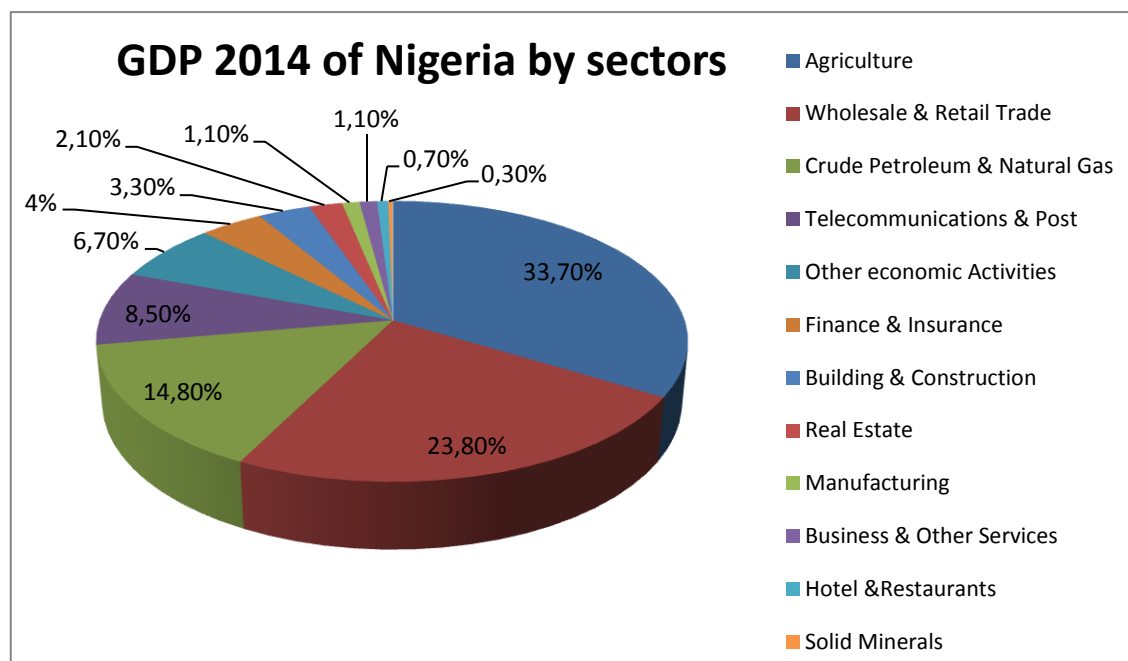
Nyní se přestaneme zabývat růstem nigerijského HDP a zaměříme se na jeho strukturální skladbu. Největší část hrubého domácího produktu Nigérie je z pohledu tradičního rozdělení na tři základní sektory tvořena průmyslem, jenž tvoří 43 % HDP.

⁴⁰ Nigerian economic review 2014, National Bureau of Statistics, cit 10.4.2015, online: <http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>

⁴¹ Nigerian economic review 2014, National Bureau of Statistics, cit 10.4.2015, online: <http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>

Druhým největším přispěvatelem na nigerijský HDP je zemědělství s 31% podílem a zbývající 26% část HDP je generována sektorem služeb.⁴²

Obrázek č. 8: Podíl jednotlivých odvětví na HDP Nigérie v roce 2014

vlastní zpracování, zdroj: <http://sustainableconvo.com/economy-nigerias-economy-shapes-up-set-to-absorb-shocks-from-2015-polls/>

Při podrobnějším zkoumání jednotlivých subsektorů však zjistíme, že nejvýraznějším odvětvím při tvorbě HDP je stále zemědělství, jehož podíl sice klesá, ale dosud zaměstnává 70 % ekonomicky aktivních obyvatel Nigérie. 31 % nigerijské půdy je hodnoceno jako půda vhodná k obdělávání, přesto není místní agrikultura schopna zajistit dostatek potravin pro nigerijské obyvatelstvo a Nigérie se tak stala závislou na potravinovém importu. Efektivita nigerijského zemědělství je kvůli nízké vybavenosti všeobecně velmi nízká a do značné míry závislá na monzunových deštích. Na severu Nigérie převažují plodiny bavlna, cibule, rajčata a proso, ve střední Nigérii potom kukuřice a sója a na jihu kakaové boby a olejové palmy. Kakaové boby jsou pro Nigérii významné z pohledu vývozu, protože Nigérie je šestým největším exportérem kakaa na světě a v současné době usiluje o vytvoření spolku afrických vývozců kakaových bobů, který by africkým zemím pomohl získat na mezinárodních trzích větší kontrolu a vliv na ceny. Ve všech částech Nigérie se pěstuje v menší míře i rýže a kasava. Mezi další významné pěstované komodity patří arašídny, česnek, sorghum a

⁴² About Nigeria, National Competitiveness Council of Nigeria, cit 15.5.2015, online: <http://nccnigeria.org/about-nigeria/>

kaučukovník. Co se týče živočišné výroby, převažuje chov hovězího dobytka, ovcí a koz, v jižní nemuslimské části se chovají i prasata a při pobřeží je poměrně dobře vyvinuté tradiční odvětví rybolovu.⁴³

Důležitým rysem nigerijského průmyslu je těžba ropy. Tomuto tématu se budu věnovat v další podkapitole 3.1.3 Těžba a zpracování nerostných surovin. Nyní se budu soustředit na ostatní části nigerijského průmyslu. Přesto je potřeba zdůraznit, že i další průmyslová odvětví v Nigérii jsou silně ovlivněna zmíněným ropným sektorem. Jednostranné zaměření průmyslu na těžbu ropy a navazující petrochemické činnosti výrazně oslabila zpracovatelský průmysl. Prostor pro rozvoj místního průmyslu je zejména v oblasti zpracování vytěžených surovin a výroby finálních produktů, které se v současné době dováží ze zahraničí. Cílem současné nigerijské hospodářské politiky je právě podpořit pomocí protekcionistických prostředků místní industrializaci a stimulovat domácí zpracovatelský průmysl. Dochází tak k přijetí růstných reforem a strategií, z nichž za zmínku stojí především Nigerian Industrial Revolution Plan a New Automotive Policy, jejichž úkolem je přetransformovat Nigérii na industriální špičku a pomoci rozšířit nigerijské výrobní aktivity s cílem vyšší konkurenceschopnosti na mezinárodních trzích. Diverzifikace průmyslu již započala stimulací automobilového odvětví a montáží vlastních nigerijských aut a autobusů značky Innoson. Mezi další významné oblasti nigerijského průmyslu patří potravinářský průmysl, spotřební průmysl, elektrotechnické odvětví, dřevařství, papírenství a výroba stavebních hmot.⁴⁴

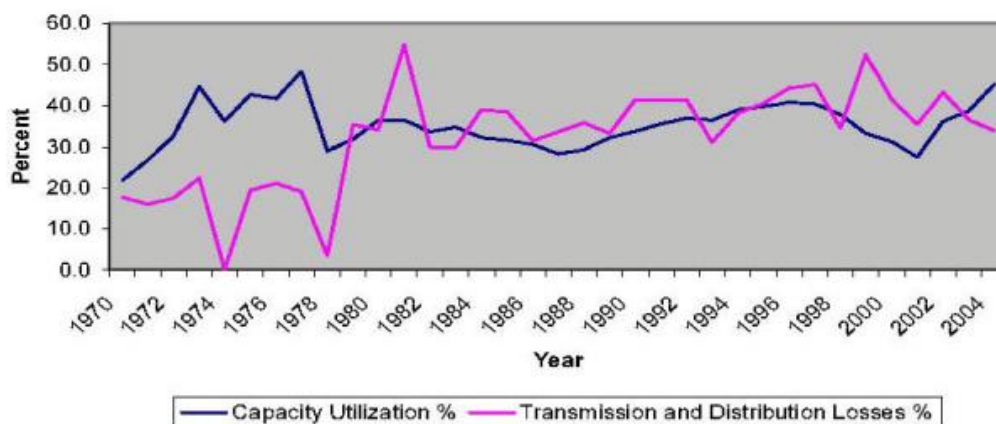
Obecným problémem nigerijského průmyslu je dlouhodobě nedostatačující produkce elektrického proudu, jehož množství není schopné pokrýt nároky nigerijské ekonomiky. Firmy jsou nuceny pořídit si vlastní generátory k výrobě elektřiny, čímž se jim ale samozřejmě zvyšují náklady a celková výroba se značně prodražuje. Nigerijská produkce pak není mezinárodně ani lokálně konkurenceschopná, což je pro budoucí vývoj nigerijské ekonomiky velmi zásadní problém. Nedostatek elektrické energie postihuje i obyvatelstvo, neboť elektřina je dostupná pouze pro polovinu populace. Nicméně i občané s přístupem k elektrické energii se na její dodávky

⁴³ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁴⁴ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

nemohou skutečně spolehnout, protože Nigérie se potýká s častými výpadky a nespolehlivou distribucí.⁴⁵

Obrázek č. 9: Ukazatele energetické krize v Nigérii mezi léty 1970 až 2004

Zdroj: <http://www.energysustainsoc.com/content/2/1/15/figure/F2>

Celkově špatná situace v energetickém průmyslu je způsobena dlouhodobým postojem vlád, které energetické odvětví zanedbávaly a zároveň regulovaly cenu elektřiny a plynu na uměle vytvořenou nízkou úroveň. Důležitým faktorem je rovněž silné lobby naftařských firem a firem obchodujících s generátory, které ze současného stavu silně profitují. K částečnému pokroku v oblasti reformování energetického sektoru došlo zejména za minulé vlády, ale i současný prezident Buhari prohlásil, že energetika bude patřit mezi jeho priority. Podle odhadů by Nigérie potřebovala pokrýt poptávku na 20 000 MW, v současné době však země disponuje kapacitou na výrobu pouze 6 000 MW a skutečně vyprodukuje jen 2 500 MW. Energetický průmysl tak skýtá obrovský potenciál pro zahraniční investory, a není proto divu, že zájem o toto odvětví daly najevo americké, německé, brazilské, čínské, indické, kanadské i jihokorejské firmy. Mezi konkrétní společnosti, se kterými nyní dochází k jednání, se řadí velké korporátní firmy General Electric, Siemens, Electrobars, Schneider Electrics a Daewoo. Nigérijská vláda je otevřená všem druhům projektů na získání elektrické energie, proto v současné době jedná o spolupráci s německými firmami na výstavbě

⁴⁵ Olayinka Oyedepo, Energy and sustainable development in Nigeria: the way forward, Energy, Sustainability and Society, 23.7.2012, cit 31.5.2015, online: <http://www.energysustainsoc.com/content/2/1/15>

solárních elektráren, s čínskými společnostmi o vodních elektrárnách a s ruskými zástupci o výstavbě atomové elektrárny.⁴⁶

Posledním odvětvím průmyslu, jemuž se budu nyní věnovat, je stavebnictví. Stavební průmysl v Nigérii zaznamenal během posledních 5 let výrazný nárůst a i do budoucna se v tomto sektoru očekává pozitivní vývoj. Rychlý nárůst je způsoben zejména velkým prostorem ke konstrukci infrastruktury, která dosud není dostatečně vyvinutá. Velký boom zažívá i výstavba nemovitostí, zejména pak bytových prostorů a kancelářských objektů. Nigérie prochází urbanizací a přibývajícím poptávkou po nemovitostech je zapříčiněna zvyšující se kupní silou v městských aglomerátních oblastech. Podle odhadů bude potřeba vybudovat 20 milionů nových domovů, aby se uspokojila poptávka lidí stěhujících se z venkova do měst. Na druhou stranu si však mnoho lidí nemůže koupit nového bytu dovolit, proto byla minulou vládou vytvořena Nigeria Mortgage Finance Company, jejímž cílem je ulehčit přístup Nigerijců k dotovaným hypotékám a podpořit tak další výstavbu bytů. Tento program je částečně dotován WB a záměrem vlády je stimulace výstavby 75 tisíc nových domů ročně. Uskutečňuje se mnoho rezidenčních projektů, z nichž za nejzajímavější považují výstavbu Eko Atlantic na předměstí Lagosu, které se stane domovem pro 250 tisíc lidí a pojme dalších 150 tisíc dojíždějících za prací. Další projekty se týkají výstavby bytů, rezidenčních čtvrtí, satelitních měst i nových kancelářských budov. Nigerijská vláda podporuje i budování infrastruktury. Příkladem stimulačního plánu pro rozvoj infrastruktury může být např. National Integrated Infrastructure Master Plan schválený vládou v září 2014, jehož úkolem je rozvoj všech druhů infrastruktury od rozvodů energie, přes distribuci vody do škol a bytů, po rozvoj informačních a komunikačních technologií.⁴⁷ Cílem tohoto plánu je nejen podnitit zlepšení nigerijské infrastruktury, ale i redefinovat a ztransparentnit pravidla pro čerpání, aby více odpovídala mezinárodním standardům a přilákala zahraniční investory. National Integrated Infrastructure Master Plan má probíhat celkem 30 let a nigerijské veřejné instituce odhadují, že bude potřeba investovat veřejným i soukromým sektorem celkem 86 miliard amerických dolarů. Budování infrastrukturních sítí je dosud

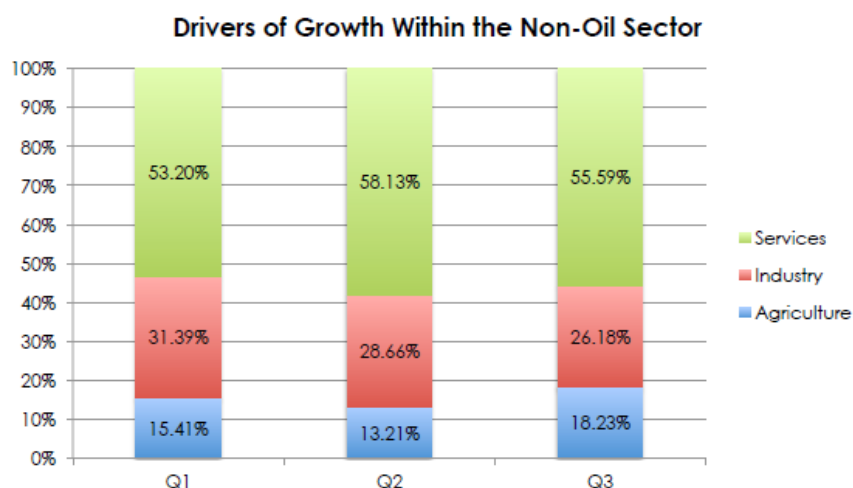
⁴⁶ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁴⁷ Special focus – Building and construction market in Nigeria and Angola, Driving business worldwide, 26.11.2014, online: <http://www.veronafioreinternational.com/en/special-focus-building-and-construction-market-in-nigeria-and-angola/>

hrazeno zejména půjčkami od WB a Číny, ale do výstavby se aktivně zapojuje i privátní sféra. Do stavebního průmyslu v Nigérii se zapojuje velké množství domácích ale i zahraničních firem. Mezi nejvýznamnější patří původně německá, ale dnes většinou nigerijská firma Julius Berger. Další zahraniční firmy jsou většinou francouzského, italského, španělského, izraelského, libanonského nebo čínského původu.⁴⁸

Konečně se dostáváme podle tradičního dělení k poslednímu hospodářskému odvětví a to k sektoru služeb. Sektor služeb je rovněž na výrazném vzestupu. Nejdůležitější zůstává velkoobchod a maloobchod, následovaný skladováním a hotelnictvím, dopravními službami, telekomunikacemi a informačními technologiemi, bankovníctvím, veřejnou správou a vědeckými a technickými službami. Turismus nemá v Nigérii téměř žádnou tradici, protože jeho hlavní překážkou je zaostalá infrastruktura a nigerijská reputace nestabilní země z pohledu bezpečnosti. Sektor služeb je hlavním přispěvatelem ekonomického růstu Nigérie a významně přispívá k diverzifikaci nigerijského hospodářství směrem od jednostranného zaměření na ropný průmysl. Zejména díky rapidnímu růstu v oblasti informačních a komunikačních technologií, bankovníctví a obchodu se Nigérie mění na ekonomiku popoháněnou službami a její struktura tvorby HDP se stále více podobá struktuře ve vyspělých zemích.

Obrázek č.10: Podíl na růstu HDP podle sektorů (mimo ropný sektor) v roce 2014

zdroj: <http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>

⁴⁸ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

Na druhou stranu však takto rychle se měnící struktura skýtá i potenciální problémy pramenící ze skutečnosti, že Nigérie v podstatě přeskočila proces industrializace. Pomalé tempo industrializace zodpovídá za nesourodý růst jednotlivých odvětví a navíc prohlubuje nerovnosti v zemi. Důležitost procesu industrializace je zdůrazňována i Africkou Unií nebo jednotlivými organizacemi UN, které udávají, že trvalý průmyslový rozvoj je klíčem k strukturální hospodářské transformaci afrických ekonomik, a odkazují na příklady exportně orientované industrializace asijských tygrů, jež vedla k ekonomickému rozvoji a prosperitě.⁴⁹ Průmyslový rozvoj je obecně vnímán jako prostředek ke snížení chudoby v zemi, protože vytváří pracovní místa rovnoměrně podél hodnotového řetězce, zvyšuje příjmy a zlepšuje rozvoj lidských zdrojů. V případě Nigérie však dosud ke skutečné industrializaci nedošlo, a zatímco zpracovatelský a výrobní průmysl zaměstnává převážně málo kvalifikované zaměstnance s nízkými mzdami a jeho podíl na HDP klesá, podíl kapitálově náročného sektoru služeb roste a zvyšuje nerovnosti v rámci společnosti i mezi jednotlivými regiony v zemi.

Velký boom zažívá bankovníctví. V Nigérii působí 21 komerčních bank, z nichž pouze jedna je vlastněna firmou ze severu Nigérie. Právě na tomto příkladě je patrná zvyšující se nerovnost v rozvoji jednotlivých nigerijských regionů, kdy většina bank je situována na jihu země. Na druhou stranu jsou největší nigerijské banky Zenith Bank, United Bank for Africa a Guaranty Trust Bank úspěšné finanční instituce, které mají silné zastoupení po celém africkém kontinentu.

Absolutně nejrychleji rostoucím odvětvím v rámci nigerijských služeb jsou telekomunikační a informační technologie. Silný vzestup ilustruje i skutečnost, že počet uživatelů předplacených mobilních služeb stoupl z 2,2 milionů v roce 2002 na 169 milionů v roce 2013.⁵⁰ Mobilní sítě jsou v Nigérii reprezentovány devíti mobilními operátory, z nichž čtyři společně dosahují 80% většiny na trhu. Poptávka po telekomunikačních službách se nadále zvyšuje, ale na tak velký rozmach nebyla Nigérie připravena. V důsledku toho se v roce 2012 zhroutila Nigerijská státní

⁴⁹ Zainab Usman, Nigeria's economic transition reveals deep structural distortions, African Arguments, 1.5.2014, cit 6.5.2015, online: <http://africanarguments.org/2014/05/01/nigerias-economic-transition-reveals-deep-structural-distortions-by-zainab-usman/>

⁵⁰ Zainab Usman, Nigeria's economic transition reveals deep structural distortions, African Arguments, 1.5.2014, cit 6.5.2015, online: <http://africanarguments.org/2014/05/01/nigerias-economic-transition-reveals-deep-structural-distortions-by-zainab-usman/>

telekomunikační síť NITEL, která spravuje síť pevných linek. V březnu roku 2015 prošla firma likvidací a byla převzata společností NARCOM.⁵¹

3.1.3 Těžba a zpracování nerostných surovin

Několikrát jsem výše zmínila, že Nigérie je zemí velmi bohatou na ropu. Nigérie je 12. největším světovým producentem ropy. O Nigérii se často hovoří pouze v souvislosti s ložisky ropy, nicméně její zásoby zemního plynu jsou rovněž ohromné a dosahují 5 bilionů m³. Vývoz ropy a zemního plynu tvoří 95 % nigerijského exportu a 65 % příjmů do vládního rozpočtu. Kromě ropy a zemního plynu však Nigérie disponuje i jinými nerostnými surovinami, např. uhlím, bauxitem, zlatem, cínem, železnou rudou, vápencem, niobem, olovem a zinkem.⁵²

Ropný sektor generuje přibližně 15 % nigerijského HDP. Nigérie začala těžit ropu již v roce 1958, tedy ještě před získáním nezávislosti. První ropné exporty pak proběhly o čtyři roky později v roce 1962. Prokázané zásoby ropy dosahují 37,2 miliard barelů, což by při současné těžbě přibližně dvou milionů barelů denně stačilo na asi dalších 50 let. V současné době se těží na souši i v šelfu i v hlubokém moři, v každém případě ale pouze na jihu země. Ropné zásoby jsou však situovány i na severovýchodě země při hranicích s Čadem. Nigerijská ropa je považována za kvalitní a země se stala největším producentem ropy v Africe. Důležitým rysem nigerijského těžebního průmyslu jsou nesnáze způsobené samozvanými ekologickými aktivisty a rebelskými skupinami, které se odehrávají zejména na jihu v Deltě Nigeru. Dochází zde k poškozování rafinérií a ropovodů, což znamená znečištění životního prostředí a zejména navýšené náklady. Společnosti tak přicházejí nejen až o 300 000 barelů ukradené ropy denně, ale zároveň o finanční výdaje na preventivní zajištění ochrany majetku a svých pracovníků. Mezi nejvýznamnější těžební společnosti operující v Nigérii patří Royal Dutch Shell, ExxonMobil, Agip, TotalFinaElf, Chevron, Texaco, Sinopec a Gazprom.⁵³ Všechny tyto společnosti smí v Nigérii

⁵¹ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁵² Nigeria, Gas exporting countries Forum, cit 12.5.2015, online: <http://www.gcfc.org/gcfcmembers/nigeria>

⁵³ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

provozovat těžbu ropy jen pod záštitou státní korporace Nigerian National Petroleum Corporation NNPC, která byla vytvořena v roce 1977, aby zajistila Nigérii dohled nad těžebními aktivitami. NNPC tak v podstatě získala nad těžbou ropy monopol, protože mezinárodní firmy smí podnikat své aktivity pouze na základě koncesí, jež jim NNPC udělí. NNPC zasahuje do všech tří fází ropného procesu, tedy do jejího objevení i těžby, následné distribuce a transportu i do finální rafinace. NNPC rovněž řídí proces dalšího prozkoumávání a dostává od mezinárodních těžebních firem podíl na výsledné produkci.⁵⁴ Již předchozí vládou byl předložen zákon Petroleum Industry Bill, jenž má připravit NNPC o stávající absolutní kontrolu a pomocí nezávislých agentur zlepšit transparentnost procesů v ropném průmyslu. Cílem současné vlády prezidenta Buhariho je nyní prosazení jeho přijetí. Petroleum Industry Bill má zaručit otevřenou a transparentní konkurenci při fázi objevování a těžby ropy, stanovit detailní parametry určující způsobilost firem k distribuci ropy a jejího zpracování, definovat proces prodeje podílu v NNPC a joint ventures operací, zvýšit přístupnost informací a objasnit toky příjmů.⁵⁵

Dříve se většina ropy těžila na pevnině a v šelfech, dnes se stále více společností přesouvá na hluboké moře zejména kvůli příznivějším bezpečnostním podmínkám. Co se týče zpracování ropy, v Nigérii se nachází celkem čtyři rafinerie z toho dvě v Port Harcourtu, jedna v Kaduně a jedna ve Warri, ale ve skutečnosti fungují pouze dvě, a to ve Warri a jedna z Port Harcourtu. Obě jsou uzpůsobeny na kvalitní lehkou nigerijskou ropu využitelnou zejména na výrobu benzínu a nafty, avšak nejsou v provozu na plnou kapacitu a dosahují jen 30 % možného výkonu. Rafinerie v Kadunu byla naopak uzpůsobena k rafinaci těžké ropy a výrobě lubrikantů a lehkých topných olejů. Taková ropa se v Nigérii netěží, proto byla kadunská rafinerie zcela závislá na dovozech a momentálně nefunguje.⁵⁶

⁵⁴ About NNPC, Nigerian National Petroleum Corporation, cit 26.5.2015, online: <http://www.nnpcgroup.com/AboutNNPC/CorporateInfo.aspx>

⁵⁵ Sayne Aaron, Nigeria's Petroleum Industry, Facility for Oil Sector Transparency in Nigeria Bill, 2011, cit 2.6.2015, online: <http://www.opml.co.uk/sites/default/files/Nigeria's%20PIB%20FOSTER%20paper%20%20FINAL.pdf>

⁵⁶ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

Obrázek č.11: Mapa nigerijských ropných rafinerií

zdroj: <http://www.2b1stconsulting.com/nigeria-o-rebuild-refining-capacities/>

V září 2013 oznámil nigerijský miliardář Aliko Dangote svůj projekt na výstavbu úplně nové rafinerie poblíž Lagosu. Záměrem výstavby nové rafinerie je snaha o nigerijskou samostatnost a snížení závislosti na importu paliv. Původně měla být rafinerie uvedena do provozu v roce 2016 a být schopna vyprodukovat 450 tisíc barelů denně.⁵⁷ Později byl projekt upraven a Dangote rafinerie bude uvedena do provozu koncem roku 2017 nebo počátkem roku 2018 a bude schopna zajistit produkci 500 tisíc barelů denně, přičemž všechny stávající státní rafinerie jsou společně schopny vyprodukovat 445 tisíc barelů denně. Budoucí rafinerie by měla být největší svého druhu v subsaharské Africe.⁵⁸

Co se týče zemního plynu, jak jsem zmínila výše, Nigérie disponuje největšími zásobami v subsaharské Africe a celkově devátým největším prokázaným množstvím plynových rezerv na světě. Země však dosud není schopná plně využít svůj potenciál, zejména kvůli chybějící infrastruktuře. Problémem je i neuspořádanost jednotlivých procesů plynárenství, kdy dochází k mezerám v návaznosti mezi těžbou, distribucí a spotřebou. Zaostalá distribuční síť způsobuje časté výpadky v dodávkách, a přestože je většina nigerijských elektráren schopna využít plyn jako zdroj energie, kvůli nestabilitě dodávek naplňují v dlouhém časovém horizontu pouze polovinu své

⁵⁷ Nigeria to rebuild refining capacities, 2b1stCONSulting, 9.5.2013, cit 13.6.2015, online: <http://www.2b1stconsulting.com/nigeria-o-rebuild-refining-capacities/>

⁵⁸ Cohen Michael, Dangote Says Nigeria Lagos Refinery to Start by Mid-2018, Bloomberg, 17.11.2014, cit 5.5.2015, online: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-11-17/dangote-says-nigeria-lagos-refinery-to-start-by-mid-2018>

skutečné kapacity. Distribuční problémy se jeví být i hlavní překážkou při realizaci mnoha investičních projektů v energetickém průmyslu. Zahraniční firmy se tedy soustředí spíše na vývoz zkapalněného plynu, jenž není doprovázen tolika komplikacemi. Domácí trh tím samozřejmě trpí ztráty. Státem regulované ceny plynu rovněž výrazně snižují rychlost rozvoje plynárenského průmyslu.⁵⁹

V současné době vynakládá nigerijská vláda mnoho úsilí, aby se bohatá ložiska zemního plynu začala efektivně těžit a využívat. Plynové rezervy jsou dosud silně opomíjeny a i plyn, který se získává přidruženě při těžbě ropy, je z většinové části spalován. Vláda se snaží těžební společnosti motivovat a nasměrovat k účinnějšímu využívání zemního plynu, nicméně těžební společnosti považují dosavadní finanční podněty za nedostatečné a vládou určené časové limity za nereálné. Největší a nejdůležitější společností v nigerijském plynárenském sektoru je firma Nigerian Liquefied Natural Gas Company, která začala těžbu a produkci v roce 1999.⁶⁰ Na nigerijském Bonny Islandu se nachází světově třetí největší producent zkapalněného plynu. Jedná se o zařízení na zkapalňování plynu, které svou produkci exportuje převážně do Evropy. Jeho současná výkonnost je výroba 22 milionů tun zkapalněného zemního plynu ročně a 4 tuny zkapalněného ropného plynu ročně. V plánu je rozšíření zařízení o další zkapalňovací jednotku, čímž by se roční kapacita výroby zkapalněného zemního plynu měla zvýšit na 30 až 40 milionů tun. Nigérie má tak šanci stát se po Kataru druhým největším producentem zkapalněného zemního plynu na světě. Zařízení je vlastněno několika akcionářskými společnostmi, z nichž největší je státní NNPC, které disponuje 49% podílem. Čtvrtina zařízení je vlastněna firmou Shell, 15% podíl patří nigerijské společnosti Total LNG Nigeria Ltd. a zbývající část náleží italské firmě ENI.⁶¹

Důležitým projektem souvisejícím s těžbou zemního plynu v Nigérii je projekt West African Gas Pipeline. Jde o průkopnický projekt v rámci subsaharské Afriky, na kterém se společnou majetkovou účastí podílí veřejné instituce i soukromého firmy privátního sektoru a který má zajistit rozvod nigerijského plynu z území Nigérie

⁵⁹ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁶⁰ Nigeria, Gas exporting countries Forum, cit 12.5.2015, online: <http://www.gecf.org/gecfmembers/nigeria>

⁶¹ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

do Beninu, Toga a Ghany, navíc se do budoucna hovoří o rozšíření do Pobřeží slonoviny a Senegalu. Distribuce plynu má být bezpečná, odpovědná, spolehlivá a zároveň dosahující konkurenceschopných cen v porovnání s ostatními alternativními palivy. Vlastníkem firmy provozující projekt West African Gas Pipeline je z 36,9 % firma Chevron West African Gas Pipeline Ltd; z 24,9 % společnost Nigerian National Petroleum Corporation, 17,9% podílem disponuje firma Shell Overseas Holdings Limited, 16,3 % náleží firmě Takoradi Power Company Limited a obě společnosti Societe Togolaise de Gaz a Societe BenGaz S.A. ovládají každá 2% část. Provoz plynovodu byl částečně spuštěn v roce 2009, ale plný provoz dosud nebyl zcela zahájen, neboť se projekt potýká s častými výpadky a technickými komplikacemi.⁶²

Významným, avšak dosud nespuštěným projektem je i výstavba transsaharského ropovodu Trans-Saharan Natural Gas Pipeline, který by měl Evropě pomoci diverzifikovat importy plynu dodávkami z Nigérie. Plynovod by měl být dlouhý přibližně 4 400 kilometrů a měl by vést z Nigérie přes Niger a Alžírsko dále do Španělska, kde by se napojil na existující plynovodní systém. Myšlenka propojení surovinově bohaté subsaharské Afriky a atraktivních západoevropských trhů je velmi odvážná, ale zároveň zajímavá. Náklady na realizaci projektu se odhadují na 20 miliard amerických dolarů, a pokud opravdu dojde k jeho uskutečnění, stane se program jedním z nejdražších energetických exportních programů na světě. Vlastníky plynovodu mají být společnosti Nigerian National Petroleum Corporation a Sonatrach of Algeria, které společně dosáhnou 90% podílu. Zbývajících 10 % bude drženo národní ropnou společností v Nigeru. Dále se předpokládá, že se do projektu zapojí i zahraniční partneři se zkušeností s přeshraniční distribucí. Tato skutečnost by projektu přinesla nejen dodatečné finanční benefity, ale i zajištění mezinárodních expertíz a politické shody v otázkách příslušné jurisdikce. Společnost Nigerian National Petroleum Corporation potvrdila integraci projektu do svého programu Nigerian Gas Master Plan a odhadla, že první dodávka plynu by mohla proběhnout v roce 2015. Alžírská firma Sonatrach rovněž potvrdila svou spoluúčast na projektu a připravenost poskytnout již existující síť ropovodů a zařízení na skladování plynu, aby tak přispěla

⁶² Company Profile, West African Gas Pipeline Company, cit 3.6.2015, online: http://www.wagpco.com/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=78&lang=en

k užitku všech zúčastněných stran. Nigerská republika byla rovněž oficiálně uznána jako spolusponzor projektu.⁶³

Nigérie disponuje kromě ropy a zemního plynu i dalšími nerostnými surovinami, jejichž těžba má do budoucna velký potenciál. Rozmach se týká především těžby vápence, který se využívá při produkci cementu a jehož zvýšená spotřeba souvisí zejména s narůstající poptávkou po stavebních aktivitách. V Nigérii se nachází ložiska i mnoha dalších nerostů, např. železné rudy, zlata, uranu, olova, zinku a drahých kamenů, jejich těžba však není koordinována a často tak dochází k nezákonné extrakci a následnému pašování či zpeněžení na černém trhu v sousedních zemích. Na jihu země byly nalezeny nemalé zásoby uhlí. Vláda se v minulosti pokusila o oživení uhelné produkce a využití k výrobě elektrického proudu, nicméně její snahy dosud nepřinesly výraznější výsledky. Uhlenné rezervy jsou poměrně atraktivní pro zahraniční investory obzvláště z Číny a Jižní Koreje, zatím ale nedošlo k uskutečnění žádných významnějších projektů.⁶⁴

3.1.4 Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice v zemi

Přestože je Nigérie zemí velmi bohatou na nerostné suroviny, největší africkou ekonomikou a jedním z největších světových exportérů ropy, je zároveň i ekonomikou závislou na importech. Její obchodní bilance však dlouhodobě dosahuje kladných hodnot, tzn. že hodnota exportu převyšuje hodnotu importu. Exportu výrazně dominuje vývoz ropy a zemního plynu, který tvoří 87,63% podíl. Druhou nejvýznamnější vývozní komoditou je s 2,68 % kaučuk následovaný kakaem s 2,23 %. Ostatní položky se na celkovém nigerijském exportu podílí jedním nebo méně procenty a patří mezi ně např. kůže, olejnatá semena, lodě a čluny, ovoce a ořechy, plody moře, bavlna a další.⁶⁵

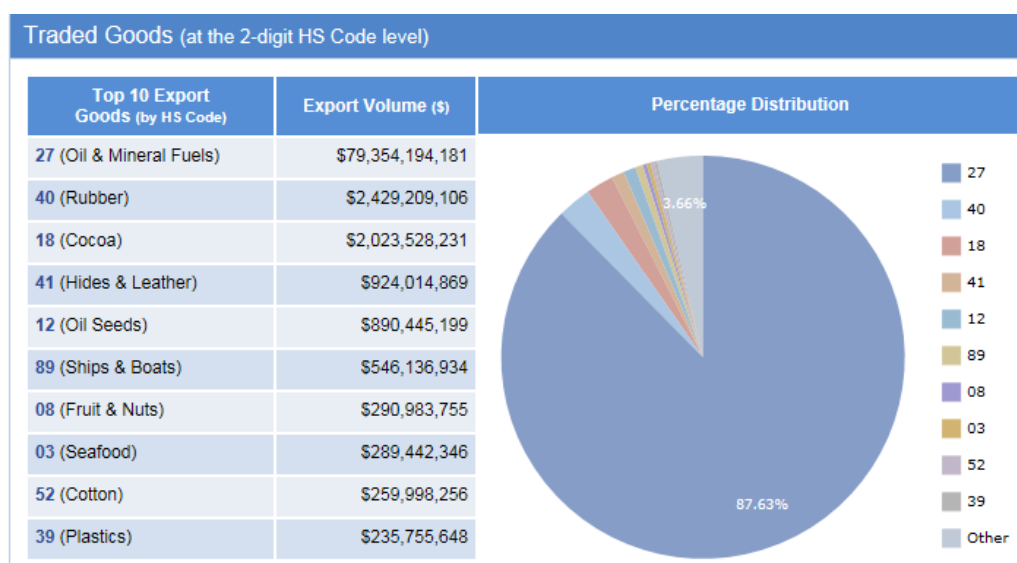
⁶³ Trans-Saharan Gas Pipeline to assist Europe to diversity supply from Nigeria, Expogroup, 19.12.2014, cit 14.5.2015, online:

http://www.expogr.com/detail_news.php?newsid=822&pageid=2&t=Trans-Saharan%20gas%20pipeline%20to%20assist%20Europe%20diversify%20supply%20from%20Nigeria

⁶⁴ Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁶⁵ Nigeria trade statistics, Global Edge, cit 29.4.2015, online: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

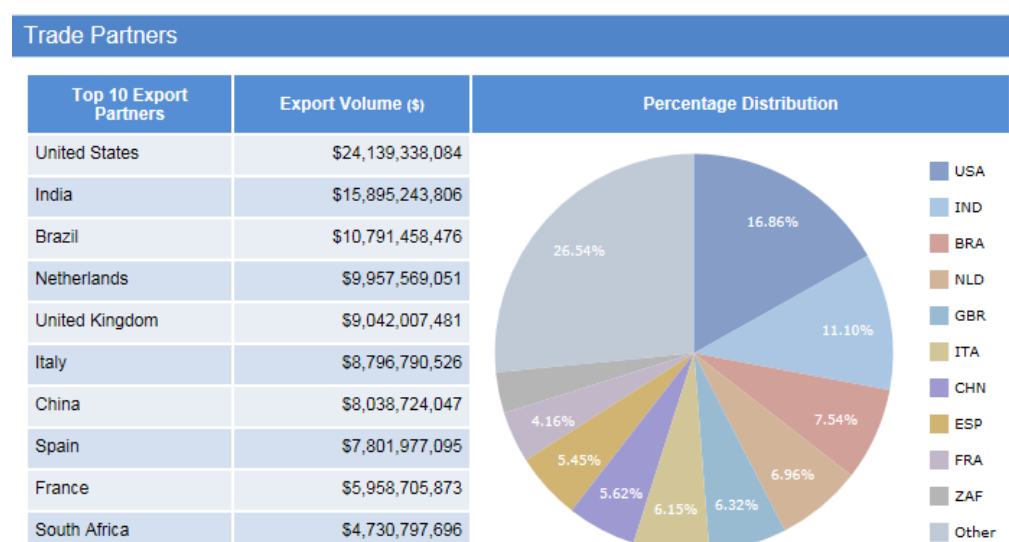
Obrázek č.12: Nigerijský vývoz podle komodit v roce 2013

zdroj: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

Nejvíce exportů potom směřuje do USA, jejichž podíl na celkovém vývozu dosahuje 16,86 %. Druhým největším příjemcem nigerijského vývozu je s 11,1 % Indie, již následuje Brazílie s podílem 7,54 % na celkových vývozech Nigérie. Dalšími významnými importéry nigerijských produktů jsou Nizozemsko, Velká Británie a Itálie, jejichž podíl dosahuje úrovně mezi 6 a 7 %. Čína a Španělsko dovážejí přibližně 5,5 % nigerijských vývozů a za zmínku stojí ještě Francie s 4,16 % a Jihoafrická republika s 3,3 %.⁶⁶

Obrázek č.13: Cílové země nigerijského vývozu v roce 2013

zdroj: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

⁶⁶ Nigeria trade statistics, Global Edge, cit 29.4.2015, online: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

Celkový vývoz v Nigérii byl v roce 2013 ohodnocen na 90,55 miliard amerických dolarů, což podle údajů WB odpovídalo 18,04 % nigerijského HDP. Import naproti tomu dosáhl přibližně poloviční hodnoty exportu, přesně 44,6 miliard amerických dolarů. Tato suma korespondovala dle WB s 12,98 % HDP.⁶⁷

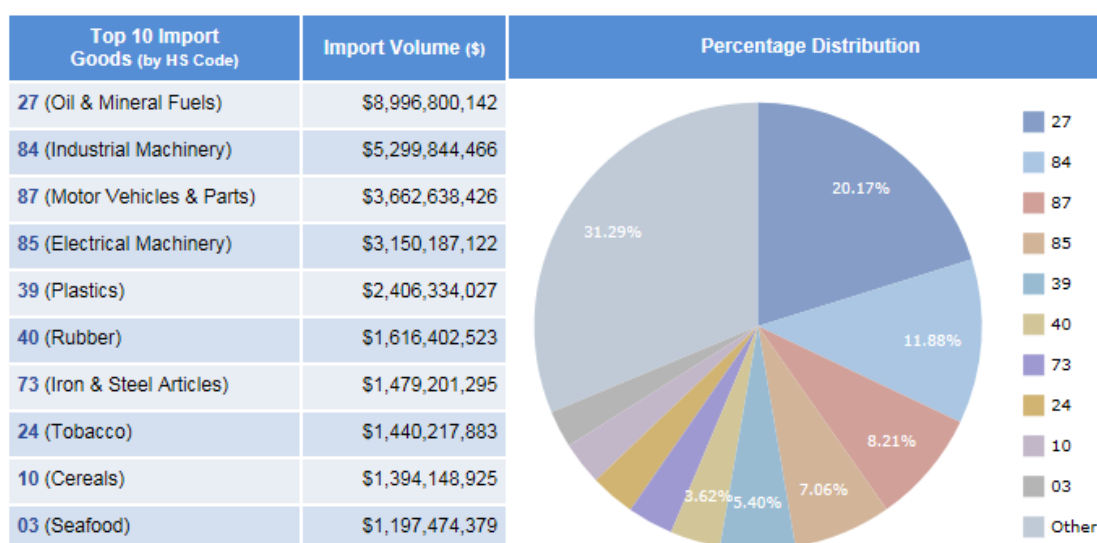
Paradoxním jevem v nigerijské ekonomice je fakt, že ačkoli Nigérie exportuje obrovské množství ropy a dalších surovinových zdrojů energie, je zároveň i závislá na importu jejich již zpracovaných produktů. V roce 2013 tak sice Nigérie vyvezla ropu a zemní plyn v celkové hodnotě přesahující 79 miliard amerických dolarů, zároveň však dovezla zpracované ropné produkty a jiná paliva za téměř 9 miliard amerických dolarů. Dovoz ropných produktů tak dosáhl pětiny celkového nigerijského exportu. Druhého největšího podílu na dovozu do Nigérie dosáhly stroje a průmyslová zařízení, jejichž celkový importovaný objem byl ohodnocen na 5,3 miliard amerických dolarů, což mírně přesáhlo desetinu celkového nigerijského dovozu. Na třetím místě žebříčku importovaných komodit podle jejich celkové hodnoty se s 3,7 miliardami amerických dolarů umístila motorová vozidla a jejich součástky, což odpovídalo přibližně 8 % celkových dovozů, a v těsném závěsu za nimi zůstal s 3,15 miliardami amerických dolarů dovoz elektrických zařízení a elektroniky, který tvořil 7 % nigerijského importu. Dovoz umělohmotných výrobků v roce 2013 dosáhl hodnoty 2,4 miliard amerických dolarů a podílel se tak na celkovém importu do Nigérie 5,4 %. Z dalších importovaných komodit můžeme jmenovat gumu a gumové výrobky, železné a ocelové produkty, tabák, obiloviny a plody moře.⁶⁸

Z pohledu největších nigerijských importérů, je nejvýznamnějším obchodním partnerem Čína, která do Nigérie importuje více než pětinu jejího celkového dovozu v celkové hodnotě 7,7 miliard amerických dolarů. Druhou nejvýznamnější importní zemí jsou USA, jejichž dovoz dosáhl v roce 2013 celkem 4,9 miliard amerických dolarů a na celkovém nigerijském importu se podílel 13,6 %. Třetím nejvýznamnějším dovozním obchodním partnerem je Indie s 2,89 miliardami amerických dolarů, následovaná v těsném závěsu Brazílií, jejíž import 2,87 miliard amerických dolarů. Každá z obou zemí tak přispěla přibližně 8 % celkového dovozu Nigérie.

⁶⁷ Nigeria trade statistics, Global Edge, cit 29.4.2015, online: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

⁶⁸ Nigeria trade statistics, Global Edge, cit 29.4.2015, online: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

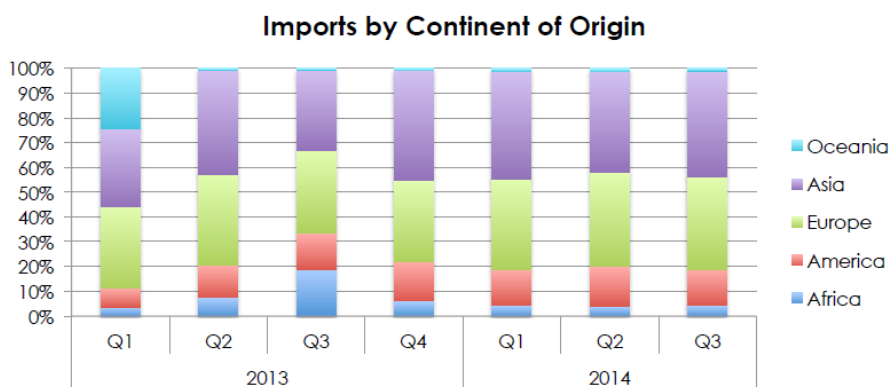
Obrázek č.14: Nigeriský dovoz podle komodit v roce 2013

zdroj: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

Do první pětky největších importérů se s 2, 36 miliardami amerických dolarů dostala i Velká Británie, která obstarala 6,6 % nigerijského dovozu. Mezi desítkou zemí importujících do Nigérie největší objem najdeme ještě Belgii, Japonsko a Německo, jejichž podíl na celkovém nigerijském dovozu dosahuje 2,7 až 3,7 %. Posledními zeměmi, které v souvislosti s nigerijským dovozem zmíním, jsou Itálie a Francie, jejichž podíl na celkovém importu země těsně přesahuje 2 %. Nigerijský dovoz tak může na první pohled vypadat poměrně diverzifikovaně, nicméně pokud se zaměříme na původ importovaných produktů čistě z pohledu kontinentálního rozdělení, zjistíme, že více než třetina produktů pochází z Asie a přibližně pětina z EU.⁶⁹

Obrázek č.15: Původ nigerijského dovozu podle kontinentu v letech 2013 a 2014

zdroj: <http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>

⁶⁹ Nigeria trade statistics, Global Edge, cit 29.4.2015, online: <http://globaledge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>

Co se týče přímých zahraničních investic, většina z nich se v Nigérii stále ještě orientuje na ropný průmysl. Nigerijská vláda zahraniční investice vítá, ale snaží se mezinárodní firmy přilákat i do projektů zaměřujících se na zlepšení infrastruktury, zvýšení efektivity v agrikulturní výrobě, dále do těžby a zpracování zemního plynu a uhlí, strojírenství, a energetického průmyslu. V některých sektorech se tyto vládní pobídky setkávají s větším úspěchem a v poslední době tak mnoho zahraničních investic cílilo do staveního průmyslu, potravinářství a zemědělství, drtivá většina však pořád směřuje do ropného průmyslu.⁷⁰ Celkový příliv přímých zahraničních investic do Nigérie dosáhl v roce 2014 úrovně 5,6 miliard amerických dolarů.⁷¹

Důležitým faktorem pro rozvoj nigerijské ekonomiky je i ukazatel přijímané rozvojové pomoci poskytované mezinárodními organizacemi i jednotlivými státy. Přestože Nigérie není zařazena mezi vysoce zadlužené země a navenek je podle makroekonomických ukazatelů poměrně bohatou zemí, je pro zemi přijímání dvoustranné zahraniční pomoci zcela obvyklé. Podle OECD čerpala Nigérie v roce 2013 celkem 2,5 miliardy amerických dolarů ze zahraniční rozvojové pomoci. Z této sumy pocházelo 633 milionů USD z fondů WB, 500 milionů USD bylo poskytnuto USA, 370 milionů USD mělo původ v grantech Velké Británie a dalšími 130 miliony přispěla rozvojová pomoc EU. Mezi větší poskytovatele bilaterální rozvojové pomoci patřily i Německo, Francie, Japonsko nebo Africký rozvojový fond.⁷²

Ochota západních zemí Nigérii poskytovat rozvojovou pomoc a půjčky deklaruje jejich vzájemný dlouhodobý relativně kladný vztah. Přestože se někdy Nigérie stane terčem kritiky představitelů USA, Francie nebo Velké Británie kvůli nedodržování lidských práv, stále je považována za strategického partnera v regionu subsaharské Afriky a za přítele v boji proti terorismu. Nigérie vlastní na poli mezinárodních vztahů poměrně důležitý hlas, je členem mnoha mezinárodních organizací a v lednu 2014 se stala nestálým členem Rady bezpečnosti OSN. Z mezinárodních organizací a uskupení, jejichž je členem, zmíním UN, Africkou unii, Hnutí nezávislých zemí, Světovou obchodní organizaci, IMF, Africkou rozvojovou

⁷⁰Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁷¹ Nigeria, Index of Economic Freedom 2015, The Heritage foundation, cit 16.6.2015, online: <http://www.heritage.org/index/country/nigeria?ac=1>

⁷²Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

banku, ECOWAS (Ekonomické společenství západoafrických zemí) a OPEC (Organizace zemí vyvážejících ropu).⁷³

3.2. Demokratická republika Kongo

3.2.1. Kulturní, historické a politické pozadí

Konžská demokratická republika se stala nezávislým státem v roce 1960, kdy se osamostatnila od koloniální Belgie. Dnes je DR Kongo druhým největším státem Afriky a dokonce zemí s největší rozlohou v rámci subsaharské Afriky. Kvůli své rozloze i poloze na rovníku ve střední Africe má poměrně velký počet sousedních států. Hranice sdílí s Angolou, Burundi, Středoafrickou republikou, Konžskou republikou, Rwandou, Jižním Súdánem, Tanzánií, Ugandou a Zambií. Z pohledu stability celého regionu je proto velmi důležité aktuální dění v sousedních státech a naopak je i bezpečnostní situace v DR Kongo zásadní pro okolní země. Přestože se občas vynoří tendence k federalizaci státu, DR Kongo má dosud politicky unitární uspořádání. Konžské území je tvořeno jedenácti provinciemi, včetně hlavního města Kinshasy, kde v současnosti žije více než 11 milionů lidí. Populace celé DRC dosahuje 77 milionů obyvatel.⁷⁴

DR Kongo od svého vzniku prošla komplikovaným vývojem a i momentální situace v zemi se nedá označit za stabilní. Důvodů pro velkou míru složitosti i na poměry panující napříč africkým kontinentem jsou zastoupeny zejména velkou rozlohou státu, který navíc pojímá obrovské spektrum různých národností a zároveň oplývá bohatou surovinovou základnou. Důležitým faktorem je i skutečnost, že bývalí belgičtí kolonizátoři nebyli schopni vybudovat fungující veřejné instituce, jež by zajistily efektivní řízení státu a dohled nad politickou a společenskou elitou. V kombinaci s obrovským nerostným bohatstvím se tak DR Kongo neustále potýká se separatistickými tendencemi, různými převraty, následnými diktátorskými režimy, které však nejsou schopny centrální moc řádně prosadit na celém konžském území, a v některých oblastech proto v podstatě vládou místní ozbrojené jednotky nebo může docházet až k anarchii. Dlouhodobě neudržitelná situace balancující na pokraji

⁷³Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>

⁷⁴ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

občanské války se na přelomu 20. a 21. století skutečně vystupňovala na válku mezinárodních rozměrů, která se někdy nazývá africkou světovou válkou. S přibližně 5 miliony obětí a zapojením téměř všech zemí v regionu je regionální africká válka probíhající v letech 1998 až 2003 považována za jeden z největších konfliktů od druhé světové války. Obecně vzato se sice stav v zemi zlepšuje, ale zejména na východě při hranicích se sousední Rwandou, Ugandou a Burundi v provincii Kivu neustále dochází k výrazným bezpečnostním potížím. Příčinou pokračující nestability v oblasti jsou historické sváry mezi národnostmi Hutu a Tutsi, které se týkají i okolních států a problém se tak stále v rámci regionu přelívá bez ohledu na formální státní hranice. Dosud se zde objevují časté projevy násilí, jež jsou podmiňovány i bojem o příjmy z těžby koltanu, nerostné suroviny využívané k produkci tantalu. Tantal se stal velmi rentabilní komoditou, protože se široce využívá v elektrotechnice a elektronice při výrobě počítačů a mobilních telefonů. UN se snaží stabilizovat bezpečnostní situaci v DR Kongo, nicméně dosud bez finálního úspěchu.⁷⁵

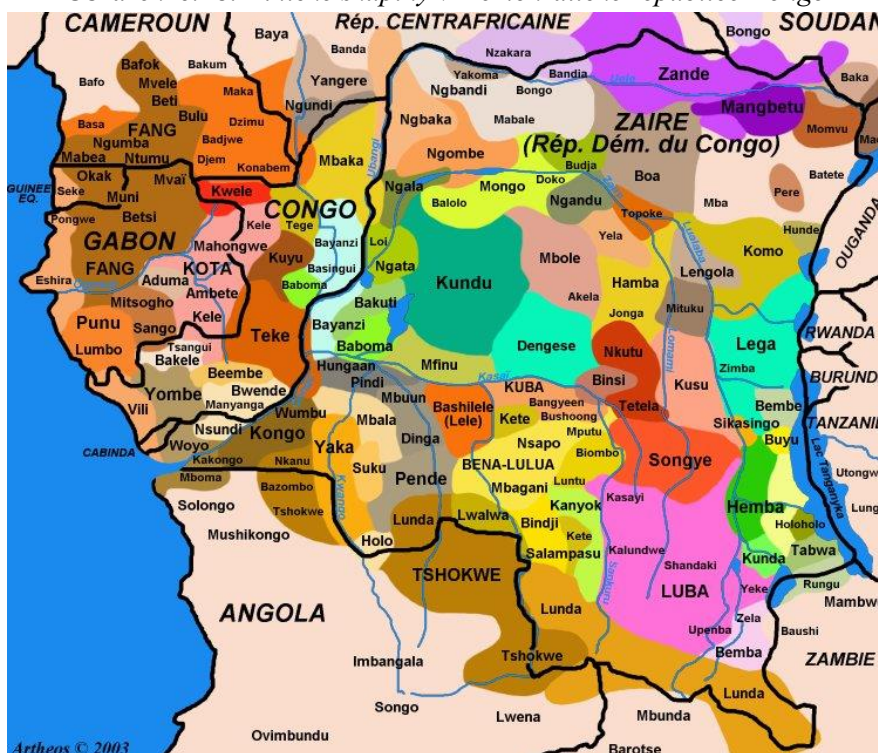
Náboženské složení není v DR Kongo zásadním zdrojem konfliktů. Přibližně polovina obyvatel je římsko-katolického vyznání, 20 % obyvatel se hlásí k protestantským církvím, 10 % populace patří do afrokřesťanské autochonní církve a desetina Konžanů zejména na východu země se hlásí k Islámu. Zbývající obyvatelstvo vyznává tradiční náboženství a patří mezi animisty, vitalisty nebo spiritisty. Z pohledu etnického složení je však DR Kongo velmi fragmentovaná, protože v zemi žije více než 250 etnik. Největšího podílu na populaci dosahuje etnikum Bantu, které se však dále dělí na více podskupin např. Luba, Kongo, Mongo a Lunda. Druhou největší etnickou skupinou jsou Hamitové, dělení se na Zande a Mangbetu. Bantuové a Hamité společně tvoří přibližně 45 % konžského obyvatelstva.⁷⁶ Východní část země obývají příslušníci etnika Mulenge, kteří jsou příbuzní s rwandskými Tutsiji. Dále v DR Kongo žije i přibližně 700 tisíc domorodých obyvatel Pygmejů. V zemi žijí i příslušníci cizích národností, z nichž nejpočetnější skupinu tvoří Belgičané, Francouzi, Indové, Libanonci, Pákistánci, Angolané a Konžané z Republiky Kongo.⁷⁷

⁷⁵ Jelen Libor, Kabrda Jan, Konflikty v Africe, Geography, cit 12.6.2015, online: <http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2011/03/12-15.pdf>

⁷⁶ Ethnic groups, CIA World factbook, cit 10.6.2015, online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2075.html>

⁷⁷ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

Obrázek č.16: Etnické skupiny v Demokratické republice Kongo

zdroj: <http://www.artheos.org/images/4721.jpg>

Stejně jako v Nigérii je i v DR Kongo etnicita výrazným rysem určujícím dění na politické scéně. Během vlády diktátora Mobutu Sese Seka byli výrazně zvýhodňováni příslušníci kmene Ngombe a obecně lidé žijící v regionu Equateur, protože sám Mobutu patřil ke stejnému etniku a pocházel ze stejné oblasti. Naopak Laurent-Désiré Kabila stavěl svou moc na podpoře obyvatel z východních oblastí Katanga a Maniema v provincii Kivu. Současná vláda Josepha Kabilu se snaží rovnoměrně soustředit na všechny regiony a opírat se o všechna významnější etnika, která mají ve vládě i zastoupení.⁷⁸

Nyní se budu politické historii DR Kongo věnovat podrobněji. Po získání nezávislosti na Belgii v červnu roku 1960 se historicky prvním prezidentem země stal Joseph Kasavubu. Již o měsíc později propukla vojenská vzpoura a projevil se i první separatistické tendence provincie Katanga. V roce 1963 souhlasil vůdce separatistů Moisa Tshombe s opětovným připojením Katangy ke Kongu a o rok později se stal i premiérem země. V roce 1965 došlo k převratu a sesazení Kasavuby i Tshombeho a k moci se dostal Joseph Mobutu. V roce 1971 Mobutu přejmenoval zemi na Zair a sám

⁷⁸ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

sebe na Mobutu Sese Seko. Mobutův režim byl silně represivní, docházelo k porušování lidských práv a zvýhodňování jedné skupiny obyvatel nad jinými. Ani z ekonomického pohledu se konžskému hospodářství za Mobutovy vlády nedařilo prospívat. Mobutu prosazoval znárodnění zahraničních firem, což přirozeně odradilo mnohé investory, jeho režim byl silně kleptoratický a kvůli způsobu Mobutovy vlády stát v roce 1989 nedodržel splacení půjček Belgii, což zapříčinilo zrušení mnoha rozvojových programů a dále zhoršilo ekonomickou situaci země. V roce 1990 Mobutu formálně povolil existenci více politických stran, nicméně si stále ponechal značnou moc ve svých rukách. Od počátku 90. let se v mnoha částech země začaly z různých důvodů projevovat nepokoje. Mobutu začal postupně ztrácet absolutní kontrolu a na přelomu let 1996 a 1997 po dobytí většiny východního Zairu rebelskými Tutsiji se jeho vliv ještě více oslabil. V květnu 1997 Tutsijové a další anti-Mobutovští rebelové podporovaní Rwandou ovládli i hlavní město Kinshasu, přejmenovali Zair na Demokratickou republiku Kongo, za prezidenta vyhlásili Laurenta-Desireho Kabilu a Mobuta definitivně svrhli.⁷⁹

V srpnu roku 1998 se bývalí Kabilovi spojenci Rwanda a Uganda obrátili proti němu a podpořili povstaleckou skupinu RCD (Rally for Congolese Democracy) a MLC (Congolese Liberation Movement). Laurent Kabila naopak získal podporu okolních států Angoly, Namibie, Zimbabwe. Následně propukla občanská válka, která zasáhla díky zapojení mnoha dalších zemí celý region střední Afriky. V roce 1999 podepsalo všech šest zúčastněných zemí a obě rebelské skupiny MLC a RCD v Lusace příměří. UN posílá do země 5500 vojáků, aby zajistili příměří, nicméně boje nadále pokračují. V lednu 2001 je Laurent Kabila zastřelen vlastním bodyguardem a prezidentskou funkci převezme jeho syn Joseph Kabila. Následují mírové schůzky s představiteli Rwandy a Ugandy a společně dojdou k dohodě o postupném stahování ozbrojených jednotek z konžského území. Válčící strany však stáhnutí se co nejdéle prodložovaly, aby mohly pokračovat v drancování a profitování z těžby konžského zlata, diamantů, dřeva a kolatnu. V dubnu 2002 došlo k další mírové schůzce v Jižní Africe a konžská vláda podepsala mírovou dohodu o rozdělení moci, podle které by se vůdce skupiny MLC podporované Ugandou stal premiérem. Tuto dohodu příslušníci RCD pod záštitou Rwandy odmítli. V červenci téhož roku potom došlo k mírové dohodě

⁷⁹ Democratic Republic of Congo profile – Timeline, BBC, 23.1.2015, cit 10.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>

mezi Rwandou a DR Kongo, podle níž měla Rwanda stáhnout své jednotky z východního Konga a DR Kongo mělo naopak zajistit odzbrojení a uvěznění rwandských Hutuů obviněných z geocidy Tutsijů ve Rwandě v roce 1994. Následovala další jednání s Ugandou i Rwandou, až obě země na podzim roku 2002 prohlásily, že už z DR Kongo stáhly většinu svých jednotek. V prosinci 2002 byla v Jižní Africe podepsána mírová dohoda mezi konžskou vládou a hlavními rebelskými skupinami, která rebelům i hlavním opozičním skupinám zajišťovala podíl v konžské vládě.⁸⁰

V dubnu roku 2003 podepsal Joseph Kabila dočasnou Ústavu, podle které měla vláda vypsat volby. Volby však měly proběhnout až za dva roky a do té doby byla prezidentem jmenována dočasná vláda se zastoupením bývalých rebelských skupin. Vůdci RCD a MLC se stali viceprezidenty země. Ani v následujících letech se však situace v DR Kongo zcela nestabilizovala. Již v roce 2004 byl zaznamenán první pokus o puč a sesazení stávající vlády, jenž byl ale potlačen. Koncem téhož roku propukly další boje ve východním Kongu mezi konžskou armádou a odpadlickými vojáky od bývalého pro-rwandského rebelského hnutí. Rwanda zcela popřela jakoukoli účast na dané vzpouře. V květnu roku 2005 byla vytvořena nová Ústava, na jejímž znění se podílely všechny strany někdejšího sporu. V prosinci téhož roku byla Ústava přijata i voliči v referendu, kteří tak znovu potvrdili legitimnost budoucích voleb v roce 2006. Na konci roku 2005 rozhodl Mezinárodní soudní dvůr, že Uganda musí nahradit DR Kongo ztráty související s porušováním lidských práv a vykořisťováním konžských přírodních zdrojů během let 1999-2003. Před volbami v roce 2006 došlo k vysídlení tisíců lidí na severovýchodě země, protože konžská armáda a jednotky UN chtěly preventivně odzbrojit všechny nelegální ozbrojené skupiny a zabránit tak potenciálním bojům během voleb i po volbách. V červenci roku 2006 konečně proběhly první svobodné volby po čtyřech dekádách autoritářských režimů. Z voleb nevzešel jasný vítěz na post prezidenta, a proto bylo ustanoveno dodatečné kolo voleb na říjen 2006, v němž se mělo rozhodnout mezi oběma kandidáty Josephem Kabilou a jeho oponentem Jean-Pierrem Bembou. Dodatečné

⁸⁰ Democratic Republic of Congo profile – Timeline, BBC, 23.1.2015, cit 10.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>

volby, které byly mezinárodními pozorovateli prohlášeny za svobodné, nakonec vyhrál Joseph Kabila a stal se tak prezidentem DR Kongo.⁸¹

No konci roku propuklo násilí na severu provincie Kivu vyvolané ozbrojenými silami protutsijovského rebelského vůdce generála Nkundy. Problémy přetrvávaly i během roku 2007, až v lednu 2008 došlo k podpisu mírové dohody mezi generálem Nkundou a vládou. Navzdory této dohodě však v roce 2008 znovu propuká vlna násilí vyvolaná příznivci generála Nkundy. Navíc ve východím Kongu dojde i ke střetu armádních jednotek s milicemi rwandských Hutuů, kteří byli dříve vládními spojenci. Vláda obviní Rwandu z podpory protutsiovského vůdce generála Nkundy, ta ale obvinění opět odmítá. Boje se během roku 2008 stupňují, neustále přibývá násilí a situace ve východním Kongu se výrazně zhoršuje. V severovýchodní části země navíc operuje i ugandská rebelská skupina Ugandan Lord's Resistance Army, která rovněž značně destabilizuje bezpečnostní situaci v oblasti. V prosinci 2008 je spojenými silami Ugandy, Jižního Sudanu a DR Kongo podniknut ozbrojený výpad proti základnám Ugandan Lord's Resistance Army, jehož výsledkem jsou stovky mrtvých civilistů. Zároveň probíhají společné operace DR Kongo a Rwandy proti generálovi Nkundovi ve východním Kongu. Nkunda je v roce 2009 konečně zatčen a uvězněn ve Rwandě. Po dosažení cíle a dopadení generála Nkundy, skončí vojenská aliance DR Kongo a Rwandy ve východním Kongu. Této skutečnosti využijí hutuovské milice FDLR (Democratic Forces for the Liberation of Rwanda) a opětovně zde zahájí své operace. Prezident Joseph Kabila se snaží napjatou situaci vyřešit pomocí zákona zaručujícího amnestii ozbrojeným skupinám výměnou za ukončení nekonečných bojů ve východním Kongu. Problémy v oblasti nicméně neustále přetrvávají, zprávy o dalších civilních obětech, vraždách zahraničních novinářů, masových znásilněních, dětských vojácích, obecném násilí a porušování lidských práv jsou bohužel dosud na denním pořádku. Podle zpráv UN se do těchto zločinů dokonce často zapojuje i konžská armáda, která byla v roce 2010 obviněna z účasti na masovém znásilnění a dále i z profitování na ilegální těžbě surovin a následném pašování.

Další parlamentní a prezidentské volby proběhly v roce 2011 a Joseph Kabila obhájil prezidentské křeslo i na další funkční období. Tyto volby však nebyly zahraničními pozorovateli prohlášeny za svobodné a opozice jejich výsledky napadla.

⁸¹ Democratic Republic of Congo profile – Timeline, BBC, 23.1.2015, cit 10.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>

Na východě země stále panuje chaos a v únoru 2013 tak jedenáct afrických zemí podepíše v Etiopii závazek pomoci DR Kongo s ukončením přetrvávajícího konfliktu. Na základě této skutečnosti vyhlásila nejproblémovější rebelská skupina M23 složená zejména z bývalých přívrženců generála Nkundy příměří.⁸²

V zemi však stále vyvstávají nové destabilizační prvky, jako např. staronový populist a samozvaný prorok Paul Josphe Mukungubila podněcující agresi proti Rwandánům. Jeho přívrženci se pokusili o útok na státní televizi, mezinárodní letiště i vojenské základny v Kinshase a dokonce o politický převrat v zemi.⁸³ Podstatným destabilizačním prvkem jsou i různé místní ozbrojené skupiny často označované jako Mai Mai, které nepatří k žádnému z větších rebelských uskupení. Důležité je si uvědomit, že už do konfliktu během let 1998 až 2003 se zapojilo přibližně čtyřicet různých rebelských skupin větší či menší významnosti, z nichž mnohé dosud v zemi operují a vytváří v oblasti destabilizační tlaky. Přesto nejvýznamnějšími rebelskými skupinami dnešního východního Konga jsou M23 a FDLR.⁸⁴

Vztahy mezi Rwandou a DR Kongo jsou rovněž dlouhodobě napjaté. V červnu 2014 došlo ke střetu jednotek DR Kongo a Rwandy na hranicích mezi oběma zeměmi. Nepokoje v zemi se neomezují jen na východní část Konga, ale celoplošně se týkají i současné politické situace. V lednu 2015 tak zemřelo dvanáct lidí při čtyřdenních násilných protestech proti snaze současného prezidenta Josepha Kabily pozměnit Ústavu, aby mohl kandidovat ve volbách v listopadu 2016 i na třetí funkční období.⁸⁵

Politický systém DR Kongo je v současnosti poloprezidentská unitární republika se zastoupením více politických stran. Výkonná moc je zastoupena vládou, zákonodárnou moc drží v rukou dvoukomorový parlament a soudní moc je vykonávána Nejvyšším soudem, odvolacími soudy a soudy prvního stupně, v zemi paralelně existují civilní i vojenské soudy. Podle nové Ústavy z roku 2006 byl

⁸² Democratic Republic of Congo profile – Timeline, BBC, 23.1.2015, cit 10.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>

⁸³ Who is Congo's Mukungubila: 'Prophet' or coup mastermind?, France24, 30.12.2013, cit 15.6.2015, online: <http://www.france24.com/en/20131230-congo-mukungubila-profile-prophet-pastor>

⁸⁴ Armed groups in Eastern Congo, Enough, cit 9.6.2015, online: http://www.enoughproject.org/conflicts/eastern_congo/armed-groups

⁸⁵ Democratic Republic of Congo profile – Timeline, BBC, 23.1.2015, cit 10.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>

vytvořen i Ústavní soud a změněn systém volby prezidenta z dvoukolových voleb na jednokolové.⁸⁶

3.2.2. Ekonomická charakteristika a surovinová vybavenost

DR Kongo disponuje obrovskou surovinovou základnou, její ekonomika je ale negativně ovlivněna dlouhodobě se vleklými boji a ozbrojenými konflikty. Důležité je podotknout, že příčinou těchto sporů je často i touha po zisku plynoucím z těžby nerostných surovin. V průběhu několika posledních let se hospodářství DR Kongo začíná zotavovat, HDP zaznamenává rychlý růst, ale země stejně stále patří mezi celosvětově nejchudší státy.

Obrázek č. 17: Růst HDP Demokratické republiky Kongo v posledních letech

zdroj: <http://globaledge.msu.edu/countries/democratic-republic-of-the-congo/economy>

Dlouhodobým problémem země je nejen nestabilní politický a bezpečnostní vývoj, ale i zaostalá infrastruktura, rozsáhlá korupce, neefektivní veřejné instituce a obecně neatraktivní podnikatelské prostředí pro zahraniční investory. Snadnost podnikání v Demokratické republice Kongo je podle WB hodnocena velmi negativně a země tak na každoročním žebříčku zemí s nejpřátelštějšími podmínkami pro podnikatele obsadila stejně jako loni 184. místo z celkového počtu 189 zemí.⁸⁷ I z pohledu ekonomické svobody nedosahuje DR Kongo dobrých výsledků a letos byla institutem Heritage Foundation zařazena na 168. místo z celkového počtu 179 hodnocených zemí.⁸⁸

⁸⁶ Politický systém, Smíšená obchodní a průmyslová komora Česká republika – Demokratická republika Kongo, cit 19.6.2015, online: <http://www.tchecongo.cz/cs/politicky-system>

⁸⁷ Ease of doing business in DR Congo, World Bank Doing business measuring business regulations, cit 12.6.2015, online: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/congo-dem-rep>

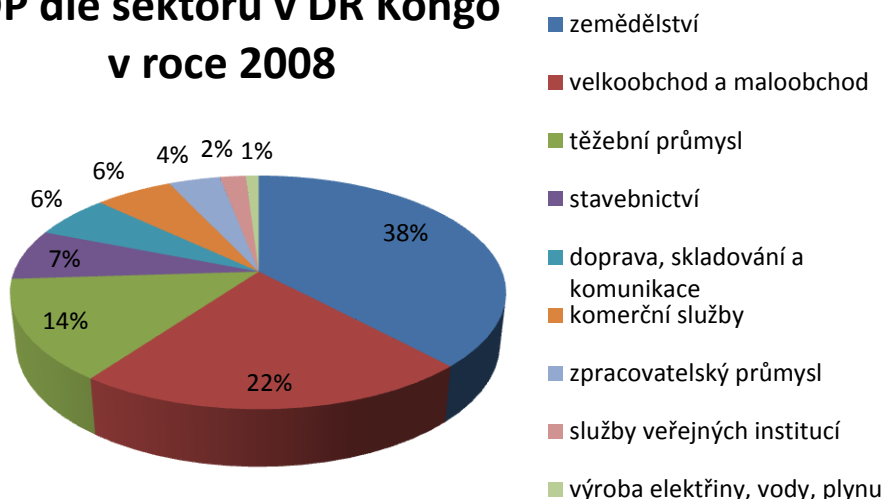
⁸⁸ DR Congo, Index of Economic Freedom 2015, The Heritage foundation, cit 16.6.2015, online: <http://www.heritage.org/index/country/democraticrepubliccongo?ac=1>

Konžské hospodářství se silně soustředí na výstupy těžebního průmyslu a s ním související ekonomické aktivity. Kvůli své závislosti na vývozu surovin je ekonomika země silně náchylná k volatilitě hospodářského růstu v souvislosti s vývojem mezinárodních cen konžských vývozních komodit. Zásadním a velmi negativním rysem konžského hospodářství je i existence širokého pásma šedé ekonomiky, které souvisí zejména s neregulovaným exportem přírodních zdrojů a vytváří až dvě třetiny konžského HDP.⁸⁹ Podrobněji se budu těžebnímu průmyslu věnovat v kapitole 3.2.3 Těžba a zpracování nerostných surovin.

Nejaktuálnější strukturu HDP Demokratické republiky Kongo podle sektorů se mi podařilo dohledat z roku 2008. Přesto se tato struktura k dnešnímu datu pravděpodobně nijak zásadně nezměnila.

Obrázek č. 18: Struktura HDP DR Kongo v roce 2008

HDP dle sektoru v DR Kongo v roce 2008

Vlastní zpracování, zdroj: http://focusafrica.gov.in/Sector_Profile_DRC.html

Nejvíce se na tvorbě HDP v DR Kongo stále podílí sektor zemědělství, jenž rovněž zaměstnává více než 70 % konžského obyvatelstva. Drtivá většina půdy v zemi je pokryta dřevnatým porostem tropických pralesů a pouze desetina půdy je využívána k aktivnímu zemědělství, přičemž 7 % je využito jako pastviny a 3 % jako orná půda. Mezi hlavní plodiny, které se v Kongu pěstují, patří olejové palmy, gumovníky, kakaovníky, bavlna, káva, tabák, kukuřice, cukrová třtina a banány. Co se chovu týče, nejvíce je zastoupen chov skotu, dále se chovají v menším množství ovce, vepři a

⁸⁹ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

drůbež. Přestože je zemědělství nejvýznamnějším přispěvatelem konžského HDP, jeho úroveň je velmi zaostalá a země je stejně závislá na dovozu většiny potravin. Do budoucna se vláda snaží zemědělský sektor rozvinout, zvýšit efektivitu zemědělské výroby a snížit závislost na importu zemědělských produktů. Jak jsem zmínila, přibližně 90 % půdního fondu DR Kongo je pokryto pralesy, a těžba a vývoz dřeva je proto rovněž důležitým prvkem konžského hospodářství. V roce 2014 se vyvezlo 228 tisíc m³ dřeva, přičemž většina získaného dřeva putuje do zemí západní Evropy.⁹⁰ Bohužel lesnictví a těžba dřeva čelí podobným úskalím jako průmysl těžby nerostných surovin a i zde dochází k netransparentnímu udělování licencí a ztrátám státních příjmů kvůli ilegálním vývozům a daňovým únikům. Problémem zůstává i skutečnost, že se vyváží převážně surové dřevo a země přichází o potenciální příjmy a výhody ze zpracování.

Kromě těžebního průmyslu se na tvorbě HDP výrazněji podílí i stavebnictví, jehož význam neustále roste. Zejména ve velkých městech dochází k výstavbě kancelářských objektů a revitalizaci infrastruktury. Dlouhodobě špatný stav infrastruktury v zemi je jednou z výrazných brzd pro zahraniční investice a hospodářský růst DR Kongo. Zaostalost infrastruktury a vážnost logistických komplikací ilustruje skutečnost, že asi jen 2 % silničních cest je v Kongu vyasfaltovaných a adekvátní pozemní komunikace spojující východ a západ země úplně chybí. Do výstavby silničních sítí, ale i škol, nemocnic apod. investuje především vláda. Soukromé subjekty pocházející zejména z Číny a Jižní Koreje se zapojují do projektů výstavby nemovitostí, hotelů nebo např. přístavu. Někdy poskytují i půjčky konžské vládě na výstavbu veřejných objektů výměnou za licence k těžbě nerostných surovin. Čínští investoři tak např. v provincii Katanga vlastní už 80 % závodů na zpracování rud. Z pohledu infrastruktury a dopravních spojení je velmi důležitá říční síť. Řeky jsou významným faktorem i pro generování elektrické energie v zemi, protože 98 % elektrického proudu pochází právě z vodních elektráren. DR Kongo přesto ze své potenciální kapacity využívá jen cca 0,3 % a přístup k elektrickému proudu má jen 7 % obyvatel. Častým problémem jsou potom výpadky elektřiny a obecný nedostatek elektrické energie, který je zásadní zejména

⁹⁰ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

pro společnosti v těžebním průmyslu, jež musí nedostatek energie řešit pomocí generátorů. Cílem vlády je zajištění kontinuity v dodávkách elektrického proudu a to jak renovací vodních elektráren, tak i obnovou dosavadních distribučních sítí a výstavbou nových infrastruktur. Tyto projekty podpořila poskytnutím půjček WB, Africká rozvojová banka, místní SNEL (Société National de l'Electricité) a Evropská investiční banka. Vláda se snaží přilákat do projektů na rozvoj energetického průmyslu i soukromé investory, a její politika proto směřuje k liberalizaci odvětví a postupné privatizaci.⁹¹

Služby tvoří přibližně třetinu konžského HDP a jejich podíl stále roste. Tradičně největší část sektoru služeb je tvořena aktivitami maloobchodu a velkoobchodu. Významnými odvětvími jsou i doprava, bankovníctví, finanční služby a telekomunice. Vláda se snaží podpořit rozvoj dopravního odvětví, což doplňuje její snahu o rozvoj infrastruktury. Došlo tak např. k nákupu nových autobusů nebo vytvoření společnosti Congo Airways. Stejně jako v dalších zemích subsaharské Afriky roste velmi dynamicky sektor telekomunikací. V DR Kongo roste odvětví o to rychleji, že bylo prakticky oproštěno od obchodních bariér. V zemi tak operuje pět velkých soukromých mobilních operátorů společně s dalšími menšími provozovateli. Neustále roste počet mobilních telefonů i internetových připojení. Službou, která se naopak v podstatě vůbec nerozvíjí, je turismus. Z bezpečnostních důvodů se země stala pro turisty velmi neatraktivní, přestože právě nestabilní východ země by měl v případě klidu v oblasti velký turistický potenciál. Překážkou se jeví i nedostatečná a zaostalá infrastruktura v zemi.

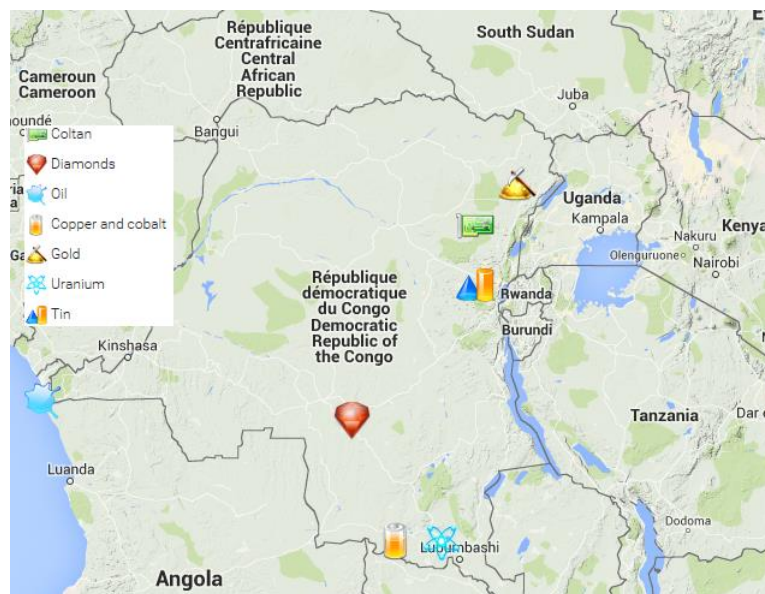
3.2.3. Těžba a zpracování surovin

DR Kongo disponuje velmi bohatou surovinovou základnou a těžební průmysl zde přispívá přibližně 14 % k tvorbě HDP. Škála nerostných surovin v DR Kongo je poměrně pestrá a v zemi se tak nachází ložiska diamantů, zlata, tantalu, kobaltu, mědi, zinku, koltanu, uranu a dokonce ropy při pobřeží Atlantského oceánu. Podle některých studií se na území DR Kongo nachází 60 % všech nerostů na světě, 50 % světových kobaltových rezerv, 30 % diamantových zásob a více než 10 % světových zdrojů

⁹¹ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

mědi. Zásoby ropy nejsou z pohledu světových rezerv tak významné, neboť Kongo disponuje 180 miliony barelů prokázaného množství ropy a těží přibližně 25 tisíc barelů denně. V roce 2014 se v DR Kongo vyprodukovalo 1,2 milionu tun mědi, 75 tisíc tun kobaltu, více než 10 tun zlata a 300 tisíc karátů diamantů. V Kongu se nachází i prokázané zásoby zemního plynu, nicméně k jejich těžbě v současné době nedochází.⁹²

Obrázek č. 19: Nerostné zdroje v Demokratické republice Kongo

zdroj: <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/congoelections/2011/11/20111123145031662172.htm>

Těžba nerostů ve východní části Konga je velmi neefektivní a zároveň udělování licencí k těžbě je považováno za netransparentní a často zkorumpované. Samotná těžba navíc probíhá velmi zaostalým způsobem, často ručně a bez řádné organizace. Stát je navíc ošizován nezákonnou těžbou a následným pašováním a prodejem na černém trhu. Neschopnost veřejných institucí těžbu správně kontrolovat a zajistit omezení daňových úniků rovněž znamená pro DR Kongo významnou ekonomickou ztrátu. Bohužel v současné době neexistuje výrazná politická vůle situaci důrazněji řešit, protože státní špičky jsou zkorumpované a ze stávajícího stavu významně profitují. V polovině roku 2002 byl sice oficiálně přijat zákon, který měl dosavadní situaci zlepšit a v roce 2007 byl dokonce novelizován, ale v realitě se s novým zákonem v podstatě nic nezměnilo. Nyní se chystá nový těžební zákon, jenž by měl

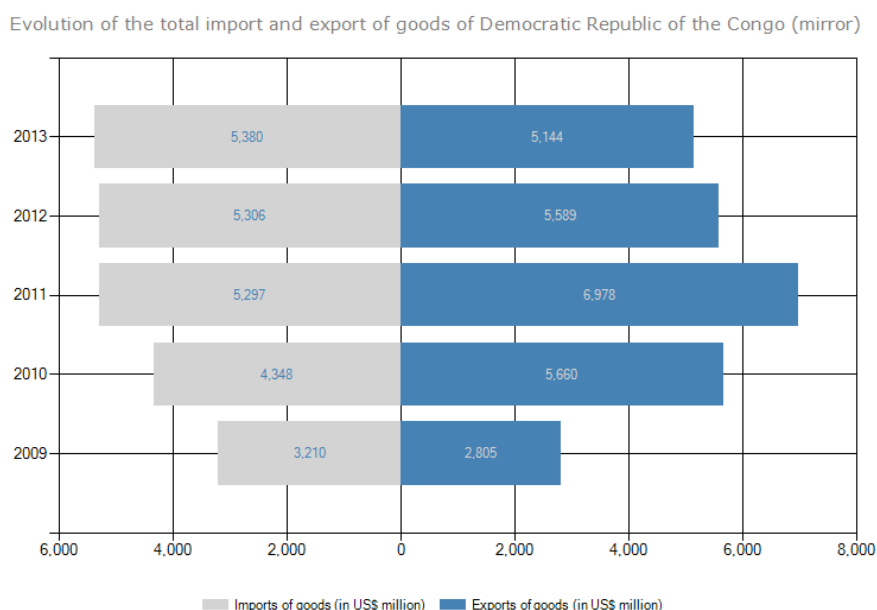
⁹² Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

vládě zajistit větší účast na těžbě a zároveň zvýšit příjmy státního rozpočtu navýšením odvodů z těžebních aktivit.⁹³ Plánované změny se nelíbí zahraničním investorům, kteří dokonce v případě ztráty ziskovosti upozorňují na možné podání žalob na vládu DR Kongo u mezinárodních komerčních soudů. Na druhou stranu však v minulosti docházelo k udělování licencí předešlou úplatnou vládou za velmi nevýhodných podmínek pro DR Kongo.

3.2.4. Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice

DR Kongo je navzdory velké závislosti na těžbě a vývozu nerostných surovin v posledních letech čistým importérem a dosahuje tak záporné obchodní bilance. V roce 2013 hodnota importu dosahovala 17,6 % HDP a hodnota exportu 16,8 % HDP. Jak jsem již několikrát zmínila, Kongo je silně závislé na vývozu nerostných surovin. Největší podíl na konžském exportu však podle statistiky dosahuje vývoz základních průmyslových výrobků, který vytváří až polovinu konžského exportu.

Obrázek č. 20: Struktura zahraničního obchodu DR Kongo z pohledu dovoz/vývoz

zdroj: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645178>

Při bližším zkoumání, ale zjistíme, že více než 90 % těchto výrobků tvoří měděné katody a odřezky nezpracovaných měděných katod. Dalších 40 % vývozu DR Kongo je představováno vývozem surových nerostných surovin. Tyto dvě složky společně

⁹³ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

tedy vytváří více než 90 % celkových konžských vývozů a již několikrát zmíněná závislost na nerostných surovinách je tedy více než patrná. Třetí největší podíl na exportech má vývoz dřevěných produktů, avšak ten dosahuje jen 2,6 % na celkovém vývozu. DR Kongo dále v malém množství vyváží i některé rostlinné produkty, oblečení, kožené výrobky apod., jejich množství je ale ve srovnání s dvěma hlavními složkami státních exportů zanedbatelné.⁹⁴

Co se týče importu, země musí importovat velmi širokou škálu produktů a zboží, protože sama je v mnoha odvětvích nesamostatná. Import je tak mnohem diverzifikovanější než export a největšího podílu doahuje s 14,3 % dovoz neelektronických strojů a techniky, jako např. částí jeřábů a kamionů, ale i lopat apod. Druhou největší část importů zabírá dovoz zpracovaných zemědělských výrobků a potravin. Téměř 13% podílu na dovozech dosahují různé základní výrobky a stejnou porci importu představuje i dovoz chemických produktů. Přibližně po 8 % celkového dovozu dosahuje dovoz čerstvých potravin, dopravního příslušenství a nerostných surovin, zejména lehké ropy. Dalšími importovanými komoditami jsou na příklad elektronické součástky, textilie, kožené výrobky nebo dřevěné produkty. (Detailnější přehled exportů i importů DR Kongo v příloze č. 4).⁹⁵

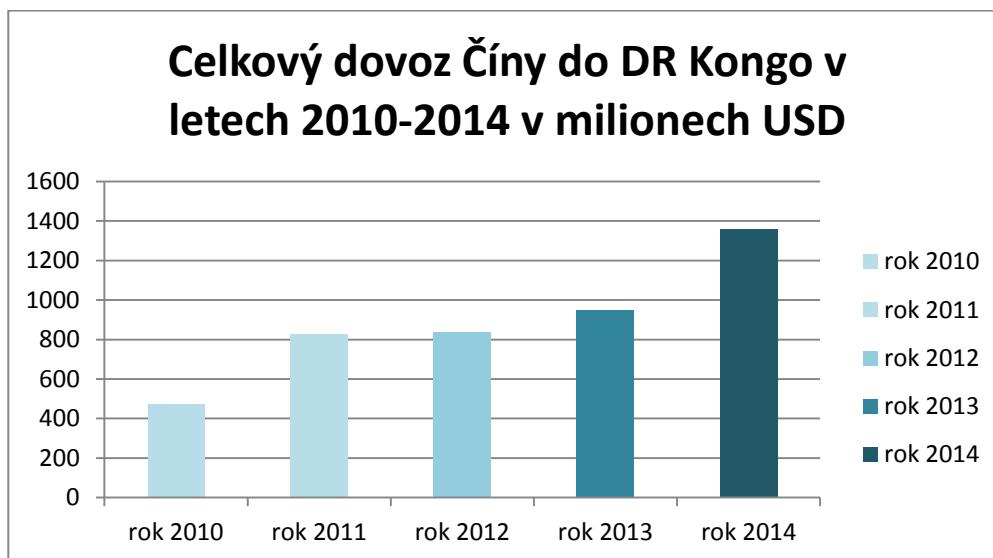
Z pohledu destinace vývozů DR Kongo jsou největšími obchodními partnery země BRICS, kam Kongo v roce 2013 vyvezlo produkty v celkové hodnotě 2,81 miliard USD, z toho 2,74 miliardy USD do Číny. Druhou nejvýznamnější skupinou zemí, kam cílí konžské exporty, jsou země OECD. Do těchto zemí směřovaly v roce 2013 exporty DR Kongo v celkové hodnotě 1,97 miliard USD, z toho 694 milionů USD do Itálie, 301 milionů USD do Belgie a 157 milionů USD do Španělska. Do zemí subsaharské Afriky se v roce 2013 vyvezlo zboží v hodnotě 238 milionů USD a do arabského světa jen za 33 milionů USD. Z pohledu největších dovozních partnerů obsadily s celkovými dovozy 2,54 miliardy USD první místo opět země BRICS, přičemž největším dovozcem byla s 1,36 miliardy USD v roce 2013 Jižní Afrika, následovaná Čínou s dovozem v hodnotě 949 milionů USD. Druhým největším dovozním partnerem byly země OECD s celkovým importem v hodnotě 1,81 miliard USD. Největšími dovozci v rámci OECD byla Belgie s dovozem

⁹⁴ Democratic republic of The Congo, International Trade Centre, cit 1.6.2015, online: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645178>

⁹⁵ Democratic republic of The Congo, International Trade Centre, cit 1.6.2015, online: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645178>

v hodnotě 450 milionů USD, Francie s 300 miliony USD a Německo s 215 miliony USD. Země subsaharské Afriky dovezli do DR Kongo v roce 2013 produkty v celkové hodnotě 842 milionů USD a hodnota dovozu z arabských zemí dosáhla 46 milionů USD. Graf k teritoriální struktuře importu a exportu DR Kongo viz příloha č. 5. Důležitým trendem týkajícím se konžského dovozu je rostoucí závislost na dovozech z Číny.⁹⁶

Obrázek. č. 21: Vývoj čínského dovozu do DR Kongo

vlastní zpracování, zdroj: http://www.trademap.org/countrysmap/Country_SelProductCountry_TS.aspx

Jak jsem již zmínila výše, Čína se stala významným konžským partnerem i díky poskytování půjček, které často směřuje za získání licencí k těžbě nerostných surovin. V roce 2008 byla i uzavřena čínsko-konžská smlouva o spolupráci mezi vládou DR Kongo a skupinou čínských společností, jež dává Kongu příležitost k čerpání půjčky do výše 9,25 miliard USD, z toho 6 miliard USD za účelem rozvoje infrastruktury a 3,25 miliard USD na těžební aktivity. Vypořádání dohody bylo uskutečněno pouze na čínské straně, tedy finanční prostředky byly převedeny čínskou bankou EXIM přímo čínským firmám zapojeným do daných projektů. Na základě této dohody byl čínským firmám zajištěn přístup k těžbě 10,62 milionů tun mědi, 620 tisícům tun kobaltu a 372 tisícům tun zlata, tedy těžbě nerostných surovin v celkové hodnotě přibližně 80 miliard USD. Čína se naopak zavázala k výstavbě železnic, silnic, nemocnic, univerzity a k rekonstrukci distribuční sítě na rozvod

⁹⁶ Trade competitiveness map, List of supplying markets for a product imported by Democratic Republic of the Congo, cit 18.6.2015, online: http://www.trademap.org/countrysmap/Country_SelProductCountry_TS.aspx

elektřiny. Všechny transakce čínských investorů souvisejících s dohodnutými projekty jsou osvobozeny od daní, cel i jiné finanční zátěže a DR Kongo navíc přislíbila, že v případě nedostatečné rentability projektů pro čínskou stranu, poskytne licence na dodatečné kvóty těžby nerostných surovin nebo bude akceptovat nižší míru uskutečněných investic čínskou stranou. Podle IMF je tato čínsko-konžská dohoda pro Kongo značně nevýhodná, ohrožující jeho platební schopnost vůči věřitelům, a v současné situaci proto zcela nevhodná. IMF tedy požadoval od konžské vlády znovuprojednání podmínek smlouvy s Čínou, protože však konžská vláda nemá vůli měnit stávající dohodu, došlo k přerušení spolupráce DR Kongo a IMF. Důležité je rovněž zmínit, že DR Kongo je hodnoceno IMF a WB jako vysoce zadlužená země (HIPC) a na základě tohoto statusu jí v minulosti bylo odpuštěno 7,25 miliard USD, tedy přibližně polovina tehdejšího celkového zadlužení.

Co se týče mezinárodních vztahů, s nástupem Josepha Kabily se DR Kongo začalo soustředit více na Belgii, USA a Francii. Stále důležitějším partnerem je i již zmíněná Čína. DR Kongo je členem několika mezinárodních organizací, z nichž nejvýznamnější jsou UN, Frankofonie, IMF, WB, AU, AfDB, ACP, IDA, WIPO a WTO. DR Kongo zároveň patří i do několika regionálních uskupení, z nichž nejdůležitější je Southern African Development Community (SADC) a Common Market for Eastern and Southern Africa (COMESA). Země je i dlouhodobým příjemcem rozvojové pomoci a v roce 2013 přijala rozvojovou pomoc ve výši 2,5 miliard USD.⁹⁷

3.3. Botswana

3.3.1. Kulturní, historické a politické pozadí

Botswana, původním názvem Bečuánsko, získala nezávislost na Velké Británii v roce 1966 a od té doby patří k nestabilnějším a nejdemokratičtějším státům subsaharské Afriky. Mezinárodním společenstvím je Botswana dlouhodobě považovaná za politicky svobodnou s nízkou mírou korupce a dobrou reputací týkající se dodržování lidských práv. V zemi pravidelně probíhají demokratické volby, které však již desetkrát za sebou vyhrála Botswanská demokratická strana (BDP), jež tak

⁹⁷ Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>

soustavně vládne již od získání nezávislosti. Země je i velmi bohatá na nerostné suroviny, stala se největším vývozcem diamantů na světě, ale disponuje i dalšími surovinami, zejména mědí a niklem. Přesto se ale vláda snaží ekonomiku diverzifikovat a restrukturalizovat směrem ke snížení závislosti na těžbě a vývozu nerostných surovin. Díky svému demokratickému vývoji se Botswana stala v 70. a 80. letech minulého století útočištěm uprchlíků a antiapartheidovských aktivistů z Jižní Afriky. V nedávné době naopak započal příliv imigrantů ze sousedního Zimbabwe. Naopak negativním rysem botswanské společnosti je velká míra nakažení virem HIV/AIDS. Podle některých zpráv je dokonce nakažen každý třetí dospělý, Botswana však má jeden z nejvyspělejších léčebných programů v Africe a antiretrovirové léky jsou lehce dostupné.⁹⁸

Celkem žije v Botswaně 2,16 milionů lidí, z toho 79% patří k etniku Tswana a zbytek je příslušníky bantuských etnik, Křováků nebo cizinců. Co se týče náboženského složení botswanské populace, můžeme ho označit za poměrně bezproblémové. 70 % obyvatel vyznává křesťanství a 30 % se hlásí k tradičním animistickým náboženstvím. Botswanské území se dělí na 10 administrativně-správních celků, má politické uspořádání republiky a v čele země stojí prezident. Zákonodárnou moc reprezentuje Parlament složený z 57-členého Národního shromáždění a tří členů ex-officio (prezident, nejvyšší soudce a předseda Národního shromáždění). Výkonnou moc představuje prezident, jenž je volen Národním shromážděním. V současné době je prezidentem Botswany Seretse Khama Ian Khama, syn prvního botswanského prezidenta po získání samostatnosti. Soudní moc je v roukou Nejvyššího soudu, Odvolacího soudu a jednotlivých místních soudů.⁹⁹

Politický vývoj v Botswaně probíhal od jejího vzniku velmi klidně a stabilně. Parlamentní volby se konají každých 5 let a dosud vždy vítězila strana BDP. Významnějšími milníky v botswanské historii tedy bylo zejména objevení diamantových ložisek v Orapě v roce 1967, členství v regionálním uskupení SADCC (Southern African Development Coordination Conference) již od jeho založení v roce 1980 nebo útok jihoafrických sil na budovy v hlavním městě Gaborone v roce

⁹⁸ Botswana, Country Profile Overview, BBC, 6.5.2015, cit 20.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13040376>

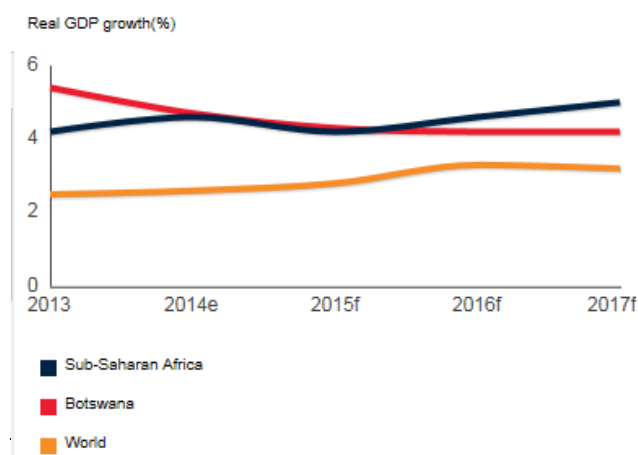
⁹⁹ Botswana, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.10.2014, cit 23.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-zakladni-informace-o-teritoriu-17941.html#sec3>

1985 za účelem dopadení domnělých protiapartheidovských aktivistů. V roce 1995 pak vláda spustila kontroverzní program přesídlování Křováků mimo surovinově bohatou rezervaci pouště Kalahari, což se setkalo s mezinárodní kritikou. V roce 1997 přijala Botswana novou Ústavu omezující prezidentskou kandidaturu na maximálně dvě pětiletá funkční období a snižující minimální věk voliče z 21 let na 18 let. Největším problémem posledních let je již zmíněný příliv uprchlíků ze sousedního Zimbabwe, velký podíl populace nakažené AIDS, právní bitva mezi vysídlovanými Křováky a botswanskou vládou o nárok na křovácké území a rostoucí počet stávek a demonstrací obyvatel za zvýšení platů. Naopak pozitivním rysem poslední doby a potvrzením demokratického klimatu v zemi bylo uznání práv gayů v listopadu 2014.¹⁰⁰

3.3.2. Ekonomická charakteristika a surovinová vybavenost

Botswana má jednu z nejsilnějších ekonomik v Africe a jednu z nejvyšších rychlostí růstu HDP na světě. Významný růst HDP je zapříčiněn zejména objemným vývozem diamantů v kombinaci se zdravou makroekonomickou politikou vlády. Botswana navíc patří ke stabilním subsaharským státům a dlouhodobě se snaží udržet fiskální disciplínu a opatrné nakládání se svými nerostnými zdroji. Vláda se snaží držet své náklady v rovnováze se svými příjmy a umožnit tak investice do lidských zdrojů a hmotného kapitálu. V důsledku těchto skutečností dosahoval průměrný růst HDP Botswany v průběhu posledních dvou dekad přibližně 7 % a patřil mezi nejvyšší tempa růstu všech rozvojových ekonomik na světě.¹⁰¹

Obrázek č. 22: Vývoj růstu HDP v Botswaně v porovnání s vývojem regionu a světa

zdroj:

<http://www.worldbank.org/en/publications/global-economic-prospects/data?variable=NYGDPMKTPKDZ®ion=SST>

¹⁰⁰ Botswana profile- Timeline, BBC, 4.5.2015, cit 20.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13041658>

¹⁰¹ Botswana An Overview, Economy, MBendi, cit 4.6.2015, online: <http://www.mbendi.com/land/af/bo/p0005.htm#20>

Dosavadní působivé výsledky Bostwany stojí v přímém kontrastu s vysokou úrovní chudoby a nerovnosti v zemi. Během posledních 40 let sice došlo ke zlepšení životních podmínek mnoha obyvatel a chudoba poklesla z původních 50 % na dnešních 19 %, přesto však zejména ve venkovských oblastech zůstává poměrně zásadní počet obyvatel žijících pod hranicí chudoby. Botswana se snaží investovat do lidského kapitálu a její výdaje do vzdělání patří mezi nejvyšší na světě. Do vzdělávání Botswana investuje přibližně 8 % HDP, v zemi je dostupné základní vzdělání všem zdarma, dosud však nedošlo k vytvoření dostatečně vzdělané pracovní síly potřebné k diverzifikaci místní ekonomiky. Botswana bojuje i s poměrně vysokým stupněm nezaměstnanosti, která se pohybuje na přibližně 20 % a je příčinou pokračující nerovnosti v příjmech, která patří v Botswaně mezi nejvyšší na světě.¹⁰²

Botswana stejně jako Nigérie a DR Kongo disponuje rozsáhlým nerostným bohatstvím. Obecně je známo, že kromě diamantů, mědi a niklu se na území Botswany nachází další zásoby nerostných zdrojů, které jsou však dosud nevyužívány. Patří mezi ně např. sůl, železná ruda, uhličitán draselný, mangan a stříbro. V Botswaně leží i největší zásoby uhlí v subsaharské Africe, které se ale rovněž netěží a jsou navíc nepříliš vysoké kvality.¹⁰³

V současné době je Botswana silně závislá na vývozu diamantů, který se přibližně třetinově podílí na tvorbě HDP a přibližně 70 % na celkových exportních příjmech. Zajímavostí je, že těsně po získání nezávislosti tvořil těžební sektor pouze 1 % HDP. Těžebnímu průmyslu se budu věnovat v podkapitole 3.3.3 Těžba a zpracování nerostných surovin. Zpracovatelský průmysl, stavební průmysl a zemědělství tvoří každý přibližně 3 až 6 % HDP. Více než polovina HDP je tedy generována sektorem služeb, z nichž nejdynamičtěji se rozvíjí finanční služby a veřejný sektor. Botswana se díky svým příjmům z diamantů a velkým devizovým rezervám centrální banky vypořádala se světovou recesí velmi dobře. Botswanské hospodářství přesto v minulosti zažilo několik negativních šoků, příkladem může být dočasný pokles světové poptávky po diamantech a následná 40% deprecie jihoafrického randu v roce 2001. Obecně vztato však Botswana stabilně dosahuje vysokého tempa ekonomického růstu. Velmi negativním rysem botswanské

¹⁰² Botswana overview, World Bank, 16.10.2014, cit 15.6.2015, online: <http://www.worldbank.org/en/country/botswana/overview>

¹⁰³ Botswana natural resources and the environment, IssAfrica, cit 17.6.2015, online: <http://www.issafrica.org/AF/profiles/Botswana/NatRes.html>

ekonomiky je naopak vysoké procento nakažených virem HIV/AIDS, které patřilo v jednu dobu mezi nejvyšší na světě.¹⁰⁴

Nyní se zaměříme na hospodářství Botswany trochu podrobněji. Zemědělství má v Botswaně během posledních let poněkud zhoršené podmínky souvisejícími s častými obdobími sucha. Vláda však během suchých let botswanské farmáře podporuje subvencemi a často tak může dojít k situaci, že farmář za období sucha naopak vydělá. Kvůli charakteru místního podnebí se zde rostlinná výroba příliš nedaří a i mimo období sucha je domácí rostlinná výroba schopna pokrýt pouze třetinu místní poptávky. Převažuje proto spíše chov hovězího skotu, jehož produkty jsou i důležitou exportní položkou. Poblíž některých řek hraje svou roli v místním měřítku i rybolov.

Pokud se nyní podrobněji zaměřím na průmysl mimo těžebního průmyslu, důležitý je zejména sektor stavebnictví a zpracovatelského průmyslu. Zpracovatelský průmysl se jeví být i příležitostí pro tvorbu nových pracovních míst. Botswanský trh je bohužel poměrně malý, a proto je úspěšný rozvoj zpracovatelského odvětví přímo napojen na vývoj v ostatních státech regionu, zejména v Jižní Africe a obecně v rámci celní unie SACU. Vláda se snaží přilákat do tohoto sektoru investory i domácí podnikatele a jednou z pobídek pro ně má být snížená daň z příjmu právnických osob v sektoru. Existuje bohužel i velký počet faktorů, které investory od aktivit ve zpracovatelském průmyslu naopak odrazují. Příkladem může být nízká kvalifikace pracovní síly, vysoké náklady na nemovitosti nebo nedostatečná infrastruktura. S výstavbou infrastruktury souvisí i sektor stavebnictví, který v minulosti zaznamenal velký boom, na počátku 90. let v důsledku korupčního skandálu dynamika rozvoje tohoto odvětví ustala a dnes opět zažívá vitální výstavbu.¹⁰⁵

Služby jsou nejvýznamnější složkou HDP. Nejdůležitější oblastí služeb je v Botswaně tradičně obchod. Jak jsem zmínila výše, Botswana je stále velmi závislá na vývozu diamantů, který se i významně podílí na tvorbě HDP. Cílem vlády je rozvoj finančních služeb, do nichž se rovněž snaží přilákat investory pomocí nižší sazby daně z příjmu právnických osob. Dlouhodobým záměrem vlády je transformace Botswany na jakési finanční centrum, které bude zabezpečovat finanční prostředky z vlastních i cizích zdrojů na financování rozvoje dalších zemí subsaharské Afriky. Další

¹⁰⁴ Botswana An Overview, Economy, MBendi, cit 4.6.2015, online:

<http://www.mbendi.com/land/af/bo/p0005.htm#20>

¹⁰⁵ Botswana, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.10.2014, cit 23.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-zakladni-informace-o-teritoriu-17941.html#sec3>

významnou složkou služeb je turismus. Botswana nabízí nedotčenou divokou přírodu s velmi pestrou variací fauny i flory. I díky své pověsti bezpečného a stabilního státu tak země úspěšně láká movitější turisty ze zahraničí, jejichž počet v Botswaně každoročně narůstá.

Největší dynamika růstu a zároveň potenciál k rozvoji se týká botswanské infrastruktury a s tím souvisejících služeb. Obecně vzato je botswanská infrastruktura poměrně zaostalá a rozhodně nedostačující. Kvůli své nízké úrovni brzdí i pokrok ostatních hospodářských odvětví, a proto je její zlepšení prioritou místní vlády. Důležitým rysem je i nekonzistence infrastrukturní úrovně v jednotlivých částech země, kdy se např. většina silnic a železnic vyskytuje především na východu státu. Tato situace vznikla historickou potřebou propojit Jihoafrickou republiku se Zimbabwe a Zambií. Podobná minulost se týká i transalaharské silnice vedoucí přes Botswanu a propojující Jižní Afriku s Namibií. Co se týče distribučních sítí energie, v současné době pokrývá místní produkce elektřiny vyrobené v uhelné elektrárně Morupule přibližně 44 % domácí poptávky. Zbytek elektrického proudu se poměrně levně dováží z okolních států, zejména z Jihoafrické republiky. Vláda se do budoucna chystá vybudovat další uhelnou elektrárnu a na výrobu elektřiny využít i solární energii a termální energii. Důležitý je i sektor vodohospodářství, do něhož chce botswanská vláda rovněž značně investovat. Kvůli častým suchům ale Botswana nedisponuje dostatečnými vodními zdroji. Telekomunikační síť je zcela digitalizovaná a na poměrně dobré úrovni. V zemi provozují mobilní sítě operátoři Orange a Mascom Wireless.¹⁰⁶

3.3.3. Těžba a zpracování nerostných surovin

Botswana je po Jihoafrické republice druhým největším těžebním producentem z pohledu hodnoty vytěžených surovin a její bohatá surovinová základna tak napomáhá rychlému tempu růstu botswanské ekonomiky. Vláda se snaží diverzifikovat závislost botswanské ekonomiky na těžbě, ale zároveň usiluje o přilákání investorů do odlehlejších oblastí země. Nejdůležitějšími surovinami Botswany jsou diamanty, měď, nikl, uhlí, bezvodá soda a sůl. Ještě těsně po získání

¹⁰⁶ Botswana, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.10.2014, cit 23.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-zakladni-informace-o-teritoriu-17941.html#sec3>

nezávislosti nebyly známy na území Botswany významnější zásoby přírodních zdrojů. Následně však byla objevena ložiska diamantů v Orapě a v roce 1971 začala jejich těžba. První diamantovou těžební firmou v Botswaně se stala společnost De Beers Botswana Mining Company, která otevřela diamantový důl ve zmíněné Orapě. Dnes důl vlastní z 50 % a druhou polovinu vlastní stát Botswana. Následně došlo ke zprovoznění dalších diamantových dolů a i v současnosti jsou stále odhalována nová naleziště diamantových zásob, zejména v regionu Kalahari.¹⁰⁷ Velmi pozitivní událostí týkající se diamantového průmyslu v Botswaně byla skutečnost, že De Beers v roce 2013 přesídlilo svou centrálu z Londýna do hlavního města Botswany Gaborone. Společnost De Beers, která je světově největším producentem diamantů a pokrývá přibližně polovinu světového trhu, tak uskutečnila do té doby největší korporátní investici v Africe. Tento tah znamená pro botswanskou ekonomiku velkou příležitost, protože do země přinese nejen mezinárodní tržby, ale i agregaci funkcí v rámci dodavatelského řetězce. Dosud se diamanty vyvážely v surovém stavu, nyní se aktivity s vyšší přidanou hodnotou budou odehrávat v Botswaně. Příliv znalostí a poptávka po nových službách mohou Botswaně pomoci k transformaci na moderní vyspělou ekonomiku.¹⁰⁸

Kromě diamantů existují v zemi i zásoby zlata, které se sice v současné době ve větší míře netěží, ale do budoucna má jeho těžba slušný potenciál. Co se týče dalších nerostných surovin, měď a nikl se těží v oblasti poblíž města Selebi-Phikwe. Výnosnost místní těžby však nedosahuje ziskovosti a vláda se snaží těžební aktivity podporovat různými finančními dotacemi za účelem udržení zaměstnanosti v regionu. Již dříve jsem zmínila i obrovské zásoby botswanského uhlí, jejichž těžba však není příliš významná. Uhlí v Botswaně totiž není příliš vysoké kvality a jeho těžba je navíc spojena s vysokými náklady na dopravu kvůli nedostatečné infrastruktuře. Uhlí se proto těží jen v dole Morupule, kde je potom spotřebováváno k výrobě elektrické energie v místní uhelné elektrárně. Poslední nerostnou surovinou, jejíž těžbu zmíním, je bezvodá soda. Nejdůležitější společností zabývající se těžbou bezvodé sody je firma Botash, jež patří z poloviny botswanskému státu a z poloviny mezinárodním

¹⁰⁷ Botswana, Ekonomická charakteristika země, Businessinfo, 1.10.2014, cit 20.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-ekonomicka-charakteristika-zeme-17944.html>

¹⁰⁸ Venage Gavin, De Beers' relocation to Botswana could make its economy sparkle, The National, 14.5.2012, cit 14.6.2015, online: <http://www.thenational.ae/business/industry-insights/retail/de-beers-relocation-to-botswana-could-make-its-economy-sparkle>

společnostem.¹⁰⁹ Společnost začala v Botswaně působit v roce 1991 a všechny její aktivity od těžby až po zpracování a prodej probíhají na severovýchodě země v oblasti Sowa.¹¹⁰

Obecně je patrná snaha botswanské vlády přilákat do těžebního průmyslu zahraniční investice, ale zároveň si i zachovat zásadní podíl a vliv v těžebním sektoru.

3.3.4. Zahraniční obchod a přímé zahraniční investice

Do roku 2012 dosahoval běžný účet Botswany záporných hodnot, v posledních dvou letech však došlo k přebytku běžného účtu a Botswana se tak stala čistým exportérem. Celkový vývoz Botswany v roce 2014 dosáhl 7,9 miliard USD. Z pohledu sektorů se nejvíce na botswanském exportu podílí produkty těžebního průmyslu, které tvořily průměrně více než 80 % botswanských vývozů. Další odvětví dosahují velmi malých podílů na celkových botswanských vývozech. Druhého největšího podílu dosáhl s 2,3 % vývoz oblečení a třetí místo obsadil s 2,2 % vývoz čerstvých potravin. Vývoz dopravního příslušenství, chemikálií, neelektronických strojů a elektronických zařízení dosahuje každý mezi 1 % a 2 %. Dále se z Botswany vyváží např. zpracované potraviny, jednoduché výrobky z železa a oceli, textilie, dřevěné produkty apod. Paradoxem je skutečnost, že nerostné suroviny a jejich produkty dosahují i největšího podílu na importech do Botswany, a to 35,1 %. Desetina celkového dovozu do Botswany byla tvořena neelektronickými stroji a zařízeními a třetí místo obsadilo s 9,1% podílem na celkovém dovozu dopravní příslušenství. Import chemikálií, zpracovaných potravin a jednoduchých výrobků jako např. cementové produkty se každý na botswanském dovozu podílely přibližně 8 %. Dále se do Botswany dovážely např. elektronické součástky, čerstvé potraviny, příslušenství IT, dřevěné produkty, oblečení a další. Celkový dovoz do Botswany v roce 2014 dosáhl hodnoty 7,8 miliard USD.¹¹¹

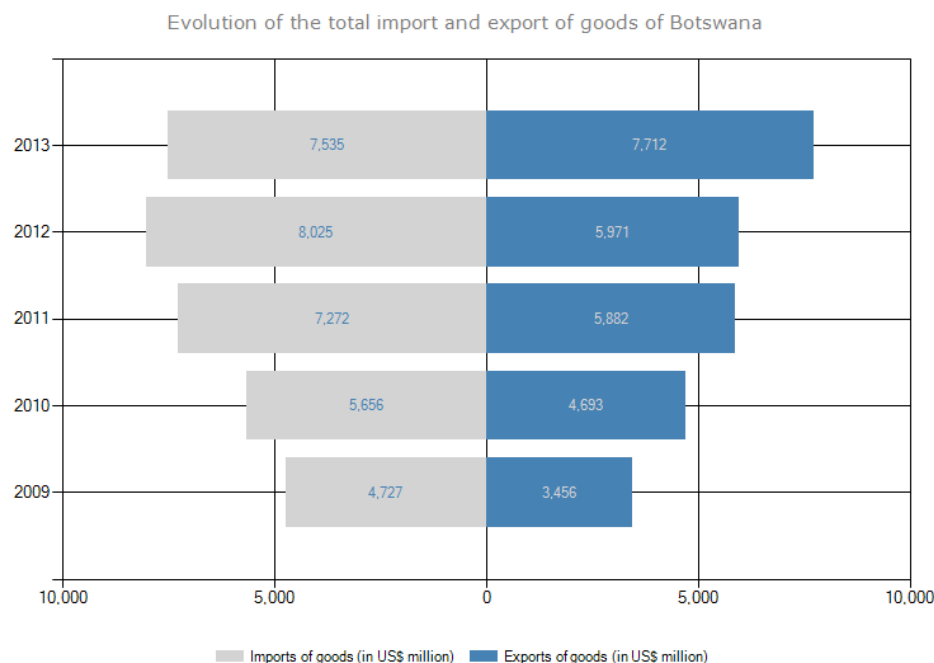
¹⁰⁹ Botswana, Ekonomická charakteristika země, Businessinfo, 1.10.2014, cit 20.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-ekonomicka-charakteristika-zeme-17944.html>

¹¹⁰ BotAsh, Botswana Chamber of mines, cit 20.6.2015, online: http://www.bcm.org.bw/members_botAsh.html

¹¹¹ Botswana, International Trade Centre, cit 1.6.2015, online: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244651792>

Obrázek č. 23: Poměr dovozu a vývozu Botswany v letech 2009 až 2013

Evolution of Total Trade

zdroj: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244651792>

Z pohledu destinací botswanského vývozu jsou nejdůležitějším obchodním partnerem Botswany země OECD, do kterých botswanský vývoz v roce 2013 dosáhl hodnoty 5,9 miliard USD. Podle jednotlivých zemí je největším vývozním obchodním partnerem Belgie, s níž Botswana dlouhodobě dosahuje aktivní obchodní bilance. V roce 2014 Botswana do Belgie exportovala vývoz v hodnotě 2,1 miliardy USD a obchodní bilance s Belgií tak dosáhla přebytku 1,8 miliardy USD. Druhým největším vývozním partnerem je Indie, kam v roce 2014 vyvezla Botswana export v hodnotě 1,25 miliardy USD a rovněž dosáhla silně aktivní obchodní bilance v hodnotě 1,17 miliard USD. Třetí země, kam míří nejvíce botswanského vývozu, je Jihoafrická republika. Do Jižní Afriky Botswana exportovala v roce 2014 zboží a služby v hodnotě 863 milionů USD, ale její obchodní bilance s Jihoafrickou republikou je dlouhodobě v deficitu kolem 4 miliard USD.¹¹²

¹¹² Trade competitiveness map, List of partners markets for a product commercialized by Botswana, cit 18.6.2015, online:

[http://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(kksedo454fdh0q45uqtx1145\)\)/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1|072||||TOTAL|||2|1|1|3|2|1|2|1|1](http://www.trademap.org/(X(1)S(kksedo454fdh0q45uqtx1145))/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1|072||||TOTAL|||2|1|1|3|2|1|2|1|1)

Obrázek č. 24: Přehled největších vývozních partnerů Botswany

Partners	Balance in value in 2012	Balance in value in 2013	Balance in value in 2014	Exported value in 2014
World	- 2 054 043	139 800	89 674	7 906 913
Belgium	155 035	595 803	1 805 950	2 117 407
India	- 40 536	163 948	1 173 971	1 250 193
South Africa	- 4 257 140	- 4 082 671	- 4 065 165	863 627
Israel	202 013	357 106	572 810	692 629
Namibia	- 342 090	- 329 974	- 446 314	504 022
United Arab Emirates	- 2 727	63 813	383 815	396 378
Singapore	- 12 046	53 529	326 973	348 598
Switzerland	62 610	139 034	272 662	285 997
Hong Kong, China	7 584	40 573	239 277	253 229
Canada	- 4 049	- 197 237	- 547 564	240 198

zdroj:

[http://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(kksedo454fdh0q45uqtx1l45\)\)/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx](http://www.trademap.org/(X(1)S(kksedo454fdh0q45uqtx1l45))/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx)

Největšími obchodními partnery, kteří do Botswany dováží své produkty, jsou země BRICS, jejichž dovoz do země dosáhl v roce 2014 hodnoty 5,15 miliard USD. Podle jednotlivých zemí je největším dovozním obchodním partnerem již zmíněná Jižní Afrika, jejíž celkový dovoz do Botswany v roce 2014 byl v hodnotě 4,9 miliard USD a s níž Botswana dlouhodobě dosahuje pasivní obchodní bilance. Druhým největším botswanským importérem je Namibie, jejíž dovoz do Botswany dosáhl v roce 2014 hodnoty 950 milionů USD, a třetí největší dovozní zemí byla s 788 miliony USD Kanada. Největší propad zaznamenala mezi lety 2013 a 2014 obchodní bilance Botswany s Velkou Británií. Výrazný pokles dovozu do Velké Británie je zřejmě způsoben výše zmíněným přemístěním centrály společnosti De Beers na konci roku 2013 z Londýna do Gaborone.¹¹³

¹¹³ Trade competitiveness map, List of partners markets for a product commercialized by Botswana, cit 18.6.2015, online: [http://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(kksedo454fdh0q45uqtx1l45\)\)/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1|072|||TOTAL||2|1|1|3|2|1|2|1|1](http://www.trademap.org/(X(1)S(kksedo454fdh0q45uqtx1l45))/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1|072|||TOTAL||2|1|1|3|2|1|2|1|1)

Obrázek č. 25: Přehled největších dovozních partnerů Botswany

Partners	Balance in value in 2012	Balance in value in 2013	Balance in value in 2014	Imported value in 2014
World	- 2 054 043	139 800	89 674	7 817 239
South Africa	- 4 257 140	- 4 082 671	- 4 065 165	4 928 792
Namibia	- 342 090	- 329 974	- 446 314	950 336
Canada	- 4 049	- 197 237	- 547 564	787 762
Belgium	155 035	595 803	1 805 950	311 457
Israel	202 013	357 106	572 810	119 819
United States of America	- 84 549	- 89 555	118 979	112 006
China	- 176 988	- 48 190	- 26 350	87 148
India	- 40 536	163 948	1 173 971	76 222
Germany	- 54 228	- 24 161	- 74 069	74 442
United Kingdom	2 279 422	3 167 569	8 456	64 749

zdroj:

[http://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(kksedo454fdh0q45uqtx1145\)\)/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx](http://www.trademap.org/(X(1)S(kksedo454fdh0q45uqtx1145))/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx)

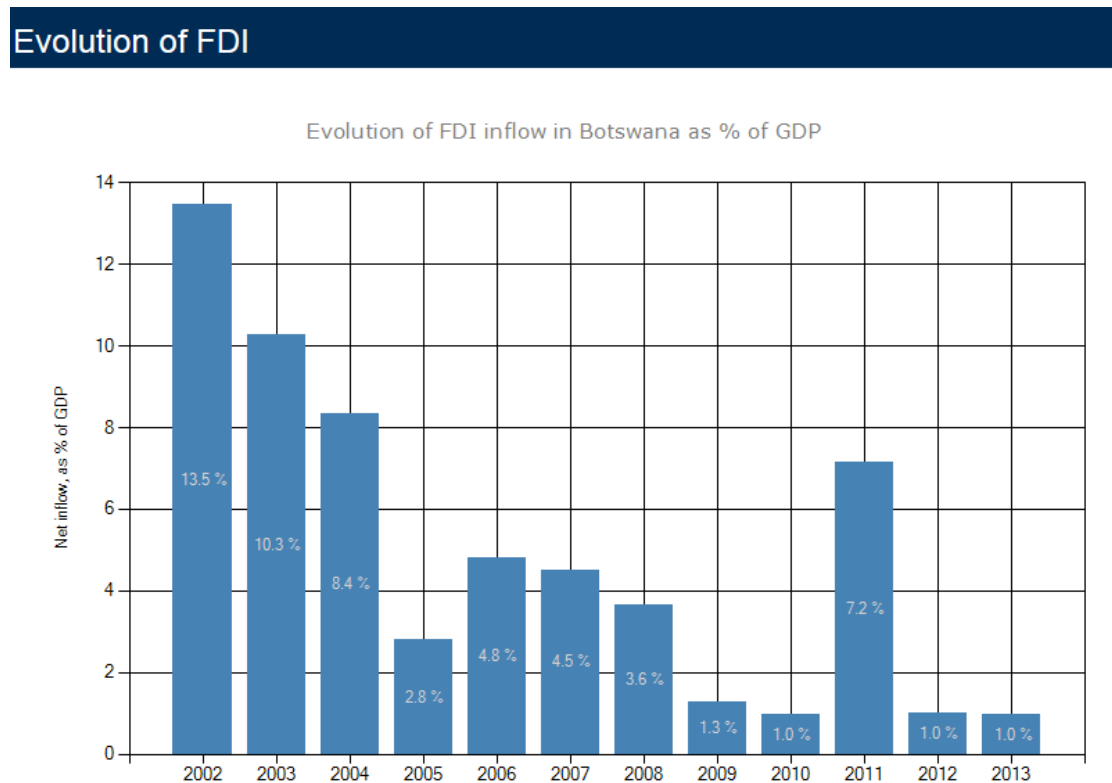
Botswanská vláda se dlouhodobě snaží přilákat zahraniční investory a vzhledem k rychlému růstu ekonomiky, rozumné fiskální politice a dlouholetou pověstí demokratické a stabilní země se jí v jejím snažení daří dosahovat uspokojivých výsledků. Mezi lety 2003 a 2011 se zemi podařilo přivábit přibližně 13,5 miliard USD, čímž se Botswana zařadila mezi 15 nejvíce atraktivních zemí afrického kontinentu. Pokud bychom se zaměřili pouze na africké země nevyvážející ropu a zemní plyn, obsadila Botswana po Keni, Ugandě, Tanzánii, Zambii a Mozambiku celkově 6. místo.¹¹⁴

Nejvíce PZI v Botswaně směřuje do těžebního průmyslu, který dlouhodobě láká více než třetinu celkových PZI. Hlavními investory byly společnosti De Beers a LionOre, které formálně patří i firma Tati Nickel Mining Company. Z dalších sektorů, do nichž v Botswaně směřovaly přímé zahraniční investice, můžeme jmenovat výrobu

¹¹⁴ Botswana among Africa's top FDI targets, MmegiOnline, cit 26.6.2015, online: <http://www.mmegi.bw/index.php?sid=4&aid=168&dir=2012/may/friday11>

kovů, finanční služby a komunikace. Zahraniční investoři rovněž investovali do nemovitostí, hotelů a turismu.¹¹⁵

Obrázek č. 26 :Příliv přímých zahraničních investic do Botswany

Zdroj: Tradecentre,

<http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244651792>

Z pohledu mezinárodních vztahů jsou pro Botswanu v současnosti nejdůležitější vzájemné vztahy s Jihoafrickou republikou, USA a Čínou. S Jižní Afrikou pojí Botswanu především společná historie a geografická blízkost. Obě země bývaly britskými koloniemi a po získání nezávislosti zakusily jejich vzájemné vztahy často sváry kvůli neshodám o stanovení hranic mezi zeměmi. Problematickým prvkem byl i apartheidovský režim v JAR, kvůli kterému země v roce 1986 dokonce podnikla proti Botswaně ozbrojený výpad. V současné době ale oba státy ekonomicky kooperují a uzavřely mnoho dohod za účelem hospodářského pokroku v obou zemích. Společně jsou členy úspěšného regionálního uskupení SADC (Southern African Development Community).

¹¹⁵ Botswana among Africa's top FDI targets, MmegiOnline, cit 26.6.2015, online: <http://www.mmegi.bw/index.php?sid=4&aid=168&dir=2012/may/friday11>

Dalším významným spojencem Botswany na poli mezinárodních vztahů jsou již od dob apartheidu USA. USA mají na vzájemné spolupráci s Botswanou zájem zejména kvůli botswanskému diamantovému bohatství, které patří k největším na světě. Stabilní vztahy se USA snaží udržet zejména poskytováním finanční pomoci, která se v minulosti stala velmi významným faktorem v boji Botswany s AIDS a pomohla jí k ekonomickému pokroku i rozvoji infrastruktury. Posledním avšak stále důležitějším hráčem je Čína. Vzájemné hospodářské a obchodní vztahy obou zemí nemají velmi dlouhou historii, ale v 80. letech minulého století začaly exponenciálně růst. Čína se snaží v Botswaně získat vliv zejména v diamantovém těžebním sektoru, čínská vláda zároveň poskytuje Botswaně půjčky a podporuje čínské investory při uskutečňování infrastrukturních projektů v Botswaně, jako např. výstavbě železnic, silnic, zdravotnických zařízení i obytných prostor.¹¹⁶

Botswana je členem několika regionálních uskupení a mezinárodních organizací, z nichž nejvýznamnější jsou již zmíněná SADC, dále SACU (Southern African Customs Union), WTO, AU, AfDB, IMF, IDA a dalších.¹¹⁷

¹¹⁶ Botswana's foreign relations, Africa in World Politics, 11.11.2014, cit 25.6.2015, online: <http://africanworldpolitics.site.wesleyan.edu/2014/11/11/botswanas-foreign-relations-2/>

¹¹⁷ Botswana, The CIA World Factbook, cit 12.6.2015, online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bc.html>

4. Porovnání zemí a zhodnocení

Mnoho surovinově bohatých zemí neumí se svým přírodním bohatstvím správně naložit a podlehně tak tzv. kletbě nerostného bohatství. Namísto prosperity pak přírodní zdroje vedou k rozsáhlé korupci, maří rovnoměrný ekonomický růst, podněcují ozbrojené konflikty a ničí životní prostředí. Spíše než využití příjmů z těžby nerostných zdrojů jako investice do infrastruktury a vzdělávacího systému potom roste nerovnost ve společnosti a obohacování politických špiček. Často se také stává, že země bohaté na nerostné suroviny tíhnou k častějším nepokojům a projevům násilí. Příkladem takových zemí je právě Nigérie a DR Kongo. Obě země jsou velmi bohaté na přírodní zdroje a obě dvě zcela nejsou schopny využít jejich potenciál. Naproti tomu Botswana slouží jako příklad státu, který je schopen se svým nerostným bohatstvím nakládat takovým způsobem, aby země prosperovala. Příčin, proč Nigérie a DR Kongo nejsou schopny plně využít své zdroje k celkovému užitku země, je několik. Vlády obou zemí nejsou schopné správného řízení a využití svého přírodního bohatství. Chybí jim transparentnost v nakládání s příjmy z těžby i při jednání se zahraničními těžebními společnostmi, postrádají silné antikorupční zákony, neexistuje zveřejňování informací a nejsou způsobilé prosadit hospodářskou politiku, která by vedla k diverzifikaci ekonomiky a snížení závislosti na příjmech z těžby. Chybí i faktor vzdělané občanské společnosti, která by byla schopna dohlížet na to, zda vláda využívá příjmy z přírodních zdrojů správným způsobem. V obou zemích rovněž neustává vnitřní nestabilita a dlouhodobě se potýkají s bezpečnostními problémy.¹¹⁸

Pokud se nejprve zaměřím na Nigérii, musím podotknout, že už v období před začátkem těžby ropy zde byl velmi vysoký potenciál pro konflikty a z toho vyplývající ekonomické problémy. Nigérie je extrémně heterogenní zemí z pohledu etnik, náboženského vyznání i regionálních svárů. Existující nedůvěra a spory mezi severní převážně muslimskou populací a jižním většinou křesťanským obyvatelstvem na federální úrovni a navíc rozepře mezi jednotlivými etniky na místní úrovni byly následnou těžbou ropy jen více podtrženy a zdůrazněny. Zejména nespokojenost obyvatel Deltu Nigeru, kde se ropa většinově těží, s neférovou redistribucí příjmů bez

¹¹⁸ Greenstein Joshua, Lawson-Remer, Beating the Resource Curse in Africa: A Global Effort, Council on Foreign Relations, 2012, cit 25.6.2015, online: <http://www.cfr.org/africa-sub-saharan/beating-resource-curse-africa-global-effort/p28780>

kompenzace škod na zemědělské půdě a kontaminace vodních zdrojů způsobených těžbou ropy vedla k bezpečnostním i ekonomickým problémům. Těžební průmysl je navíc kapitálově náročný, ale netvoří pracovní místa, a proto zapříčiňuje v oblastech těžby velmi vysokou nezaměstnanost. To přirozeně vede k další nespokojenosti obyvatel a nedůvěře k vládě, která nedodrží sliby ohledně kompenzace. Následují nepokoje, separatistické tendence a další akce, které škodí nigerijskému hospodářství. Dodnes se odhaduje, že 3 až 12 % celkové ropné produkce země je v Deltě Nigeru ukradeno a následně pašováno do zahraničí.¹¹⁹ Stejně tak politické instituce byly v Nigérii nevyvinuté a slabé a v momentě spuštění masivní těžby nebyly schopné zajistit správnou a efektivní redistribuci příjmů. Přestože se nigerijská vláda několikrát v minulosti pokusila investovat do různých rozvojových projektů, tyto projekty byly koncipovány velmi chabě a jejich účelem bylo spíše přerozdělení velkých finančních sum mezi jisté privilegované skupiny než snaha o úspěšnou diverzifikaci národní ekonomiky a trvalý rozvoj. Důsledkem slabých politických institucí v Nigérii je i fragmentovaná politická struktura a chybějící centrální řízení. Úroveň politických institucí oslabilu efektivitu a výstupy politické sféry v zemi a snížila způsobilost státu zajistit vnitřní stabilitu. Zakrnělé politické instituce byly naopak ještě více poškozeny a delegitimizovány sérií vojenských režimů, které znovu navrátily nadřazenecký přístup politiků. Vojenští diktátoři jako např. Abacha využívali příjmy z ropy k uplácení tradičně mocných nigerijských postav a zajištění si jejich podpory a politické legitimacy. Tímto chováním samozřejmě vypěstovali v Nigérii kulturu všudypřítomné korupce a vyhledávání sebeobohacení. Vojenské režimy zároveň významně ovlivnily míru tolerance k ozbrojování a násilí v zemi. Odhaduje se, že v Nigérii je aktuálně jeden až tři miliony zbraní, z nichž většina je nelegálních. Politická kultura v minulosti značně napomohla vyzbrojování obyvatelstva, kdy zejména před volbami poskytl z různých důvodů jednotliví političtí představitelé některým občanům zbraně. Vyzbrojování civilistů probíhalo za různými účely, nejčastějším cílem politiků však bylo zajištění si vlastního bezpečí, boj proti opozičnímu představiteli nebo zastrašení voličů, aby volili podle jejich představ. Zbraně se po volbách nicméně zpět nevybíraly a zůstaly veřejnosti. Obyvatelstvo tak

¹¹⁹ Mähler Annegret, Nigeria: A Prime Example of the Resource Curse? Revisiting the Oil-Violence Link in the Niger Delta, German Institute of Global and Areal Studies, 2010, cit 30.6.2015, online: http://www.giga-hamburg.de/en/system/files/publications/wp120_maehler.pdf

mohlo vytvořit silně vyzbrojené skupiny, které jsou dodnes velmi destabilizačním prvkem. Zbraně se do Nigérie navíc dostávají i ze zahraničí např. přes hranice s Beninem nebo Togem. Obecně můžeme říci, že v případě Nigérie došlo k potvrzení kletby nerostných surovin, přestože ropa zde spíše více podnítila rozvoj již existujících problémů jako nízkou úroveň socio-ekonomického rozvoje, propletené a komplikované kulturní a politické rozpory, slabé politické instituce a nekonsolidovanou státní moc. Příjmy z ropy se pak staly nejen dalším motivem svárů, ale zároveň i přímo či nepřímo financovaly militantní skupiny a zvyšovaly tak příležitost k násilným konfliktům¹²⁰

I DR Kongo je bohužel příkladem surovinově bohaté země, která není schopná využití svých přírodních zdrojů kompetentně řídit a dosahuje tak horších hospodářských výsledků než mnohé země bez nerostných surovin. Podobně jako v Nigérii je špatný ekonomický vývoj v DR Kongo zapříčiněn zejména nedostatečností politických institucí, obrovskou etnickou heterogenitou a historicky danou nevraživostí mezi některými skupinami obyvatelstva, která se datuje již do dob vlády belgického krále Leopolda II v 19. stol. Všechny tyto výchozí faktory byly v minulosti zdůrazněny chybnou vládní politikou, jež byla kvůli nerozvinutým a neefektivním politickým institucím velmi zkorumpovaná a často navíc zhoršovala národnostní nesnášenlivost zvýhodňováním některých etnických skupin nebo oblastí oproti jiným.

Dění v DR Kongo je navíc přímo i nepřímo výrazně ovlivněno vývojem v okolních státech, zejména ve Rwandě, Burundi a Ugandě, které se mnohokrát staly destabilizujícím činitelem pro interní konžskou politickou i bezpečnostní situaci. Napětí mezi etniky se v DR Kongo např. výrazně zvýšilo v polovině 90. let 20. stol. s přívalem Hutuů do země po rwandské genocidě a s ní spojených projevech nepřátelství v sousedním Burundi. Ačkoli se podařilo v posledních letech dosáhnout alespoň na vládní úrovni politické stability a válka z přelomu tisíciletí, která postihla celý region, je oficiálně u konce, mnoho ozbrojených rebelských skupin neustále bojuje na východě země o přístup k nerostným surovinám. Nerostné bohatství tak

¹²⁰ Mähler Annegret, Nigeria: A Prime Example of the Resource Curse? Revisiting the Oil-Violence Link in the Niger Delta, German Institute of Global and Areal Studies, 2010, cit 30.6.2015, online: http://www.giga-hamburg.de/en/system/files/publications/wp120_maehler.pdf

samo o sobě není příčinou konžských problémů, ale je jejich katalyzátorem. I dnes slouží těžba koltanu ve východním Kongu k financování jednotlivých rebelských skupin. Mnohé západní firmy obchodující s elektronikou se snaží financování rebelských skupin v DR Kongo zarazit upřednostněním zdrojů koltanu z Austrálie nebo požadováním certifikátů, že nakupovaný koltan nepochází z DR Kongo či sousedních zemí. Rebelům se však přesto daří dále koltan pašovat a díky jeho prodeji financovat své aktivity.

Pokud by se měla situace v DR Kongo do budoucna stabilizovat, bude potřeba komplexnější než pouze vojenské řešení. V první řadě musí DR Kongo vytvořit odpovědnou nezkorumpovanou vládu s nulovou tolerancí ke korupčnímu chování, která implementuje efektivní právní rámec pro legitimní těžbu nerostů a následně transparentní využití příjmů plynoucích z těžebního sektoru. Pro finální udržitelné zlepšení situace bude potřeba aktivní zapojení mnoha dalších mezinárodních hráčů včetně finančních institucí nebo Rady bezpečnosti UN, kteří budou objektivně monitorovat obchodní aktivity a celkovou situaci v regionu. Vzájemné vztahy mezi DR Kongo a mezinárodním společenstvím musí být posíleny, stejně jako pozice mezinárodních institucí, jež by měly regulovat domácí i regionální vývoj. K odstranění rozšířeného ilegálního prodeje a pašování nerostů přes mezinárodní hranice by bylo potřeba zajistit důkladné kontroly na hranicích. S těmito kontrolami by DR Kongo mohly pomoci nejen návrhy strategií k řešení ale i poskytnutím potřebné infrastruktury mezinárodní organizace COMESA nebo AU, jejichž členem DR Kongo je.¹²¹

V případě Botswany můžeme naopak hovořit o úspěšném managementu přírodních zdrojů a využití nerostného bohatství k rozvoji a hospodářskému růstu. Solidní státní instituce, zejména v oblasti soukromého vlastnictví se vyvinuly na základě prekoloniálních institucí, následného omezeného zásahu britského kolonialismu, silného politického vůdcovství od získání nezávislosti a motivace botswanských elit posílit pozici institucí. Existuje několik důležitých aspektů týkajících se schopnosti státu vytvořit takové prostředí, ve kterém by země byla schopna trvalého růstu a profitování ze své surovinového základny. Botswaně se podařilo v těchto aspektech uspět v takové míře, že dosáhla reputace stabilního

¹²¹ Lalji Nadira, The Resource Curse Revised, Harvard International Review, 31.12.2007, cit 29.6.2015, online: <http://hir.harvard.edu/archives/1677>

subsaharského afrického státu atraktivního pro zahraniční investory. Prvním aspektem je kvalita politického procesu a zaručení občanských svobod a politických práv, které společně indikují schopnost veřejnosti monitorovat a ukáznit autority, v jejichž rukou dobývání surovin je. Tyto autority musí být vybírány občany na základě voleb, následně kontrolovány a v případě nespokojenosti veřejnosti vyměněny. Tento proces zajistí, že příjmy z těžby nerostných zdrojů budou využity efektivně a nebudou promrhány. V Botswaně se od získání nezávislosti pravidelně konají svobodné volby a tento aspekt je tak plně naplněn směrem k úspěchu.

Druhým faktorem je efektivita vlády vyjádřená kvalitou veřejných služeb a kompetentností státních úředníků. Pokud se totiž vládě nepodaří vytvořit a následně implementovat správnou politiku řízení přírodních zdrojů, nerostné bohatství bude využíváno v příliš velké míře a rychle vyčerpáno. V případě Botswany bylo na využití příjmů z těžby vytvořeno implicitní sebekárné pravidlo, podle kterého se všechny tyto příjmy musí investovat do rozvoje, opakujících se výdajů do vzdělávání a zdravotnictví. Ostatní výdaje musejí být financovány jinými zdroji než příjmy z těžby nerostných surovin. Tímto způsobem se Botswana podařilo vyhnout se velkému zadlužování země. Vláda dále založila tzv. Pula fund, tedy fond dlouhodobých transparentních a odpovědných investic.

Třetím aspektem úspěchu Botswany při využívání příjmu z nerostných zdrojů k celkovému rozvoji a pokroku je způsob regulace trhu. Pokud země přijme politická opatření, která jsou nepříznivá pro soukromé investory, jako např. regulace cen nebo jiné nadměrně regulatorní kroky, poškodí tím trh a v dlouhodobém horizontu i vlastní hospodářský rozvoj. Trh Botswany je všeobecně považován za přijatelně liberální, licence na těžbu diamantů se zde udělují na dostatečně dlouhé období 25 let a jedinou oblastí, jež by měla být do budoucna ještě více liberalizována je regulace pracovního trhu omezující zaměstnávání zahraniční pracovní síly. Botswana si ponechává i významný podíl ve firmách těžebního sektoru a botswanské Ministerstvo nerostných, energetických a vodních zdrojů tak má přímou odpovědnost za obecnou regulaci a řízení těžby přírodních zdrojů v zemi.

Posledním faktorem je antikorupční politika, která je zásadní pro rovnou a transparentní distribuci příjmů z těžby přírodního bohatství. Proces stanovení rozpočtu a vládních nákupů je v Botswaně považován za jasný a transparentní. V roce 1994 byla vytvořena i samostatná antikorupční instituce „Directorate of Corruption and Economic Crime,“ která monitoruje korupci v státních institucích a reportuje přímo

prezidentovi. Dalším aspektem antikorupční politiky je skutečnost, že Ústava Botswany zajišťuje nezávislost státních zástupců na vládě či politicích. Rozumný botswanský právní rámec pro protikorupční opatření je tedy posledním předpokladem pro patřičný management přírodních zdrojů země.¹²²

Obecné teoretické předpoklady správného využití přírodního bohatství a vyhnutí se případné kletbě nerostných surovin jsou známé a historicky dokladované na vývoji surovinově bohatých zemí, jež jsou dnes již vyspělými státy jako např. USA, Kanada či Norsko, ale i na příkladech některých rozvojových států dnešní doby jako např. právě zmíněné Botswany. Na příkladě USA je zřejmé, že úspěch netkví pouze v bohaté surovinové základně a osvícené politice volného trhu, ale že jsou velmi důležité investice státu do dalšího těžebního průzkumu, nových technologií a vzdělávání. Další průmyslová odvětví potom mohou profitovat z přelévání výhod mezi jednotlivými průmyslovými sektory, z nových technologií, nízkých nákladů na přírodní zdroje a technicky vzdělané pracovní síly. Tento postup byl vhodný pro správný hospodářský rozvoj surovinově bohaté země 19. stol., ale do určité míry se dá aplikovat i na rozvojové země dneška. Důležitá je pro dnešní rozvojové země zejména skutečnost, že nesmí svůj hospodářský rozvoj zakládat na státním zadlužování. Naopak stavět ekonomický rozvoj země zpočátku především na těžebním průmyslu nemusí být nutně negativním jevem, protože suroviny sice samozřejmě budou v určitém časovém horizontu vytěženy, ale k jejich vyčerpání obvykle nedojde tak rapidně, jak se často udává. Důležitým faktorem je i vytvoření přátelského prostředí pro zahraniční podnikatele zahrnujícího volný trh a nízké daňové zatížení, nicméně pouhé přilákání zahraničních investic ještě zemi nezaručuje hospodářský úspěch. Zásadní je potom zejména zajištění rovnoměrné distribuce příjmů ke všem občanům stejně jako jejich využití pro potřeby vlády, což je zcela rozhodující pro celkový všeobecný růst a hospodářský rozvoj. Podstatné z pohledu přístupu vlády, je i zastávání politiky, která bere v potaz možnost budoucí fluktuace mezinárodních cen vývozní komodity domácího těžebního průmyslu, a která proto spoří část finančních prostředků získaných v dobách příznivého vývoje cen na mezinárodních trzích

¹²² Iimi Atsushi, Did Botswana escape from the Resource Curse?, IMF, 2006, cit 30.6.2015, online: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06138.pdf>

ve stabilizačních fondech. Tento postoj zajistí zemi možnost jednodušeji překonat případné externí šoky.¹²³

I situaci tzv. holandské nemoci a nechtěnému zhodnocování domácí měny se lze vyhnout. Řešením je ponechávání devizových příjmů z vývozu nerostných surovin mimo domácí ekonomiku a jejich postupné pozvolné přivádění zpět. Tyto finanční zdroje je možné i investovat v zahraniční, nicméně vlády rozvojových zemí obvykle takový přístup považují za nevhodný, protože zastávají politiku využití vlastních příjmů k rozvoji vlastního hospodářství nikoli k rozvoji zahraničních ekonomik.¹²⁴

Shrnu-li nyní vývoj ve všech analyzovaných zemích, dovolím si tvrdit, že nerostné bohatství není skutečným problémem a kletbou, ale může se stát zásadní potíží při prohlubování již existujících nesnází týkajících se etnické rivality, nepřehledného politického prostředí, slabých politických institucí a všeobecně zakořeněné korupce. Je zcela patrné, že obecné přístupy, jak naložit se svými přírodními zdroji nejsou nijak neznámé, ovšem jejich uskutečnitelnost v praxi často naráží na stávající potíže.

V případě Botswany jsme tak svědky správného managementu, rozumné vládní politiky, úspěšné snahy o vybudování atraktivního prostředí pro zahraniční investice a na zemi subsaharské Afriky působivého ekonomického vývoje.

Naopak příklady vývoje Nigérie a DR Kongo dokladují neschopnost státu vytvořit a prosadit politiku efektivního nakládání s příjmy z těžebního průmyslu, která se ještě zvyšuje přetrvávajícími etnickými či náboženskými problémy, útoky různých rebelských militantních skupin na vládní objekty i civilisty a nekompetencí vlády v oblasti restrukturalizace ekonomiky i její fiskální politiky dalšího zadlužování země.

¹²³ Madrick, J., Far from a 'curse,' natural resources can form the basis for economic growth. New York Times , 19.2.2004, cit 15.4.2015, online z:

<http://search.proquest.com/docview/432683766?accountid=17203>

¹²⁴ Stiglitz, J. E., The Resource Curse Revisited, Project Syndicate, 6.8.2004, cit 12.6.2015, online: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-resource-curse-revisited>

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku velkého množství nerostných surovin a neschopnost některých států využít své přírodní bohatství k všeobecnému rozvoji a ekonomickému pokroku. Tato rozporuplnost je ekonomy často diskutována a je obecně označována jako „kletba nerostného bohatství.“ Zajímalo mě, v čem tkví úspěch některých surovinově obdařených zemí a naopak selhání jiných. Vybrala jsem si tři země subsaharské Afriky, na jejichž historickém, ekonomickém, politickém i společenském vývoji jsem chtěla ilustrovat důvody pro existenci paradoxu kletby nerostných surovin. Cílem mojí práce tedy bylo potvrzení či vyvrácení teorie kletby nerostných surovin a zároveň nalezení příčin pro existenci rozporných vývojů jednotlivých surovinově bohatých zemí. Vycházela jsem z následujících hypotéz: Teorie prokletí přírodních zdrojů platí jen za určitých podmínek. Existují i jiné příčiny pomalejšího ekonomického rozvoje než jen nadbytek nerostných surovin. Nadbytek nerostných surovin vede k různým konfliktům. Závislost na výnosech z vývozu nerostných surovin je rozhodující pro ekonomický rozvoj.

Vzhledem ke skutečnosti, že na danou tematiku neexistuje dostatek tištěných českých zdrojů, čerpala jsem informace zejména z cizojazyčných internetových zdrojů, popř. odborných článků a statí publikovaných v tištěné podobě avšak rovněž dostupných online. Snažila jsem se najít vždy co nejaktuálnější data týkající se ekonomického i obecného vývoje v jednotlivých zemích, ve většině případů s úspěšným výsledkem. V případech, kde se mi nepodařilo dohledat nejčerstvější údaje, je pravděpodobnost výrazné změny k dnešnímu datu poměrně nízká.

Nejprve jsem zjistila, že ani ekonomičtí experti se zcela neshodují na obecné platnosti teorie prokletí přírodních zdrojů. Ačkoli se většina ekonomů přiklání k určité spojitosti mezi nadbytkem surovinového bohatství a nízkým tempem ekonomického rozvoje, mnoho odborníků platnost teorie popírá a zdůrazňuje, že nízký stupeň ekonomického rozvoje není primárně zapříčiněn velkým nerostným bohatstvím. Osobně souhlasím s tvrzením, že nadbytek nerostných surovin není hlavní příčinou nízkého tempa rozvoje surovinově bohatých zemí, ale rovněž vidím určitou souvislost v surovinovém bohatství a neustálých sociálních a bezpečnostních problémech v daných regionech. Na základě příkladů vývoje v Nigérii, v DR Kongo a v Botswaně jsem došla k závěru, že nedostatečný rozvoj států Nigérie a DR Kongo je zapříčiněn

mnoha faktory, danými z velké části historicky, a že naopak schopnost Botswany využít svůj potenciál vyplývá rovněž z historických souvislostí a z vývoje těsně po získání nezávislosti. Nerostné bohatství tak dle mého názoru v každém případě působí jako katalyzátor, v případě zemí se stávajícími problémy tyto potíže ještě zhoršuje a prohlubuje intenzitu svárů, v případě země bez zásadních rysů směřujících k neshodám a sporům naopak může urychlit hospodářský růst a vést k rozvoji země.

Na příkladu Nigérie a Konga jsem odhalila skutečnost, že obě země, ač mají velmi rozličné kulturní, politické a sociální pozadí, stejně jako přírodní a geografické podmínky i surovinovou vybavenost, zároveň vykazují některé podobné rysy, jež se jeví být pro celkový ekonomický rozvoj zásadní. Společným prvkem obou zmíněných zemí je vysoký stupeň etnické heterogenity, v případě Nigérie ještě zdůrazněný i rozdílností v náboženském vyznání. Z dané skutečnosti pramení neustávající konflikty mezi jednotlivými skupinami, které se stupňují i se špatnou a nerovnou politikou některých minulých vlád v obou zemích. Národnostní rivalita je dále ještě podtržena soupeřením o nerostné suroviny a bohatství, které z jejich těžby plyne. Z historicky dané rivality mezi jednotlivými etniky pramení i vznik různých rebelských uskupení, které se vyhraňují proti jiným náboženským či etnickým skupinám a vyznačují se i nedůvěrou a nevraživostí vůči centrální vládě. Tyto rebelské skupiny jsou většinou ozbrojené, snaží se ovládat zdroje nerostných surovin, příjmy z těžby financovat své aktivity a zároveň znamenají významný destabilizační prvek oslabující moc i důvěryhodnost ústřední vlády.

Dalším společným znakem obou zemí je nedostatečnost a neefektivnost veřejných a politických institucí. Tyto instituce nejsou schopné zajistit základní demokratické procesy a s tím související kontrolu veřejnosti nad politickými špičkami. Političtí představitelé obou zemí tak v minulosti prokázali dlouhodobou inkompetenci při využívání příjmů z těžby surovin i celkovém spravování státu vedoucím k prohlubování sporů mezi jednotlivými skupinami obyvatel kvůli nespravedlivé distribuci státních příjmů a také k dalšímu zadlužování země, neschopnosti restrukturalizovat ekonomiku a omezit závislost na těžbě surovin či zastavit korupční chování a zajistit hospodářský rozvoj. Nigérie i DR Kongo se tak pohybují v neustálém pomyslném kruhu, ze kterého není cesty ven. Nedostatečné politické instituce nezvládají zaručit demokratický proces, k moci se proto dostává zkorumpovaná vláda, která není zainteresovaná na přijetí řádných reforem a efektivním využití příjmů z těžebního sektoru. Jejich zájmem je naopak především

sebeobohacení a jejich lhostejnost k rekonstrukci a celkové diverzifikaci hospodářství i k implementaci patřičných reforem tak vede k opětovně neefektivním státním a politickým institucím neschopným poskytnout občanům záruky demokratických procesů. Politický vývoj v obou zemích navíc prošel několika převraty a diktátorskými režimy a dosavadní neschopnost ústředních vlád zajistit trvale bezpečné a vyrovnané prostředí do značné míry odrazuje zahraniční investory.

Botswana naopak není z pohledu náboženství ani národnostního složení tolik roztříštěná jako Nigérie a DR Kongo. Místní vládě se hned po získání nezávislosti podařilo zajistit stabilní demokratické politické prostředí a během následujících dekad provádět rozumnou hospodářskou politiku, investovat do vzdělávání, zdravotnictví i rozvoje, udržet vládní výdaje v rozumné míře a učinit taková hospodářská opatření, která dosud lákají nové zahraniční investory.

Všechny tři zmíněné země mají obrovskou surovinovou základnu a obrovský hospodářský potenciál, přesto kvůli výše uvedeným faktorům nesouvisejícím s množstvím surovin v zemi je zcela evidentní příčina ekonomické úspěšnosti Botswany při profitování ze svého přírodního bohatství stejně jako důvody totálního selhání Nigérie a DR Kongo.

Na základě zmíněných zjištění tedy musím konstatovat, že výchozí hypotéza platnosti teorie prokletí přírodních zdrojů jen za určitých podmínek stejně jako hypotéza existence jiných příčin pomalejšího ekonomického rozvoje než jen nadbytek nerostných surovin je pravdivá. Platnost hypotézy, že nadbytek nerostných surovin vede k různým konfliktům, se zcela nepotvrdila. Tato hypotéza platí pouze za okolností, které předurčují vznik konfliktů bez ohledu na přítomnost nerostných surovin. V takovém případě nerostné bohatství vznik konfliktu urychlí, prohloubí a prodlouží. Naopak pokud se země vyznačuje stabilním prostředím bez tendence ke vzniku rozepří, nemusí přítomnost větší surovinové základny nutně vznik konfliktů podnítit. Poslední hypotéza o závislosti ekonomiky na výnosech z vývozu nerostných surovin jako rozhodujícím faktoru ekonomického rozvoje se prokázala být platnou v případě všech tří zkoumaných zemí. Důležitá je ale skutečnost, že v kombinaci s rozumnou vládní politikou vyrovnaných fiskálních rozpočtů a střádáním úspor z těžebních příjmů do fondů pro případ nepříznivého vývoje mezinárodních cen vývozních surovin nemusí být tato situace považována za jednoznačně negativní. Podstatná je však přirozeně snaha vlády o diverzifikování ekonomiky do budoucna, tedy o rozvoj jiných odvětví mimo těžební sektor.

Domnívám se, že skutečnost, že mnohé země nejsou schopny řádně prosperovat ze svého nerostného potenciálu, je zásadní nejen pro dané země ale potenciálně pro celou světovou ekonomiku. Dané země často disponují surovinovým bohatstvím v takovém množství, které je významné i v celosvětovém měřítku. Paradox prokletí přírodními zdroji se bohužel týká mnoha zemí včetně drtivé většiny zemí subsaharské Afriky. Skutečnost, že se nemalý objem surovin z těchto zemí často vytěží nelegálně, dál se pašuje a prodá na černém trhu a často slouží k financování radikálních ozbrojených rebelských skupin je alarmující nejen z ekonomického pohledu, ale i z pohledu bezpečnosti a dodržování lidských práv. Obzvláště v kontextu současného světového dění proto věřím, že vyspělé země by se měly zasazovat o zlepšení situace v těchto státech, a to nejen na vládní úrovni, ale i v rovině soukromé sféry, finančních institucí apod. Na příkladě Botswany jsem ilustrovala, že úspěšný hospodářský vývoj je možný i v regionu subsaharské Afriky. Zároveň se ale obávám, že cesta ke stabilní bezpečnostní situaci a s tím souvisejícímu hospodářskému pokroku a celkovému rozvoji je v etnicky či nábožensky roztržštěných zemích jako DR Kongo a Nigérie velmi hrbolatá a dlouhá a povede primárně přes uspořádání prapůvodních vztahů a urovnání svárů z minulosti.

Seznam literatury a jiné zdroje

- About Nigeria, National Competitiveness Council of Nigeria, cit 15.5.2015, online: <http://nccnigeria.org/about-nigeria/>
- About NNPC, Nigerian National Petroleum Corporation, cit 26.5.2015, online: , <http://www.nnpcgroup.com/AboutNNPC/CorporateInfo.aspx>
- Africa: Resources, Environment and Economy, National Geographic, cit 17.3.2015, online: http://education.nationalgeographic.com/education/encyclopedia/africa-resources/?ar_a=1
- Africa's Natural Resources Wealth: A Snap Shot , African Natural Resources Center (ANRC), African Development Bank Group, cit 12.3.2015, online: <http://www.afdb.org/en/topics-and-sectors/initiatives-partnerships/african-natural-resources-center-anrc/>
- Africa's top ten oil producers, The African Economist, 14.7.2013, cit 20.3.2015, online: <http://theafricaneconomist.com/africas-top-ten-oil-producers/#.VYlwntL9mmw>
- Africa - structured debate: Natural resources are key to africa's development - africa's opportunity to regenerate its economies and upgrade its infrastructure and productive capacity is strong while metal prices are at all-time highs, The Banker, 2008, cit 4.3.2015, online: . <http://search.proquest.com/docview/225658167?accountid=17203>
- Armed groups in Eastern Congo, Enough, cit 9.6.2015, online: http://www.enoughproject.org/conflicts/eastern_congo/armed-groups
- Biafra: Thirty years on, BBC, 13.1.2000, cit 14.5.2015, online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/596712.stm>
- BotAsh, Botswana Chamber of mines, cit 20.6.2015, online: http://www.bcm.org.bw/members_botAsh.html
- Botswana among Africa's top FDI targets, MmegiOnline, cit 26.6.2015, online: <http://www.mmegi.bw/index.php?sid=4&aid=168&dir=2012/may/friday11>
- Botswana An Overview, Economy, MBendi, cit 4.6.2015, online: <http://www.mbendi.com/land/af/bo/p0005.htm#20>
- Botswana, Country Profile Overview, BBC, 6.5.2015, cit 20.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13040376>
- Bostwana, Ekonomická charakteristika země, Businessinfo, 1.10.2014, cit 20.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-ekonomicka-charakteristika-zeme-17944.html>
- Botswana, International Trade Centre, cit 1.6.2015, online: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244651792>

- Botswana natural resources and the environment, IssAfrica, cit 17.6.2015, online: <http://www.issafrica.org/AF/profiles/Botswana/NatRes.html>
- Botswana overview, World Bank, 16.10.2014, cit 15.6.2015, online: <http://www.worldbank.org/en/country/botswana/overview>
- Botswana profile- Timeline, BBC, 4.5.2015, cit 20.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13041658>
- Botswana's foreign relations, Africa in World Politics, 11.11.2014, cit 25.6.2015, online: <http://africanworldpolitics.site.wesleyan.edu/2014/11/11/botswanas-foreign-relations-2/>
- Botswana, The CIA World Factbook, cit 12.6.2015, online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bc.html>
- Botswana, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.10.2014, cit 23.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/botswana-zakladni-informace-o-teritoriu-17941.html#sec3>
- Cohen Michael, Dangote Says Nigeria Lagos Refinery to Start by Mid-2018, Bloomberg, 17.11.2014, cit 5.5.2015, online: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-11-17/dangote-says-nigeria-lagos-refinery-to-start-by-mid-2018>
- Company Profile, West African Gas Pipeline Company, cit 3.6.2015, online: http://www.wagpco.com/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=78&lang=en
- Democratic Republic of Congo profile – Timeline, BBC, 23.1.2015, cit 10.6.2015, online: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>
- Democratic republic of The Congo, International Trade Centre, cit 1.6.2015, online: <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645178>
- DR Congo, Index of Economic Freedom 2015, The Heritage foundation, cit 16.6.2015, online: <http://www.heritage.org/index/country/democraticrepubliccongo?ac=1>
- Greenstein Joshua, Lawson-Remer, Beating the Resource Curse in Africa: A Global Effort, Council on Foreign Relations, 2012, cit 25.6.2015, online: <http://www.cfr.org/africa-sub-saharan/beating-resource-curse-africa-global-effort/p28780>
- Ease of doing business in DR Congo, World Bank Doing business measuring business regulations, cit 12.6.2015, online: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/congo-dem-rep>
- Ease of doing business in Nigeria, World Bank Doing business measuring business regulations, cit 12.6.2015, online: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/nigeria>

- Ethnic groups, CIA World factbook, cit 10.6.2015, online:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2075.html>
- Glossary of Environment Statistics, Studies in Methods, Series F, No. 67, United Nations, New York, 1997, cit 4.3.2015, OECD online :
<http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1740>
- Iimi Atsushi, Did Botswana escape from the Resource Curse?, IMF, 2006, cit 30.6.2015, online: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06138.pdf>
- Jelen Libor, Kabrda Jan, Konflikty v Africe, Geography, cit 12.6.2015, online:
<http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2011/03/12-15.pdf>
- Kongo, Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo , 14.6.2015, cit 17.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kongo-kinshasa-zakladni-charakteristika-teritoria-18515.html>
- Lalji Nadira, The Resource Curse Revised, Harvard International Review, 31.12.2007, cit 29.6.2015, online: <http://hir.harvard.edu/archives/1677>
- Madrick, J., Far from a 'curse,' natural resources can form the basis for economic growth. New York Times , 19.2.2004, cit 15.4.2015, online z:
<http://search.proquest.com/docview/432683766?accountid=17203>
- Mähler Annegret, Nigeria: A Prime Example of the Resource Curse? Revisiting the Oil-Violence Link in the Niger Delta, German Institute of Global and Areal Studies, 2010, cit 30.6.2015, online: http://www.giga-hamburg.de/en/system/files/publications/wp120_maehler.pdf
- Mining in South Africa - Overview, MBendi, cit 4.4.2015, online:
<http://www.mbendi.com/indy/ming/af/sa/p0005.htm>
- Mining in Zambia - Overview, MBendi, cit 4.4.2015, online
<http://www.mbendi.com/indy/ming/af/za/p0005.htm>
- Nigeria Facts and Figures, Transparency International, cit 15.5.2015, online:
<https://www.transparency.org/country/#NGA>
- Nigeria, Gas exporting countries Forum, cit 12.5.2015, online:
<http://www.gecf.org/gecfmembers/nigeria>
- Nigeria, Index of Economic Freedom 2015, The Heritage foundation, cit 16.6.2015, online: <http://www.heritage.org/index/country/nigeria?ac=1>
- Nigerian economic review 2014, National Bureau of Statistics, cit 10.4.2015, online:
<http://www.nigerianstat.gov.ng/nbslibrary/economic-statistics/economic-overview>
- Nigeria profile – Overview, BBC, 12.6.2015, cit 18.6.2015, online:
<http://www.bbc.com/news/world-africa-13949550>
- Nigeria profile - Timeline, BBC, 12.6.2015, cit 17.6.2015, online:
<http://www.bbc.com/news/world-africa-13951696>

- Nigeria's rating lowered by S&P as Oil, Politics Hit Economy, Bloomberg, 3.3.2015, cit 5.6.2015, online: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-03-20/nigeria-s-rating-lowered-by-s-p-as-oil-politics-hammer-economy>
- Nigeria, The CIA World Factbook, cit 14.5.2015, online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>
- Nigeria to rebuild refining capacities, 2b1stConsulting, 9.5.2013, cit 13.6.2015, online: <http://www.2b1stconsulting.com/nigeria-o-rebuild-refining-capacities/>
- Nigeria trade statistics, Global Edge, cit 29.4.2015, online: <http://globaleedge.msu.edu/countries/nigeria/tradestats>
- Nigérie: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, Businessinfo, 1.6.2015, cit 13.6.2015, online: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-zakladni-charakteristika-teritoria-19118.html>
- Nigérie – Základní informace o teritoriu, MZV, cit 3.6.2015, online: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/nigerie/index.html
- Northern Nigeria: Background to conflict, African Press Organisation.Database of Press Releases Related to Africa, 21.12.2010, cit 6.6.2015, online: <http://search.proquest.com/docview/818749612?accountid=17203>
- Olayinka Oyedepo, Energy and sustainable development in Nigeria: the way forward, Energy, Sustainability and Society, 23.7.2012, cit 31.5.2015, online: <http://www.energysustainsoc.com/content/2/1/15>
- Politický systém, Smíšená obchodní a průmyslová komora Česká republika – Demokratická republika Kongo, cit 19.6.2015, online: <http://www.tchecongo.cz/cs/politicky-system>
- Ruta Michele, Venables Anthony J., International Trade in Natural Resources: practice and policy, World Trade Organization, Economic Research and Statistics Division, 2012, cit 15.3.2015, online: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201207_e.pdf
- Sayne Aaron, Nigeria's Petroleum Industry, Facility for Oil Sector Transparency in Nigeria Bill, 2011, cit 2.6.2015, online: <http://www.opml.co.uk/sites/default/files/Nigeria's%20PIB%20FOSTER%20paper%20%20FINAL.pdf>
- Special focus – Building and construction market in Nigeria and Angola, Driving business worldwide, 26.11.2014, online: <http://www.veronafiereininternational.com/en/special-focus-building-and-construction-market-in-nigeria-and-angola/>
- Stiglitz, J. E., The Resource Curse Revisited, Project Syndicate, 6.8.2004, cit 12.6.2015, online: <https://www.project-syndicate.org/commentary/the-resource-curse-revisited>

- The African oil and gas landscape, Ernst&Young, cit 25.3.2015, online:
<http://www.ey.com/GL/en/Industries/Oil---Gas/Africa-oil-and-gas--a-continent-on-the-move---The-African-oil-and-gas-landscape>
- The world's biggest gold-mining countries, Goldfacts, cit 10.3.2015. online:
http://www.goldfacts.org/en/economic_impact/countries/
- Trade competitiveness map, List of partners markets for a product commercialized by Botswana, cit 18.6.2015, online:
[http://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(kksedo454fdh0q45uqtx1l45\)\)/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1|072||||TOTAL|||2|1|1|3|2|1|2|1|1](http://www.trademap.org/(X(1)S(kksedo454fdh0q45uqtx1l45))/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1|072||||TOTAL|||2|1|1|3|2|1|2|1|1)
- Trade competitiveness map, List of supplying markets for a product imported by Democratic Republic of the Congo, cit 18.6.2015, online:
http://www.trademap.org/countrymap/Country_SelProductCountry_TS.aspx
- Trans-Saharan Gas Pipeline to assist Europe to diversity supply from Nigeria, Expogroup, 19.12.2014, cit 14.5.2015, online:
http://www.expogr.com/detail_news.php?newsid=822&pageid=2&t=Trans-Saharan%20gas%20pipeline%20to%20assist%20Europe%20diversify%20supply%20from%20Nigeria
- Venage Gavin, De Beers' relocation to Botswana could make its economy sparkle, The National, 14.5.2012, cit 14.6.2015, online:
<http://www.thenational.ae/business/industry-insights/retail/de-beers-relocation-to-botswana-could-make-its-economy-sparkle>
- What Dutch disease is, and why it's bad, The Economist, 5.11.2014, cit 5.6.2015, online: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/11/economist-explains-2>
- Who is Congo's Mukungubila: 'Prophet' or coup mastermind?, France24, 30.12.2013, cit 15.6.2015, online: <http://www.france24.com/en/20131230-congo-mukungubila-profile-prophet-pastor>
- Zainab Usman, Nigeria's economic transition reveals deep structural distortions, African Arguments, 1.5.2014, cit 6.5.2015, online:
<http://africanarguments.org/2014/05/01/nigerias-economic-transition-reveals-deep-structural-distortions-by-zainab-usman/>

Přílohy

Příloha č.1: African proved oil and gas reserves: end – 2010 Oil Gas

	Oil	Gas	
	(million bbls)	(bcf)	(billion boe)
Nigeria	37,200.0	186,880	68.3
Libya	46,420.0	54,680	55.5
Algeria	12,200.0	159,000	38.7
Egypt	4,400.0	77,200	17.3
Angola	9,500.0	10,940	11.3
Sudan	5,000.0	3,000	5.5
Gabon	2,000.0	1,000	2.2
Congo	1,600.0	3,200	2.1
Chad	1,500.0		1.5
Equatorial Guinea	1,100.0	1,300	1.3
Uganda	1,000.0	500	1.1
Cameroon	200.0	4,770	1.0
Tunisia	425.0	2,300	0.8
Ghana	660.0	800	0.8
Mozambique		4,500	0.8
Namibia		2,200	0.4
Rwanda		2,000	0.3
Cote d'Ivoire	100.0	1,000	0.3
Mauritania	100.0	1,000	0.3

Democratic Republic of Congo (DRC)	180.0	35	0.2
Ethiopia	0.4	880	0.1
Tanzania		230	*
Somalia		200	*
South Africa	15.0		*
Benin	8.0	40	*
Morocco	0.7	51	*
Total	123,609	517,706	210

Zdroj Ernst & Young, dostupné online: <http://www.ey.com/GL/en/Industries/Oil---Gas/Africa-oil-and-gas--a-continent-on-the-move---The-African-oil-and-gas-landscape>

Příloha č. 2 Přehled ratingových hodnot mezinárodních ratingových agentur

Moody's		S&P		Fitch		
Long Term	Short Term	Long Term	Short Term	Long Term	Short Term	
Aaa	P-1	AAA	A-1+	AAA	A1+	Prime
Aa1		AA+		AA+		High grade
Aa2		AA		AA		
Aa3		AA-		AA-		
A1		A+	A-1	A+	A1	Upper medium grade
A2	P-2	A		A		
A3		A-	A-2	A-	A2	
Baa1		BBB+		BBB+		
Baa2	P-3	BBB	A-3	BBB	A3	Lower medium grade
Baa3		BBB-		BBB-		
Ba1	Not Prime	BB+	B	BB+	B	Non Investment grade speculative
Ba2		BB		BB		
Ba3		BB-		BB-		Highly Speculative
B1		B+		B+		
B2		B		B		
B3		B-		B-		
Caa1		CCC+	C	CCC	C	Substantial risks
Caa2	Not Prime	CCC				Extremely speculative
Caa3		CCC-				In default with little prospect for recovery
Ca		CC				In default with little prospect for recovery
/		D	/	DDD	/	In default
/				DD		
/				D		

Online z: <http://www.curriedwealthbuilding.com/July-10,-2010--More-Evidence-of-Media-Corruption.php>

Příloha č. 3. Hodnocení Transparency International za rok 2014 o nejméně zkorumpovaných zemích

Country Rank	Country / Territory	CPI 2014 Score	Surveys Used	Standard Error	90% Confidence interval	
					Lower	Upper
1	Denmark	92	7	2,04	89	95
2	New Zealand	91	7	2,28	87	95
3	Finland	89	7	2,05	86	92
4	Sweden	87	7	3,41	81	93
5	Norway	86	7	2,38	82	90
5	Switzerland	86	6	2,61	82	90
7	Singapore	84	8	1,75	81	87
8	Netherlands	83	7	1,97	80	86
9	Luxembourg	82	6	2,78	77	87
10	Canada	81	7	2,45	77	85
11	Australia	80	8	1,31	78	82
12	Germany	79	7	2,58	75	83
12	Iceland	79	6	3,16	74	84
14	United Kingdom	78	7	2,09	75	81
15	Belgium	76	7	2,26	72	80
15	Japan	76	8	3,16	71	81
17	Barbados	74	3	8,09	61	87
17	Hong Kong	74	7	2,75	69	79
17	Ireland	74	6	4,75	66	82
17	United States	74	8	3,74	68	80
21	Chile	73	8	1,74	70	76
21	Uruguay	73	6	1,41	71	75
23	Austria	72	7	3,49	66	78
24	Bahamas	71	3	0,99	69	73
25	United Arab Emirates	70	7	5,14	62	78
26	Estonia	69	9	2,89	64	74
26	France	69	7	2,17	65	73
26	Qatar	69	6	7,21	57	81
29	Saint Vincent and the Grenadines	67	3	4,64	59	75
30	Bhutan	65	4	1,81	62	68
31	Botswana	63	6	1,93	60	66
31	Cyprus	63	5	3,92	57	69
31	Portugal	63	7	3,36	57	69
31	Puerto Rico	63	3	4,37	56	70
35	Poland	61	9	2,70	57	65
35	Taiwan	61	7	4,17	54	68
37	Israel	60	6	2,34	56	64
37	Spain	60	7	3,75	54	66

39	Dominica	58	3	2,34	54	62
39	Lithuania	58	8	3,85	52	64
39	Slovenia	58	9	3,03	53	63
42	Cape Verde	57	4	5,94	47	67
43	Korea (South)	55	9	2,64	51	59
43	Latvia	55	8	3,35	49	61
43	Malta	55	5	2,63	51	59
43	Seychelles	55	3	8,62	41	69
47	Costa Rica	54	5	4,07	47	61
47	Hungary	54	9	3,45	48	60
47	Mauritius	54	4	2,39	50	58
50	Georgia	52	6	6,47	41	63
50	Malaysia	52	8	2,88	47	57
50	Samoa	52	3	4,88	44	60
53	Czech Republic	51	9	2,94	46	56
54	Slovakia	50	8	4,07	43	57
55	Bahrain	49	5	6,11	39	59
55	Jordan	49	7	2,87	44	54
55	Lesotho	49	5	3,55	43	55
55	Namibia	49	5	4,00	42	56
55	Rwanda	49	4	3,23	44	54
55	Saudi Arabia	49	5	6,69	38	60
61	Croatia	48	9	3,25	43	53
61	Ghana	48	8	3,01	43	53
63	Cuba	46	4	4,46	39	53
64	Oman	45	5	6,55	34	56
64	The FYR of Macedonia	45	6	5,92	35	55
64	Turkey	45	8	2,69	41	49
67	Kuwait	44	5	5,24	35	53
67	South Africa	44	7	2,41	40	48
69	Brazil	43	7	4,01	36	50
69	Bulgaria	43	9	2,82	38	48
69	Greece	43	7	5,56	34	52
69	Italy	43	7	2,26	39	47
69	Romania	43	9	3,60	37	49
69	Senegal	43	8	2,28	39	47
69	Swaziland	43	3	2,98	38	48
76	Montenegro	42	4	4,25	35	49
76	Sao Tome and Principe	42	3	5,05	34	50
78	Serbia	41	7	2,92	36	46
79	Tunisia	40	6	1,72	37	43
80	Benin	39	4	4,38	32	46
80	Bosnia and Herzegovina	39	6	1,15	37	41
80	El Salvador	39	6	1,98	36	42
80	Mongolia	39	7	2,13	35	43
80	Morocco	39	6	3,57	33	45
85	Burkina Faso	38	7	2,67	34	42
85	India	38	9	2,27	34	42
85	Jamaica	38	6	1,80	35	41
85	Peru	38	7	2,63	34	42
85	Philippines	38	8	1,84	35	41
85	Sri Lanka	38	7	2,18	34	42

85	Thailand	38	8	1,60	35	41
85	Trinidad and Tobago	38	4	4,82	30	46
85	Zambia	38	8	2,27	34	42
94	Armenia	37	6	3,69	31	43
94	Colombia	37	7	1,68	34	40
94	Egypt	37	6	2,91	32	42
94	Gabon	37	4	4,19	30	44
94	Liberia	37	6	3,09	32	42
94	Panama	37	6	3,49	31	43
100	Algeria	36	5	2,06	33	39
100	China	36	8	2,17	32	40
100	Suriname	36	3	3,25	31	41
103	Bolivia	35	7	2,98	30	40
103	Mexico	35	8	1,66	32	38
103	Moldova	35	8	2,70	31	39
103	Niger	35	5	3,99	28	42
107	Argentina	34	7	2,42	30	38
107	Djibouti	34	3	9,10	19	49
107	Indonesia	34	8	3,57	28	40
110	Albania	33	7	1,51	31	35
110	Ecuador	33	5	3,56	27	39
110	Ethiopia	33	8	2,54	29	37
110	Kosovo	33	3	2,33	29	37
110	Malawi	33	8	3,03	28	38
115	Côte d'Ivoire	32	8	4,20	25	39
115	Dominican Republic	32	6	3,30	27	37
115	Guatemala	32	6	2,96	27	37
115	Mali	32	6	3,37	26	38
119	Belarus	31	5	4,04	24	38
119	Mozambique	31	7	1,89	28	34
119	Sierra Leone	31	8	2,30	27	35
119	Tanzania	31	8	3,20	26	36
119	Vietnam	31	8	2,55	27	35
124	Guyana	30	4	3,03	25	35
124	Mauritania	30	5	4,23	23	37
126	Azerbaijan	29	6	3,02	24	34
126	Gambia	29	5	7,55	17	41
126	Honduras	29	6	3,49	23	35
126	Kazakhstan	29	8	4,40	22	36
126	Nepal	29	5	2,20	25	33
126	Pakistan	29	7	3,24	24	34
126	Togo	29	5	3,69	23	35
133	Madagascar	28	8	3,38	22	34
133	Nicaragua	28	7	2,03	25	31
133	Timor-Leste	28	3	5,18	19	37
136	Cameroon	27	8	2,87	22	32
136	Iran	27	6	4,72	19	35
136	Kyrgyzstan	27	6	2,35	23	31
136	Lebanon	27	6	3,37	21	33
136	Nigeria	27	8	2,82	22	32
136	Russia	27	8	2,61	23	31
142	Comoros	26	3	8,75	12	40

142	Uganda	26	8	3,03	21	31
142	Ukraine	26	8	1,64	23	29
145	Bangladesh	25	7	4,23	18	32
145	Guinea	25	7	3,21	20	30
145	Kenya	25	8	2,98	20	30
145	Laos	25	4	3,80	19	31
145	Papua New Guinea	25	5	4,16	18	32
150	Central African Republic	24	4	1,33	22	26
150	Paraguay	24	5	2,95	19	29
152	Congo Republic	23	6	4,20	16	30
152	Tajikistan	23	5	5,32	14	32
154	Chad	22	5	2,95	17	27
154	Democratic Republic of the Congo	22	5	4,19	15	29
156	Cambodia	21	7	2,25	17	25
156	Myanmar	21	7	2,87	16	26
156	Zimbabwe	21	8	4,18	14	28
159	Burundi	20	5	3,65	14	26
159	Syria	20	4	5,31	11	29
161	Angola	19	6	1,71	16	22
161	Guinea-Bissau	19	4	2,37	15	23
161	Haiti	19	5	2,86	14	24
161	Venezuela	19	7	1,69	16	22
161	Yemen	19	6	2,37	15	23
166	Eritrea	18	4	7,91	5	31
166	Libya	18	5	2,81	13	23
166	Uzbekistan	18	6	2,54	14	22
169	Turkmenistan	17	3	2,85	12	22
170	Iraq	16	4	2,37	12	20
171	South Sudan	15	3	2,35	11	19
172	Afghanistan	12	4	1,29	10	14
173	Sudan	11	6	3,55	5	17
174	Korea (North)	8	3	3,35	2	14
174	Somalia	8	4	2,34	4	12

Zdroj: <http://www.transparency.org/cpi2014/results>

Příloha č. 4 Zahraniční obchod DR Kongo

Export Kongo

Sectoral diversification in products for Democratic Republic of the Congo's exports (mirror)

Sector	Average share of sector in country's exports 2009-2013	Share of top 3 detailed products (HS6) in sector's exports		Sector's leading exported product HS6
		2009	2013	
Basic manufactures	50.6 %	93.0 %	99.4 %	740311 Copper cathodes and sections of cathodes unwrought
Minerals	40.5 %	86.1 %	92.3 %	270900 Petroleum oils and oils obtained from bituminous minerals, crude
Wood products	2.6 %	59.9 %	78.9 %	440349 Logs, tropical hardwoods nes
Chemicals	1.9 %	77.1 %	79.0 %	282200 Cobalt oxides and hydroxides; commercial cobalt oxides
Unclassified products	1.3 %	99.1 %	99.8 %	999999 Commodities not elsewhere specified
Fresh food	1.0 %	65.7 %	65.9 %	121190 Plants &pts of plants(incl sed&fruit) usd in pharm,perf,insect etc nes
Transport equipment	0.9 %	58.4 %	97.4 %	890520 Floating or submersible drilling or production platforms
Processed food	0.3 %	54.1 %	71.5 %	230230 Wheat bran, sharps and other residues, pelleted or not
Non-electronic machinery	0.2 %	29.2 %	32.1 %	847810 Machinery for preparing or making up tobacco nes
Miscellaneous manufacturing	0.1 %	71.5 %	81.0 %	970600 Antiques of an age exceeding one hundred years
Clothing	0.0 %	91.7 %	55.1 %	620193 Mens/boys anoraks and similar articles,of man-made fibres,not knitted
Leather products	0.0 %	61.2 %	52.3 %	640520 Footwear with uppers of textile materials, nes
IT & consumable electronics	0.0 %	70.8 %	51.4 %	847180 Units of automatic data processing equipment nes
Electronic components	0.0 %	55.4 %	38.2 %	854449 Electric conductors, for a voltage not exceeding 80 V, nes
Textiles	0.0 %	53.8 %	75.6 %	520852 Plain weave cotton fabric,>=85%, >100 g/m2 to 200 g/m2, printed

International trade Centre, Democratic Republic of the Congo, <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645182>

Import Kongo

Sector	Average share of sector in country's imports 2009-2013	Share of top 3 detailed products (HS6) in sector's imports		Sector's leading imported product HS6
		2009	2013	
Non-electronic machinery	14.3 %	21.2 %	18.1 %	843149 Parts of cranes,work-trucks,shovels,and other construction machinery
Processed food	13.2 %	28.8 %	24.9 %	110100 Wheat or meslin flour
Basic manufactures	12.9 %	29.3 %	23.6 %	730890 Structures&parts of structures,i/s (ex prefab bldgs of headg no.9406)
Chemicals	12.8 %	34.6 %	33.0 %	300490 Medicaments nes, in dosage
Fresh food	8.3 %	42.4 %	45.8 %	030379 Fish nes, frozen, excluding heading No 03.04, livers and roes
Transport equipment	7.9 %	31.4 %	34.1 %	870410 Dump trucks designed for off-highway use
Minerals	7.8 %	78.9 %	80.2 %	271011 Light petroleum oils and preparations
Electronic components	5.8 %	22.4 %	24.6 %	853710 Boards,panels,includg numerical control panels,for a voltage <=1000 V
Miscellaneous manufacturing	5.6 %	24.9 %	15.2 %	940600 Prefabricated buildings
IT & consumable electronics	2.9 %	41.7 %	40.1 %	851762 Machines for the reception, conversion and transmission or regeneratio
Unclassified products	2.4 %	98.7 %	99.8 %	999999 Commodities not elsewhere specified
Textiles	2.4 %	48.2 %	60.2 %	520852 Plain weave cotton fabric,>/=85%, >100 g/m2 to 200 g/m2, printed
Leather products	1.2 %	67.1 %	72.7 %	640299 Footwear, outer soles/uppers of rubber or plastics, nes
Wood products	1.2 %	24.3 %	36.3 %	481820 Handkerchiefs, cleansing or facial tissues and towels, of paper
Clothing	0.6 %	21.7 %	25.0 %	621139 Mens/boys garments nes, of other textile materials, not knitted

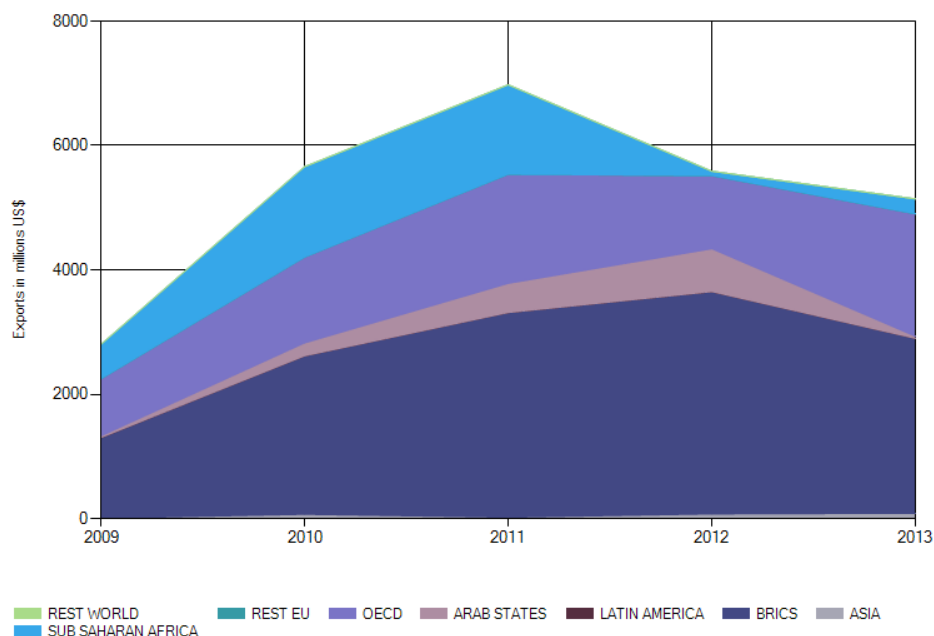
International trade Centre, Democratic Republic of the Congo, <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645182>

Příloha č. 5: Teritoriální struktura dovozu a vývozu DR Kongo

Export

Import

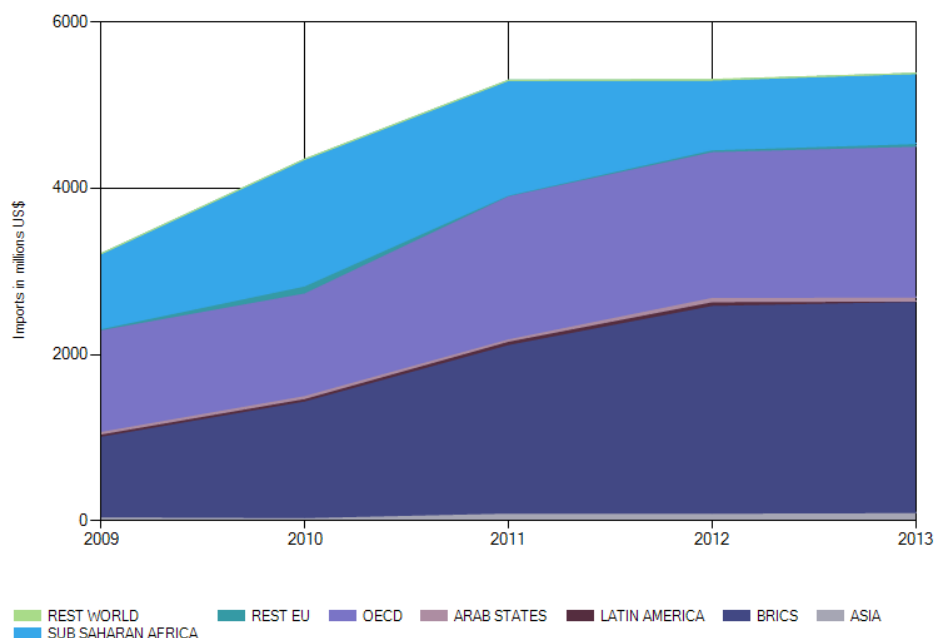
Democratic Republic of the Congo's exports by region of destination (mirror)

Export

Import

Democratic Republic of the Congo's imports by region of origin (mirror)

Zdroj: International trade Centre, Democratic Republic of the Congo,
<http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244645178>

Příloha č.6: Export a import Botswany podle odvětví

Export

Import

Sectoral diversification in products for Botswana's exports

Sector	Average share of sector in country's exports 2009-2013	Share of top 3 detailed products (HS6) in sector's exports		Sector's leading exported product HS6
		2009	2013	
Minerals	86.0 %	95.2 %	95.5 %	710231 Diamonds non-industrial unworked or simply sawn, cleaved or bruted
Clothing	2.3 %	53.9 %	61.1 %	620349 Mens/boys trousers and shorts, of other textile materials, not knitted
Fresh food	2.2 %	92.4 %	84.0 %	020230 Bovine cuts boneless, frozen
Transport equipment	1.7 %	49.8 %	41.7 %	870323 Automobiles w reciprocating piston engine displacg > 1500 cc to 3000 cc
Unclassified products	1.4 %	100.0 %	100.0 %	710812 Gold in unwrought forms non-monetary
Chemicals	1.4 %	73.6 %	68.8 %	283620 Disodium carbonate
Non-electronic machinery	1.0 %	22.6 %	32.9 %	842959 Self-propelled excavating machinery nes
Electronic components	1.0 %	76.4 %	81.9 %	854430 Ignition wiring sets&other wiring sets used in vehicles,aircraft etc
Processed food	0.9 %	50.6 %	55.7 %	170410 Chewing gum containing sugar, except medicinal
Basic manufactures	0.4 %	40.1 %	32.4 %	732690 Articles, iron or steel, nes
Miscellaneous manufacturing	0.3 %	25.1 %	37.1 %	490700 Unused postage, revenue stamps; cheque forms, banknotes, bond certificates, etc
Textiles	0.3 %	65.8 %	81.9 %	630260 Toilet&kitchen linen, of terry towelling or similar terry fabric, of cotton
Wood products	0.2 %	80.0 %	74.1 %	481940 Sacks and bags, of paper, nes; including cones
IT & consumable electronics	0.1 %	41.1 %	37.8 %	847330 Parts&accessories of automatic data processing machines&units thereof
Leather products	0.0 %	48.5 %	65.4 %	640590 Footwear, nes

Zdroj: International trade Centre, Botswana, <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244651792>

Export

Import

Sectoral diversification in products for Botswana's imports

Sector	Average share of sector in country's imports 2009-2013	Share of top 3 detailed products (HS6) in sector's imports		Sector's leading imported product HS6
		2009	2013	
Minerals	35.1 %	88.3 %	94.3 %	710231 Diamonds non-industrial unworked or simply sawn, cleaved or bruted
Non-electronic machinery	10.0 %	12.7 %	17.7 %	843149 Parts of cranes,work-trucks,shovels,and other construction machinery
Transport equipment	9.1 %	39.5 %	51.3 %	870323 Automobiles w reciprocating piston engine displacg > 1500 cc to 3000 cc
Chemicals	8.3 %	25.7 %	26.8 %	300490 Medicaments nes, in dosage
Basic manufactures	8.2 %	24.7 %	21.6 %	252329 Portland cement nes
Processed food	7.7 %	19.2 %	25.5 %	240220 Cigarettes containing tobacco
Miscellaneous manufacturing	4.5 %	18.2 %	17.9 %	930690 Munitions of war&pts thereof&other ammunitions&projectiles&pts thereof
Electronic components	3.8 %	21.1 %	20.2 %	854420 Co-axial cable and other co-axial electric conductors
Fresh food	3.2 %	30.9 %	37.3 %	100590 Maize (corn) nes
IT & consumable electronics	2.6 %	31.3 %	34.2 %	851712 Telephones for cellular networks mobile telephones or for other wirele
Wood products	2.3 %	26.6 %	26.9 %	440710 Lumber, coniferous (softwood) 6 mm and thicker
Clothing	1.8 %	15.4 %	18.4 %	620342 Mens/boys trousers and shorts, of cotton, not knitted
Unclassified products	1.1 %	99.9 %	96.3 %	999999 Commodities not elsewhere specified
Textiles	0.8 %	14.4 %	14.9 %	630533 Sacks, bags, packing, of strip plastic material
Leather products	0.8 %	44.5 %	47.2 %	640419 Footwear o/t sports,w outer soles of rubber/plastics&uppers of tex mat

Zdroj: International trade Centre, Botswana, <http://www.intracen.org/layouts/CountryTemplate.aspx?pageid=47244645034&id=47244651792>